

TOMIS

11.143/00.

REVISTĂ DE CULTURĂ, SERIE NOUĂ

IANUARIE 2002, Nr. 1 (377), anul VII (XXXVII) • 16 pagini — 5000 lei

COLOCVII TOMITANE, EDIȚIA A-VII-A — SRIITORUL ȘI SOCIETATEA

CONSTANTIN NOVAC:

Îngăduiți-mi să fac câteva considerații în calitate de martor activ, de peste trei decenii, la dinamica fenomenului cultural constantin — ar fi cam un sfert din perioada istorică succesoare anului 1878, când Dobrogea a revenit la patria-mumă.

Cunoașteți probabil circumstanțele dramatice ce au premers deciziei istorice invocate aici: împotriva opiniilor favorabile ale lui Carol I, Kogălniceanu și ale lui Eminescu, pentru că poetul-publicist s-a dovedit nu o dată partizan al opțiunilor noastre fundamentale, o întreagă partidă politică socotea actul adoptării Dobrogei ca pe un virtual dezastru național. *O țară*

băltoasă, numită astfel de înși care, în treacăt fie spus, nestăpâni până astăzi, puneau în aceeași traistă iazurile acoperite de mătasea-broastei cu oceanul planetar, o țară băltoasă deci, misunând de așa zise populații sălbatice, imposibil de ținut la respect decât prin forța armelor, a devenit, după cum vedeti, în ciuda celor mai sumbre

previziuni, o provincie românească prosperă în măsură să ne asigure, pe căile ei fluviale și maritime, deschiderea vitală spre lume. Nu în măsura în care s-ar fi putut, desigur, câtă vreme, din păcate, în lipsa unei administrații sănătoase, necorupte, *cumularzi*, *postulanți și diurnași*, cum îi numea acelasi Eminescu, venetici pusi pe căpătuială la margini de țară, au adus, ca și în Basarabia, enorme prejudicii teritoriale și morale României. Este de ajuns să invoc aici cedarea Cadrilaterului, spre sfârșitul anului 1940, dimpreună cu o populație care trăia, simtea și mai ales *iradia* româneste, și cu cetățile ei culturale de veche și rafinată tradiție.

Ungânditor al cărui nume îl păstrez confidențial în buletinul meu de identitate zice că, din păcate, și nenorocirile se maturizează.

Călător neostenit prin provinciile istorice ale României, Nicolae Iorga reflectează într-una dintre însemnările sale privitoare la starea precară a Dobrogei din anii premergători lui 1918: „Dar de ce multămi adâncă am fi covârșiti noi, scria el — dacă — nici pașii dintâi nu s-au făcut în această privință — în cei aproape treizeci de ani trecuți de la anexare am fi luat în stăpânire Dobrogea prin acea putere care-și împlântă mai adânc rădăcinile, prin cultură...”

Vasăzică, spre deosebire de politicienii mărginiti care, ignorându-i vastele perspective istorice, invocau insecuritatea spațiului pontic prin lipsa cronică a resurselor de apărare și supraveghere militară, marele savant oferea cea mai pașnică, mai sigură și mai eficientă cale de recucerire a patriei. Cultura. O permanentă și sistematică infuzie spirituală, înțeleasă nu ca un factor nivelator de civilizații, ci ca pe o absorbție rafinată, unanim convenită, a acestora într-o matrice unică, identificatoare. Dincolo de evaluări strategico-militare sau de masinațiuni politice, pierdem (am pierdut) sau câștigăm (oare?) prin cultură. Parafrăzând un adagiul mai puțin ortodox, cultura te ridică, cultura te coboară.

Nu am pretenția să rostesc adevăruri noi. Toate marile adevăruri au fost spuse — zicea Goethe. Vreau doar să le reamintesc. Astăzi, ne socotim mai îndreptățiți decât oricând, iar noi, dobrogenii, mai îndreptățiți decât oriunde, să admitem că, într-un context de masivă agregare planetară prin agresive mijloace mass-media, nu ne rămâne decât să ne păstrăm identitatea culturală ca pe o marcă specifică ființei noastre, garanție a perenității. Într-o lume tot mai atomizată, în care structurile statale își lichidiază

continuare în pag.2

EUGEN URICARU:

Atitudinea scriitorului față de societate este o problemă a sa, personală, de care societatea poate sau nu poate să ia act. În schimb, scriitorul are o

armă secretă: aceea de a infuza, într-un fel, și de a intoxica, în alt fel, societatea, astfel încât ea să țină seama de capacitatea acestuia de a se sacrifica în favoarea societății.

Este limpede că scriitorul este ceva special. De cele mai multe ori, în experiențele sale, el încearcă să se diferențieze de societate, dar nu o face împotriva ei, ci într-un mod christic. Scriitorul se crucifică pentru a oferi un model. Nimeni din societate nu este dispus să urmeze un model, dar sacrificiul în sine modifică mentalitatea colectivă. Scriitorii sunt un fel de catalizator, ceva care facilitează îmbunătățirea relațiilor interumane și chiar calitatea societății în sine.

Este foarte greu pentru noi acum, chiar la doisprezece ani după decembrie 1989, să înțelegem că, de fapt, a fi scriitor este o aventură pe cont propriu. Acei cincizeci de ani de comunism dictatorial au indus chiar în mintea marilor creatori ideea că scriitorul este cineva important în societate. El este important abia după ce moare! Până și Eminescu a trebuit să fie important în societatea sa, cât a trăit, pentru că era ziarist, nu scriitor. Doar așa numele său a circulat, a avut cât de cât importanță. Noi, scriitorii de astăzi, nu putem spune că reprezentăm mare lucru într-o societate dominată de politic. Cel care nu acceptă să fie folosit de politică, va trebui să-și poarte de unul singur crucea!

Imaginea scriitorului pretuit de societate este falsă. Nu este, nu are cum să fie fundamentată, pentru că cei care au nevoie de literatură sunt foarte puțini. Este datoria scriitorului, și a formelor sale de

organizare, să încerce să difuzeze prin mijloace capilare ideea că omul nu se hrănește doar cu pâine. Scriitorul este un personaj din familia preoților. Datorită circumstanțelor istorice pe care le traversăm acum, societatea noastră aleargă înnebunită după pâine. Nu mai are timp și nu observă că, încetul cu încetul, se barbarizează. Ea renunță la identitate, la demnitate, la bogăția sufletească, este obsedată de ziua de mâine, de „pâine”.

Ideea că la Constanța scriitorii sunt tratați cu indiferență de către oficialități mi se pare lipsită de noimă. Dar cum ați vrea să fiți tratați de niște oameni care nu citesc și nu sunt interesați în nici un fel de produsul muncii dumneavoastră, de niște oameni pe care nu-i interesează nimic altceva decât să acumuleze într-un mod primitiv capital? Scriitorii trebuie deci să se apere. Astfel ei salvează de fapt națiunea, prin muncă lor anonimă, până la un moment dat, de conservare a spiritualității creatoare a poporului român.

Dacă ne închipuim că vom putea convinge vreodată o oficialitate politică sau administrativă să acorde atenție scriitorilor, facem o imensă greșală. Noi vom fi băgați în seamă doar dacă vom colabora la vreun ziar incomod. Nu contează un mare roman, sau un volum excepțional de versuri, cât contează un articol care amenință poziția cuiva „de sus”.

Multe lucruri nu merg bine între noi, scriitorii, pentru că mai păstrăm în memorie imaginea falsă a lumii în care am trăit. O poziție oarecare în nu știu ce nomenclatură scriitoricească înseamnă putere în propagandă, în difuzarea de imagine etc.

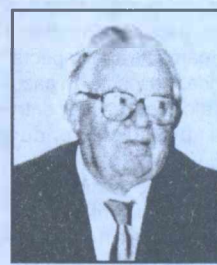
Nu cred că cineva din afară poate înțelege cum mai apar cărți în România, unde autorii își plătesc editarea cu sacrificii enorme (și nu discutăm aici despre amatorii), în schimb, singura industrie care înfloreste pe seama lor este cea editorială, care toacă și subvenția de stat și banii scriitorilor! O carte care este tipărită în trei sute de exemplare, pentru care statul român acoperă o parte din costuri și autorul sau editura respectivă restul, de fapt nici nu există! Ajungem la o chestiune extraordinară de gravă: *trăim astăzi un proces de distrugere a culturii naționale.*

continuare în pag.2

FĂNUȘ NEAGU:

Scriitorul, oricât s-ar plânge, și are tot dreptul să se plângă, de neliniștea acestei interminabile tranziții, de sărăcia care ne-a cuprins pe toți, de Europa, pe care o doare-n cot de noi (și pe noi de

ea!), trebuie să nu uite să rămână scriitor! Desi situația lui este la ora actuală parșiv de periculoasă, asta nu explică totuși lipsa marilor opere. Aici depinde de fiecare în parte, de cum l-a făcut maică-sa, nu de cum l-a făcut neamul! As vrea ca scriitorul să fie chiar și neam prost, dilimachi, dar

să dea de oasele legendei de marmură ale Dobrogei. Toti prietenii mei, scriitorii din Dobrogea, sunt excelenți, dar vă rog, uniți-vă puterile și faceți unul de talia lui Rebreanu, de talia lui Sadoveanu, dați un Matei Caragiale!

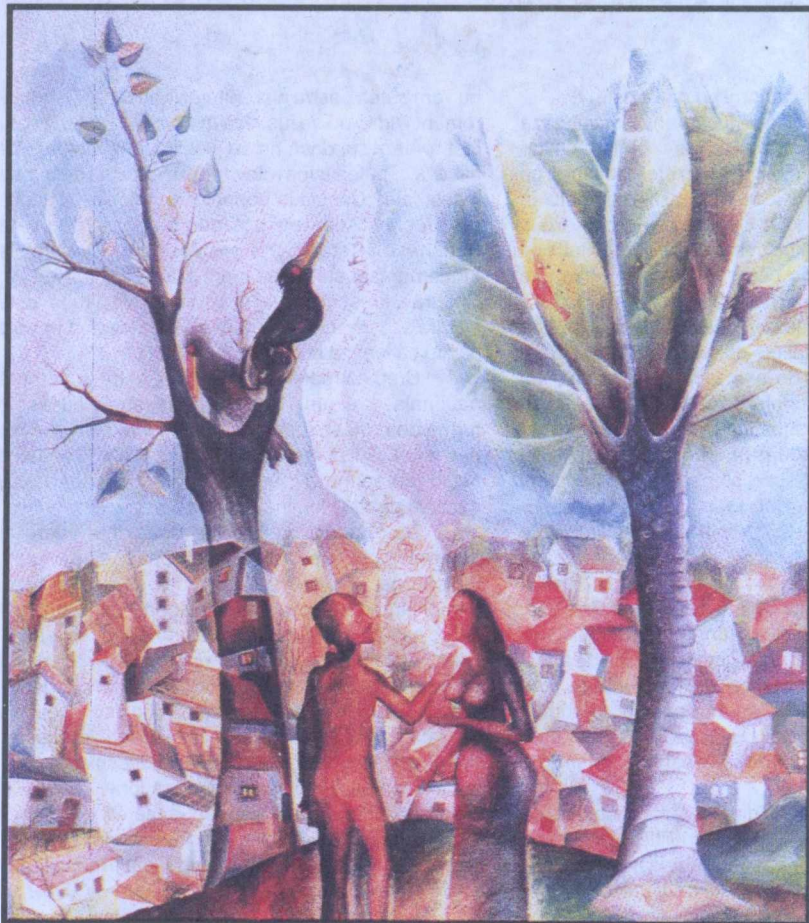
Mai tânăr fiind, am fost trimis într-o delegație în U.R.S.S., ajungând și la lasnaia Poliana. Primarul de acolo a prezentat un raport formidabil. Nici nu vă puteți imagina până la ce frumusețe a putut merge imbecilitatea lui. Ne-a zis: „Tovarăși, astăzi în regiunea Tula s-a ajuns să avem patruzeci și șapte de scriitori. Înainte vreme, aveam numai unul: pe Tolstoi!” Așa și azi, în Dobrogea: avem patruzeci de scriitori, avem Filiala „Dobrogea” a Uniunii Scriitorilor. Este foarte bine, foarte frumos. Acest spațiu urcă în marea legendă a neamului românesc, a acestei părți de lume. Nu există scriitor român care să nu fi scris despre legendara Dobrogea, despre acest aproape cel mai cântat ținut românesc în literatură. Pentru ca el să intre în marele circuit al valorilor naționale și universale, trebuie să-i dea pe scriitorii aceia mari, să facă din acest spațiu spectacolul Ardealului, pe care l-a făcut Rebreanu, spectacolul Moldovei pe care l-au făcut Eminescu și Creangă, Sadoveanu, Iorga etc.

continuare în pag.2

în celelalte pagini:

GABRIEL DIMISIANU, DAN CRISTEA, NICOLAE MOTOC, ION COJA, NICOLAE PRELIPCEANU, MARIUS TUPAN, GABRIEL CHIFU, VARTAN ARACHELIAN, DUMITRU OLARIU, LIUBEN DUMITRU, VASILE CULICĂ, BORIS DEȘLIU, MIHAI IRIMIA, ION BUZAȘI, AURA CHRISTI, OVIDIU DUNĂREANU, LIVIU CAPȘA, FLORENTIN POPESCU, FLORENȚA MARINESCU, ION ROȘIORU, VICTOR STEROM, DAN BOGDAN HANU, ION DRAGOMIR, SANDA GHINEA, FL. CRUCERU, CONST. MIU

• Aurel Gheorghiu-Cogea lac — De la origini

COLOCVII TOMITANE — EDIȚIA A VII-A

CONSTANTIN NOVAC:

urmare din pag.1

granitele traditionale, economice, politice, ba chiar militare, trebuie să rămânem stăpâni pe ce-am dobândit de-a lungul veacurilor în materie de valori simbolice, pentru a ne recunoaste dincolo de orice capriciu al istoriei.

Slavă Domnului, Dobrogea nu reprezintă, în frământările actuale, o problemă în măsură să încingă capetele politicianilor, desi nu trebuie trecută cu vederea în nici un calcul orice parte sensibilă a marginilor. N-avem partide discriminatorii pe criterii etnice, patriarhale sau provinciale, desi, personal, nu agreez sintagma mult prea vehiculată a *modelului interetnic dobrogean*; una, că nu vizează un anume fond pe deplin constientizat, ducând cam prea departe caracterul presupus alogen al locului, și doi, că insinuează o diversiune neprovocată. Cui îi exportăm acest model? Cine ni l-a mai cerut și în ce ar consta potentialul lui molipsitor? Ce procent din această formulă fals sacralizată reprezintă produsul unei deliberări lucide, muncite, în oceanul unei nepăsări levantine? Este vorba aici de o anumită superficialitate puțin gongorică, cu subtile adieri sedative, superficialitate pe care o regăsim și în alte sfere ale vieții noastre publice.

Paradoxal, nu voi aduce aici vorba atât de des plimbată despre lipsa banilor necesari intretinerii actului de cultură. Admit, fără teama de a fi suspectat de obedientă, că autoritățile noastre locale, în cazul nostru Consiliul Municipal, fac eforturi notabile pentru sprijinirea institutiilor de profil cu fonduri corespunzătoare.

Înseși aceste **Colocvii** la care participați se bucură de atenția bănească a Stăpânirii. Punctul nevralgic al problemei stă însă în nevoia de continuitate, de coerență în politica culturală nu atât la nivelul institutiilor profesionalizate cât la acela al consumatorului de valori simbolice și — din perspectivă morală — al făuritorului acestora.

Suferim încă de boala performantei spectaculare, a competiției de vârf fără bază, suntem însetați de fastuoase proiecte edilitare, în loc să restaurăm dovezile palpabile ale continuității noastre pe aceste meleaguri. Ignorăm, în același timp, operația mult mai migăloasă dar cu efecte durabile a formării unei mentalități colective capabile să vegheze la linia de demarcație dintre valoare și nonvaloare. Pentru aceasta, dacă totuși nu se poate conduce pe sine, cultura ar trebui să-și impună măcar, în fata politicii, competențele și strategiile proprii, ca orice purtătoare a unei libertăți de cult. În ce ne privește, vom putea măcar limita exodul intelectualilor dobrogeni spre alte zări mai iradiate spiritual, diminuând ceva din acea nocivă stare de spirit — pe care, sincer să fiu, n-am încetat personal s-o trăiesc — aceea a exilatului în propria-i cetate. Fiindcă, desi au trecut 123 de ani de la reîntoarcerea Dobrogei la pieptul matern, ani dintr-a căror durată îmi smulg cu mândrie ceva mai mult de-un sfert, pielea și părul nostru de intelectuali încăpătânați să rămânem aici mai miros încă a colonie de peste mări.

Cu scuzele sincere de a vă fi împărtășit adevăruri prea cunoscute, as vrea să vă spun în încheiere că tocmai aceste adevăruri încearcă să justifice partial genericul Editiei prezente a **Colocviiilor**, *Scriitorul și societatea*. N-a fost bătută încă ultima monedă pe această temă dacă nu cumva ne aflăm abia la începutul unei alte serii monetare. Le este foarte greu multora dintre semenii nostri — prieteni, parteneri de idei, rude chiar — să admită că, în Dobrogea, există o Filială a Uniunii Scriitorilor, mai ales să o crediteze cu ceea ce se creditează îndeobște o asemenea nobilă și mai ales potențială modelatoare de conștiință, profesie. Personal, nu cred că proliferarea centrelor culturale regionale — în limitele intransigentei valorice — ar pune în pericol marca specifică a spiritualității noastre naționale. Ba, dimpotrivă, ar pune-o în valoare în largă ei diversitate. Pe acest palier al înțelegerii, că ești recunoscut fără prejudecăți — cum se întâmplă în alte părți — sau numai tolerat — cum se întâmplă pe malul mării — scriitorul român de pe aici își însușește responsabilități uriașe câtă vreme, trebuie s-o recunoaștem, în Dobrogea mai există loc pentru apostoli spirituali.

EUGEN URICARU:

urmare din pag. 1

Datorită faptului că nu mai există un sistem de difuzare a cărții, deci datorită unei chestiuni de ordin tehnic, o carte apărută la Constanta nu va putea fi găsită la Medgidia sau la Cernavodă! Din acest motiv tirajele sunt foarte mici, pentru că acea carte nu se vinde, și nu se vinde pentru că nu este difuzată. Autorul este un om sacrificat de la bun început. Singurii care pot profita sunt editorii, difuzorii și negustorii de hârtie.

În zilele de 7 și 8 decembrie 2001 s-a desfășurat cea de-a VII-a ediție a manifestărilor culturale de anvergură națională *Colocvii tomitane*, având ca organizatori Revista *Tomis*, Filiala *Dobrogea* a Uniunii Scriitorilor din România, Colegiul Național Pedagogic „Constantin Brătescu” din Constanta, cu sprijinul Consiliului Local Municipal Constanta, al Ministerului Culturii și al Direcției Județene pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național.

Bucurându-se de o notorietate crescândă și de o largă audiență în spațiul dobrogean, dar și la nivel național, *Colocviile tomitane* au reușit și prin această ediție să contribuie la stabilirea unor legături trainice între scriitori, editori, critici literari, cadre didactice, elevi, studenți etc., din Dobrogea și creatori valorosi aparținând celorlalte provincii românești, au racordat pulsul vieții cultural-literare a Constantei la ritmul întregii țări.

Lucrările primei zile au fost găzduite de sala „Ovidiana” a Muzeului de Istorie Națională și Arheologie, unde a avut loc simpozionul cu tema *Scriitorul și societatea*, precum și festivitatea decernării Premiilor Revistei *Tomis* și ale Filialei *Dobrogea* a Uniunii Scriitorilor. Un alt moment important al primei zile a fost rezervat înmânării *Premiilor pentru contribuții deosebite la susținerea culturii scrise*, atribuite unor personalități ale vieții literare și unor institutii culturale dobrogene.

Elevii și cadrele didactice de la Colegiul Național Pedagogic „Constantin Brătescu” din Constanta au avut prilejul de a se întâlni, în cea de-a doua zi a *Colocviiilor*, cu scriitorii participanți, care au dialogat cu tinerii iubitori ai literaturii pe diverse teme de mare actualitate ale vieții culturale. Au fost prezentate câteva recente și valoroase apariții editoriale, în final desfășurându-se un recital de poezie în lectura autorilor.

Prin prezenta numeroaselor personalități de primă mărime ale vieții literare și culturale din România, prin calitatea deosebită a opiniilor formulate în timpul lucrărilor, editia a VII-a a *Colocviiilor tomitane* poate fi considerată cea mai valoroasă de până acum. Cu acest prilej au fost oaspeți ai Constantei scriitorii: Fănuș Neagu, Eugen Uricaru, presedinte al Uniunii Scriitorilor din România, Gabriel Dimisianu, Nicolae Prelipceanu, Dan Cristea, Marius Tupan, Gabriel Chifu, Vartan Arachelian, Denisa Comănescu, Aura Christii, Iulian Talianu, Liviu Capsa, Ion Coja, Geo Vasile, Adina Lipai, Olimpiu Vladimirov, Marian Dopcea, Dan Bogdan Hanu, Florentin Popescu, Emilia Dabu și Ion Rosioru. Au mai participat: ec. Mihai Chicus, director economic al Uniunii Scriitorilor, prof. Axenia Hoge, director al Direcției Județene pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național Tulcea, scriitorii constănțeni din Filiala „Dobrogea” a Uniunii Scriitorilor, numeroase cadre didactice din cadrul Universității *Ovidius*, reprezentanți ai institutiilor culturale constănțene și ai mass-media.

SORIN ROȘCA

PREMIILE

Juriul format din scriitorii: Dan Cristea (presedinte), Gabriel Dimisianu, Constantin Novac, Nicolae Motoc, Nicolae Rotund (membri), a acordat următoarele premii:

- un premiu *Opera omnia* d-lui PERICLE MARTINESCU
- un premiu de *Excellență* d-lui FĂNUȘ NEAGU

Pentru scriitorii consacrați. *Poezie:* DAN BOGDAN HANU pentru volumul **Portret în cuțit**, Ed.„Vinea”, București; IULIAN TALIANU pentru volumul **Amintirea zilelor de duminică**, „Ed.Semne”, București. *Proză:* GABRIEL CHIFU pentru romanul **Cartograful puterii**, Ed.„Cartea Românească” București; ADRIAN BUSILĂ pentru romanul **Dictionar de lubri ratate**, Ed. „Ex Ponto” Constanta. *Eseu:* AL.CISTELECAN pentru volumul **Top Ten**, Ed. „Dacia”, Cluj; FLORENTIN POPESCU pentru volumul **Romanul vicleș și operele lui Alex.Ōdobescu**, Ed.Ex Ponto, Constanta.

Pentru debutanți. *Poezie:* MUGUR GROSU pentru volumul **Haltere cu zurgălăi** Ed.„Pontica” Constanta; CRISTIANA ESO pentru volumul **Carte pentru Oma El**, Ed.„Ex Ponto”, Constanta. *Proză:* AURA CHRISTII pentru romanul **Sculptorul**, Ed.„Dacia”, Cluj; ADINA LIPAI pentru volumul de povestiri **Nimic**, Ed.„Tritonia” București. *Eseu:* GEO VASILE pentru volumul **Proza românească între milenii**, Casa edit.„Odeon”; GIOVANNI ROTIROTI pentru volumul **Dan Botta între poiesis și aisthesis**, Ed.„Pontica”, Constanta; GELU NEGREA pentru volumul **Anti-Caragiale**, Ed.„Cartea Românească”, București.

Un juriu format din: Ovidiu Dunăreanu (presedinte), Dan Persa, Corina Apostoleanu, Eugen Coja, Victor Corches (membri), a acordat premii pentru contribuții deosebite la susținerea culturii scrise:

- d-nei DOINA PĂULEANU, critic de artă, pentru lucrarea **Valori ale artei românești în Muzeul de Artă Constanța**, Editura „Chimprest Publicity”, București; d-lui ION BITOLEANU, istoric, și Preotului NECHITA RUNCAN pentru cartea **Dobrogea, vatră a creștinismului românesc**, Editura „Ex Ponto”, Constanta; d-lui IBRAM NUREDIN, filosof, eseist, pentru volumele: **Fundamente ale filosofiei**, Editura „Ex Ponto”, Constanta și **Filosofia și Istoria religiiilor**, Editura „University Press”, Constanta; d-nei XENIA HOGEA, profesoară, pentru dictionarul bio-bibliografic **Personalia**, Constanta, Editura „Ex Ponto”; d-lui MARIAN MOISE, economist, pentru lucrarea **Constanța veche**, Editura „Menora”, Constanta; d-lui ION MAGIRU, profesor, pentru volumul **Précis d'histoire de France**, Ed.„Europolis”, Constanta; MUZEULUI DE ISTORIE NAȚIONALĂ ȘI ARHEOLOGIE CONSTANȚA, pentru editarea prestigioaselor publicații științifice și culturale: **Pontice** și **Analele Dobrogei** (serie nouă); TIPOGRAFIEI INFCON, pentru performantele tipografice din acest an, pentru sprijinul acordat în tipărirea revistei „Tomis”; EDITURII „UNIVERSITY PRESS” a Universității „Ovidius”, pentru programul ei de promovare a valorilor științifice constănțene; COLEGIULUI NAȚIONAL PEDAGOGIC „CONSTANTIN BRĂTESCU”, pentru parteneriatul în organizarea „Colocviiilor tomitane”; REVISTEI „MAREA NOASTRĂ” editată de Liga Navală Română, Filiala Constanta, pentru cultivarea în rândul tinerilor a spiritului marin.

Oricum, la ora actuală autorul nu mai există!

Datorită faptului că în România nu funcționează un sistem de difuzare a cărții, se creează micro-culturi locale, lerarhii, valori, motive locale etc. În cultură, ca și în geografie, nu sunt locuri goale. În momentul în care la Satu Mare sau la Constanta nu mai există decât o anumită imagine culturală, este inevitabil ca zona respectivă să nu cadă sub imperiul unei alte forte culturale. *Dacă noi distrugem cultura națională*, care se bazează pe comunitatea de idei, de interese, de sentimente, de suflet, *putem pierde chiar tara noastră!* Totul începe de la un fapt aparent banal. La ora actuală, teoria conform căreia o națiune se bazează pe comunitatea de interese economice, deci a unei piețe comune, nu mai funcționează. Astăzi capitalul de la Hong Kong ajunge la Constanta, și mâine poate pleca la San Francisco. În schimb, o națiune se construiește pe limbă și pe cultură. Pe nimic altceva. Măine, poimăine, peste șapte ani să zicem, se va construi un sistem la care va participa și România: sistemul supra-statal al Europei Comune. Cu ce vom intra noi în acel sistem? Cu economia? Ea nu mai are nici o importanță, fiindcă valorile de acest tip circulă. Dacă nu intrăm cu o cultură unitară, cu o cultură identificată, este limpede că poporul român se află în pragul dispariției! Din acest motiv, problema aparent simplă a difuzării de carte este o problemă de siguranță națională!

Uniunea Scriitorilor din România a încercat de multe ori să atragă atenția liderilor politici că nu ne mai putem juca, nu mai putem neglija acest lucru. Dacă nu vom păstra unitatea națională a culturii românești,

nu vom putea păstra nici unitatea națională a statului român! Nimic nu se justifică în această țară, că este stat românesc, dacă nu se justifică prin cultură. Ce altceva ar putea avea relevanță? Productia de bunuri industriale? Circulația bonurilor valorice? Productia de sfecle? Acestea pot asigura caracterul de *românesc* al statului? Firește că nu. Elementele fundamentale sunt Limba și Cultura. Iar partea din Cultură care conservă și revigorează limba este cultura scrisă, scriitorul, cărțile sale. Acestea trebuie păzite ca lumina ochilor!

Cred că manifestările culturale de anvergură națională, precum „Colocvii Tomitane”, diversele forme de protest, mesaje, dialogurile sunt absolut necesare. Cei puternici astăzi sunt cu ochii pe bani. Noi le vom spune: „Nu veti mai vedea nici măcar banii, dacă vă pierdeți lumina ochilor!”

De-a lungul vremii, Dobrogea m-a interesat foarte mult, mai cu seamă pentru aceea că este singurul teritoriu pe care românii au reușit să-l colonizeze, demonstrând capacitatea lor de a administra, faptul că sunt o națiune europeană. Dacă ne uităm bine pe harta Europei, vom observa că nu există nici o națiune cu peste zece milioane de locuitori care să nu aibă ieșire la mare. România era într-o vreme una dintre putinele state care avea mai mult de zece milioane de locuitori, dar nu avea ieșire la mare. Această deschidere către lume însemna nu doar o soluție de supraviețuire, ci și o obligatie civilizatoare. Ieșirea la mare înseamnă a intra în primul plan al dialogului internațional. Națiunile fără această deschidere se subordonează întotdeauna puterilor maritime.

Singurele opere moderne ale României s-au înfăptuit aici, în Dobrogea. Construirea portului Constanta este o operă care a intrat în istoria Europei. Podurile peste Dunăre n-au fost consemnate numai în istoria continentului nostru, ci și în istoria mondială. În Dobrogea s-a experimentat administrația modernă a României. Totul s-a construit aici din temelii, de la prima cărămidă. Chiar Canalul Dunăre-Marea Neagră nu este o invenție a comunismului, ci o soluție economică lansată încă de pe vremea turcilor. Filiala „Dobrogea” a Uniunii Scriitorilor din România și de ce nu, „Colocviile tomitane”, sunt opere moderne care s-au înfăptuit în Dobrogea. Nădăjduiesc faptul că administrația românească de la Constanta nu va neglija nici pe viitor aceste institutii culturale, nădăjduiesc faptul că revista „Tomis” va continua să existe, pentru că dincolo de lucrurile pe care le construim sunt absolut necesare și cele care rămân. Faptele culturale sunt singurele care rămân în memoria colectivă, singurele care pot dovedi peste timp energia și individualitatea unei națiuni.

FĂNUȘ NEAGU:

urmare din pag.1

Este vorba, în primul rând, despre marile talente și despre genii. Geniul pe care l-a dat Vasile Pârvan Dobrogei nu văd să-l mai dea cineva de pe aici într-o sută de ani de acum încolo! Oricum, eu nu cred să apuc acea zi... Dar apropo de trăire. Eram cu bunul meu prieten Nichita Stănescu la Florenta, unde se judeca, simbolic firește, un caz foarte interesant: dacă Dante trebuie sau nu primit în Cetatea Spirituală. Erau vreo treizeci de avocați. Jumătate pledau pentru, jumătate contra, tocmai ca să dea naștere la discutii, comentarii, sporovăieli. Nichita mi-a spus: „Hai, bătrâne, hai și noi pe-acolo!” Zis și făcut. Am ajuns în sală, de înțeles, înțelegeam destul de bine ce se discuta. La un moment dat, Nichita mi-a spus că nu are rost să mai stăm. „De ce, i-am răspuns, mai avem până la tren...” „Nu, zice, chestia asta cu Dante e foarte clară pentru mine.” „Cum așa?” „Păi pe el, oricum, îl doare-n cenușă de procesul ăsta!”

Pe Dobrogea o doare-n... marmură că nu se ridică un scriitor genial de pe aici! Vă rog să poftiți, dragi colegi dobrogeni, aveți câmp liber!

A vorbi despre multe provincii înseamnă a deveni până la urmă provincial. România nu este o provincie cu ieșire la trei mări. Ea are ieșire la ocean, prin Marea Neagră și prin cel mai frumos port al ei de la Bosfor. Panait Istrati a plecat de la un port închis și a spus următoarele cuvinte: „Ca să fii peste tot, trebuie să fii undeva!” Ca Dobrogea să fie peste tot, trebuie să dea un mare Vasile Pârvan al literaturii. Bucuria mea este că dumneavoastră, scriitorii, sunteți aici. Din colindele pe care le-am ascultat astăzi, mi-am notat ceva superb, dovadă că în Dobrogea se va naște un romancier urias: „Îngerii cântă, magii îl adoară”. N-am mai auzit până acum acest cuvânt *adoară*. Fie el născătorul marelui roman despre Dobrogea!

DAN CRISTEA:

Discuția pe tema scriitor-societate are un sămbure destul de vag. Istoriceste vorbind, problema a fost pusă în jurul anului 1840, când un important critic și estetician francez a afirmat că „literatura este expresia societății”. Consider că există trei mari grupe de probleme referitoare la această relație, la care eu aș mai adăuga încă una. Sociologia scriitorului, mediul din care el provine, ideologia pe care acesta o exprimă, ar putea fi un prim pachet. Al doilea ar purta titlatura „Continutul social al operelor literare”. De regulă, aici apar mari divergente în a vedea în opera literară un document strict social, sau unul care reflectă, dar și modifică, realitatea. Influenta literaturii asupra societății și influenta societății asupra scriitorului, poate fi un alt pachet de probleme. Literatura este o institutie socială. Limba literară, care este instrumentul scriitorului, e o creație socială. Oricum am privi lucrurile, scriitorul este un om social, un cetățean. Un al patrulea aspect al discuției ar putea fi legat de modul cum se reprezintă scriitorul pe el. Emerson, unul dintre părinții literaturii americane, vedea în poet „omul reprezentativ”, adică pe cel care poate reprezenta toată substanța socială, glasul acesteia. Din acest punct de vedere, nu era prea departe de modul în care gândeau scriitorii pasopiști de la noi. Dar scriitorul a încetat demult să mai fie considerat un om reprezentativ al societății sale. „Poetii blestemați” ai Frantei, numai oameni reprezentativi nu erau! Într-o cronică literară destul de recentă, publicată în revista *Ramuri*, am formulat câteva observatii asupra poetului Dinu Flămând, care a debutat în anii '70. El reprezenta poziția colegilor săi de generație, vedea poetul ca pe un om reprezentativ,

SCRIITORUL ȘI SOCIETATEA

ca pe un organism care orchestrează sunetele cele mai fine, dar în același timp ca pe salvatorul unei lumi amorfe. Cred că încrederea în literatură, în poziția scriitorului și în reprezentativitatea lui socială erau caracteristice acelor ani. Lucrurile s-au schimbat. În anii '80, același poet, în poemul „Ovidiu la Tomis”,

vede în marele exilat un poet declassat, consumând alcool ieftin prin bodegile orașului, mâncând salam pe un colț de ziar, expediind scrisori mincinoase și lingușitoare, denunțuri, plângeri lamentabile. Efectiv, scriitorul român nu se mai vede pe el, ca fiind o ființă

reprezentativă, ci dimpotrivă, se vede ca o ființă marginalizată. Același sentiment l-am avut scriind despre romanul lui Gabriel Chifu intitulat **Cartograful puterii**. Personajul principal, un fel de *alter ego* al autorului, se vede marginalizat, terorizat de birocrația insuportabilă de după 1989. El este tracasat de tot spectrul social, de aspectul mizer al vieții în care valorile au dispărut. Este și sentimentul meu că scriitorul român contemporan trăiește într-o societate în care valorile sunt înfășurate, răsucite ca-ntr-o mașină de spălat rufe, în care nu mai stim care sunt adevăratele valori, o societate care-și fabrică peste noapte idoli și miliarđari de hârtie s.a.m.d. Eu nu mă simt foarte bine într-o astfel de societate. Nu cred că literatura o poate schimba în bine, dar cred în dreptul scriitorului de a-și afirma clar poziția față de societatea în care trăiește.

GABRIEL CHIFU:

Aș începe printr-o observație: *Locul* pe care-l ocupă scriitorul în lumea sa, la un moment dat, *depinde direct proportional de ponderea* pe care o detine *cuvântul* scris în acel timp și în acel spațiu. Poate părea surprinzător, dar, în opinia mea, cuvântul scris avea o greutate mai mare în lumea românească dinainte de 1989 decât în cea de astăzi. Să încerc și o sumară explicație. Acum se poate spune aproape orice fără opreliști, de către oricine și, în vacarmul general, mesajul, oricât de pretios ar fi, se aude foarte greu, aproape nu mai este perceput,

se pierde. Iar dacă mesajul se pierde, nu mai contează, nu mai interesează, atunci nici purtătorul de mesaj, scriitorul, nu are cum să fie la cine știe ce pret. Pe când înainte, în lumea din care aproape cu toții venim, *cuvântul scris* era încarcerat uneori, controlat mai totdeauna, de aceea

valoarea lui era sporită. O operă literară, fie ea poezie, proză sau eseu, fiind bine scrisă, reprezenta în *universul* pe dos un *semn al normalității și al adevărului* și de aceea opera literară era așteptată, era căutată de un mare număr de oameni, mult mai mare decât numărul cititorilor de vocație; opera era căutată, așteptată așa cum este așteptată ploaia într-un tinut bântuit de secetă. O carte avea pe lângă aura ei strictamente literară și o alta, mult mai largă: exercita o magie ca orice zonă care se sustrage ordinii strălbe, ca orice zonă înaltă și greu accesibilă. Astăzi, în plus față de această deteriorare a s datorată istoriei, regimului politic, cuvântul scris mai suportă o devalorizare ținând de data aceasta de tehnologie, de o anumită evoluție a civilizației. Din *zodia cuvântului scris* pășim în *zodia imaginii*, din *zodia curții*, pășim în *zodia ordinatorului*, a informației pe suport magnetic. Schimbarea aceasta de paradigmă atrage după sine o avalanșă de mutații: oferta informațională este acum colosală (nici nu îndrăznesc s-o compar cu situația de până în anul 1989), tentatiile vizuale comode, fără efort intelectual (o simplă apăsare pe telecomanda televizorului ori pe tastatura ordinatorului) sunt irezistibile, încât nevoia de lectură scade amelor și de aceea importanta scriitorului devine tot mai neînsemnată, iar scriitorul român contemporan ajunge să li se pară celor mai mulți dintre contemporanii noștri o prezentă superfluă. Astfel încât, în clipa de față, eu aș zice că scriitorul român se află împins într-o margine pe care îmi place s-o numesc, îmbătându-mă cu apă chioară (?), o margine luminată.

Bine, dar dacă așa stau lucrurile, cum rămâne cu vechile noastre convingeri? Pentru lumea sa și pentru vremea sa, scriitorul este ochiul clarvăzător, este urechea bineauzitoare, este partea sensibilă, celestă, un soi de antenă extrem de fină care

captează semnalele străinii, noul, neliniștile și le dă realitate, este înaintemergătorul, este călăuza neodihnită și este, în destule cazuri, profetul. Să nu mai fie valabile aceste adevăruri privind condiția scriitorului, adevăruri în care noi am crezut totdeauna cu sfîntenie, să se fi transformat ele în clișee, în locuri comune, fără substanță? Sau poate situația de astăzi a scriitorului este comparabilă cu un ban de aur care este foarte pretios, dar care stă undeva îngropat în nisip, neștiut, neluat în seamă? Și, dacă este așa, ce are de făcut scriitorul ca să iasă din blocaj? Cum trebuie să acționeze el, cum trebuie să-i tragă el de mânecă pe contemporanii săi ca să-i scoată din amotie, să-i oblige să-și îndrepte privirile spre el?

Răspunsuri multumitoare nu știu cine ar detine. Să spunem *Scriitorii ar trebui să se solidarizeze în fața amenințărilor felurite și complicate* sună poate frumos, dar nu mi se pare aplicabil în fapt. Scriitorii sunt vanitoși, egocentriți, solitari și mai degrabă obținem să se certe toată lumea decât să reușim să punem pe aceeași frecvență zece sau douăzeci de nume mari din literatura noastră de astăzi. O altă cale ar fi felul cum atrăgeau atenția asupra lor avangardiștii începutului de secol douăzeci, prin gesturi exterioare excentrice, vizibile. Dali vindea, dacă țin bine minte, bancnote de o sută de franci cu zece franci bancnotă, de pildă. Sau soseala Sorbona într-un Rolls Royce alb plin cu mii de conopide albe sau, la Barcelona, ieșea gol dintr-un ou. Dar astăzi e o altă lume: după ce două avioane pline cu oameni au intrat în turnurile gemene newyorkeze, ce gest ne mai poate șoca?

Si atunci? Scriitorul trebuie să se împace cu indiferența celor din jur, cu invazia de subcultură, de kitschuri îngrozitoare, cu beotianismul unora dintre tineri și să-și vadă de drumul său resemnat și netulburat? Reșemnat — nu, netulburat — da. Când scrie, el trebuie să fie aidoma personajului dintr-o veche parabolă chinezească. Omul acela intra în șuvoiul de apă al unei înfricoșătoare cascade și ieșea viu și nevătămat. Uimiți, cei din jur, între ei și Confucius însuși, se întrebau cum e posibil un asemenea miracol, care e taina iscusinței, care e arta, care e Calea (Dao). Iar bărbatul le răspundea: „Când am intrat, inima mi-a fost întâi de toate încrezătoare în fapta pe care o săvârșeam și curată. Când am vrut să ies, tot cu inima curată și plină de credință am pornit. Trupul meu s-a dăruit cu încredere și fără ascunzături valorilor involburate ale apei...”. În povestioara noastră, scrisul ar reprezenta, desigur, valorile involburate ale apei.

MARIUS TUPAN:

Regimurile, indiferent care ar fi ele, folosesc, sau încearcă să folosească, aceste mari spirite care sunt scriitorii. După cum s-a putut lesne constata, în decembrie 1989 nu au fost cooptați în Frontul Salvării Naționale nici ziaristul Sorin Roșca Stănescu, nici directorul uzinei „Semănătoarea”, nici grupul „Divertis”, ci foarte mulți scriitori. Că după aceea, după ce au pus mâna pe putere, s-au dispensat de ei și tot politicienii au rămas mari și tari, asta e cu totul altceva. Nu mai constituie pentru nimeni un secret faptul că atunci când se face propagandă

pentru un anumit lider, sau pentru o anumită idee, partidele politice apelează la scriitori. Doar atunci scriitorii sunt băgați în seamă, sunt aduși în prim-plan. Și Ion Iliescu, și Petre Roman, și Emil Constantinescu ori Ion Diaconescu au procedat la fel. De fiecare dată când sunt la ananghie, politicienii apelează la scriitori,

pentru că aceștia nu se demonetizează în timp, așa cum se întâmplă cu ziaristii, să spunem. Dar pe de altă parte, politicienii se tem de noi. În anul 1992, când Uniunea Scriitorilor din România era în pragul dezagregării, politicienii, lipsiți totalmente de scrupule, cum îi știm, nu s-au sfîșit să ne ia și cele două sedii pe care le obținuserăm cu atâtă greutate: Casa Vernescu și Casa Monteoru. Numai articolele extrem de tăioase și demascatoare din *România liberă* (scriitorul și gazetarul Nicolae Prelipceanu ne-a ajutat atunci foarte mult), din *Baricada* și din alte publicații, i-au determinat să bată în retragere, să ne lase în sediile noastre.

Derregulă, politicienii apelează la orice mijloace și la orice stratagemă pentru a distruge Uniunile de Creație. Noi, creatorii, suntem foarte puternici dacă evităm capcanele lor și rămânem uniți. Dacă Uniunea Scriitorilor din România va rămâne în continuare puternică și fermă, dacă scriitorii din toate colturile

tării vor reacționa atunci când situația o va cere, nici un politician și nici un regim nu va reuși să ne distrugă. Cei aflați astăzi la putere știu foarte bine că Ceaușescu a căzut și datorită oamenilor de cultură, datorită scriitorilor. Nu trebuie să ne lamentăm, ci trebuie să acționăm! Cei mai mulți dintre noi fiind și ziaristi, trebuie să scriem răspicat, fără ocolisuri, despre ceea ce se întâmplă astăzi cu scriitorii, cu revistele literare, cu difuzarea cărții în România, cu Uniunea Scriitorilor. Când este în joc soarta Culturii naționale, identitatea acestui popor, chiar în cazul mult trântitului „buget de austeritate”, sărăcia trebuie judicios împărțită!

NICOLAE PRELIPCEANU:

Aș preschimba tema *Scriitorul și societatea* în *Pistolul și turcul*, fiindcă așa cum e turcul e și pistolul și scriitorul precum societatea lui. Ideea că politicienii se tem de scriitori, de creatori, de Uniunile de Creație etc., este un fel de îmbătare cu apă rece. Politicienii de azi încă mai au în cap, ce-i drept, urmele celor de dinaintea lor și din acest motiv se tem oarecum de gura scriitorului, care, chipurile, era ceva înainte de vreme. După părerea mea, scriitorul nu era mare brânză nici până în 1990. Chiar formula „Uniuni de Creație” exprima o idee inexactă: creația nu era în uniune, cum erau convinși foarte mulți dintre noi. Creatorii erau niște sindicalizați strânsi laolaltă, nu pentru a se solidariza, ci pentru a putea fi mai ușor supravegheați! Pentru o vreme s-a obținut efectul invers: scriitorii s-au solidarizat și din această cauză a apărut iluzia aceea de libertate în Uniunea Scriitorilor din România.

Poate că adevărul este undeva pe la mijloc, între cele două formule care stau la îndemână scriitorului, în relația sa cu societatea (formula plângărească și formula dur-revindicativă), și această mai sus pomenită îmbătare cu apă rece (vai, cum se mai teme lumea, societatea, și mai ales vârfurile ei, de scriitorii!). Acel grăunte de spaimă din sânul politicienilor este reprezentat de posibilitatea scriitorilor de a scrie pamflete în presă, de a face dezvăluiri într-un mod urzicător, iar nu de ceea ce va scrie el într-un roman. Putem să scriem noi un cântec de bun roman cu cheie, în care să se regăsească toți politicienii în păr, și nici măcar nu se vor sinchisi. Cine va citi acel roman? Câteva sute de oameni, dintre care cei mai mulți poate că nici nu vor găsi cheia! Contează deci activitatea scriitorului în presă, în ziare și reviste, unde poate să încurce cumva Puterea.

ION COJA:

Pornind de la tema principală a discuției noastre, eu aș prefera să fac unele considerații pe tema *Scriitorii și neamul*. Conceptul de *neam* fiind individualizat, nu internaționalizat, mi se pare a fi de o mai mare actualitate și importantă în conjunctura actuală. A cunoaște toate articulațiile societății este prima condiție pentru ca scriitorul să se raporteze la societate.

Cunoașterea ei nu este un lucru ușor, accesibil, citind presa ori parcurgând bulevardele orașului. Cunoscut destul de bine cazul unui coleg al nostru care s-a îmbogățit după 1990. El mi-a spus că abia acum ar putea să scrie o literatură extraordinară despre ceea ce nu vedem noi, cetățenii obisnuiți, pierduți în măruntaiele societății noastre. Discutând pe această temă, există riscul de a rămâne undeva deasupra realității. Vreau să atrag atenția asupra faptului că literatura română este datoare chiar față de peisajul românesc, față de istoria noastră și mai ales față de limba română. Extrem de puține momente semnificative din istorie au intrat în literatură, subiectele fiind mereu reluate. Astăzi literatura nu intră în miezul problemelor societății românești, fiind complezentă față de această realitate, pentru că am rămas cu sentimentul că societatea ne poate cere să fim într-un anumit fel, așa cum ne cerea partidul până în 1990. Unii încearcă să nu fie pe placul acesteia, nu în numele adevărului și al binelui, ci numai de dragul de a face

vălvă în jurul lor. Ei vin cu pretenția că sunt „realisti”, că nu se îmbată cu apă rece, că spun în față adevăruri dureroase, însă de cele mai multe ori nu fac decât să creeze false probleme.

OVIDIU DUNĂREANU:

Dacă ar fi să-l parafrzez pe Ștefan Bănuțescu, aș spune că, după decembrie '89, pe scriitorul român „istoria l-a prins pe jos”. Iar de doisprezece ani încoace, el împărtășește soarta unui gladiator: mereu în arenă, mereu în situații limită, cu sufletul la gură și sabia la gât. Prin strădania lui de a lupta continuu pentru a supraviețui, el le asigură și celor din tribune, veniți să-l aclame sau să-l conteste, partea de glorie, de eternitate.

A spune astăzi că ești scriitor, sau mai bine zis a te afișa în această postură, mai ales în provincie, să zicem chiar într-un oraș precum Constanța, este o mare imprudență. Numaidecât se găsește o armată de spirite încruntate și suficiente, care trăiesc în izolare și inerte culturală, să te măsoare chiorâș, ca pe un paria. Dacă aceasta este atitudinea ignorantului de rând al societății, nu alta se dovedește a fi, față de scriitor, comportarea oamenilor care au frâiele puterii în mână: politicienii și îmbogății de carton ai tranziției. Neîncrederea în cei ce scriu, teama de scriitor și de ziarist sunt reacțiile lor viscerele. Pentru ei scriitorii și ziaristii sunt persoane ciudate, imprezvizibile, tenace și incomode, care prin curajul de a spune răspicat adevărul, prin atitudinea lor intransigentă și tăioasă față de realitate, pot oricând să le strice imaginea și să facă să le scadă capitalul electoral și cel moral.

Ce-i drept, la întemeierea unei imagini defavorabile a scriitorului în ochii societății românești, în acest an, au contribuit chiar o seamă dintre confratii noștri, mai mult sau mai puțin valoroși, care au făcut breasla de răsul lumii, prin lipsa de caracter, de înțelepciune și echilibru, prin ferocitatea nemăsurată a orgoliului și egoismului lor, prin mahalagismul de sorginte balcanică. (A se vedea cum a recepționat societatea românească imaginea scriitorului, după circuitul făcut cu ocazia alegerilor de la Uniunea Scriitorilor). Eu cred că această imagine, după toate cele petrecute, a rămas una destul de sifonată, iar noua conducere a URSS va trebui să facă un efort consistent pentru a o reabilita în fața opiniei publice.

Societatea și puterea îndeosebi își manifestă o neîncredere cronică în scriitor, neluându-l prea mult în serios, neconsiderându-l un partener convenabil de dialog. La Constanța bunăoară, ignorarea totală a scriitorului, a omului de cultură în general, este una sistematică și premeditată. Accesul lui în organismele puterii este unul la fel de limitat. Sunt preferați închipuiții și pseudo-intelectuali. Faptul acesta dureros, cu repercusiuni grave în plan spiritual, nu mai miră pe nimeni, fiindcă este binecunoscut de către toți că între aleșii noștri s-au înscăunat destui impostori și cameleoni, care nu înțeleg nimic din sfera subtilă a scrisului și culturii.

Pornind de la această stare de fapt, solidaritatea scriitorilor, strângerea lor în jurul revistei „Tomis”, în cadrul și în jurul Filialei *Dobrogea* a URSS, pe lângă librăria acesteia, în jurul unor edituri valoroase cum sunt „Ex Ponto”, „Leda & Muntenia”, „Europolis”, constituie un gest care ne bucură, este un semn de încredere în aceste instituții și de siguranță, de rezistență intelectuală și de supraviețuire în fața efemerității acestor ani duri și confuzi.

Nu e mai puțin adevărat că un scriitor de vocație, trăind în Constanța — oraș prin excelență mercantil, cosmopolit, eterogen, lipsit de tradiție literară — este o persoană discretă căreia nu-i plac ieșirile la balcon. În jurul lui se derulează filmul unei realități năucitoare în care conjurația mediocrilor se însușește cu destoinicie, după sloganul „totdeauna destui, totdeauna la datorie”; retorica întemeiată pe hiperbolă se instaurează, și ea, comod în jilțul nerusării. Singura putere, adevărata putere a scriitorului de vocație stă în cărțile sale. Retras în intimitatea manuscriselor și lecturilor sale, fără a se fi băgat în slujba nici unui puternic de o clipă al zilei, dezamăgit total de aceștia, păcălit de sponsori, de editori și de librari puși pe căpățuială, cărându-și singur cărțile de colo-colo să și le vândă, scriitorul de vocație, asemenea unui misionar își suportă cu stoicism sărăcia, singurătatea și libertatea de a spune și face ce vrea. Se pare că acestea sunt, astăzi, singurele lui însemne princiare. Sau poate mă înșel eu!

Opinii despre Colocviile tomitane

GABRIEL DIMISIANU: „Apreciez că nota definitorie a acestor colocvii a fost dezinvoltura. Oamenii au vorbit liber, degajat, deși subiectele puse în discuție au fost dezbătute în grabă, începând cu tema principală, *Scriptorul și societatea*, care e o temă gravă, o temă care a fost abordată de multe ori formal și cu șabloane. Aici s-a vorbit deschis și chiar cu o implicare personală”.

DAN CRISTEA: „*Colocviile tomitane* reprezintă o manifestare care s-a aflat la o înălțime intelectuală și de public foarte bună.

Fără a împărți literatura română pe provincii, pe regiuni, e bine ca fiecare regiune să-și dezvolte talentele și geniiile sale. După părerea mea, literatura europeană va deveni în curând o literatură a provinciilor: Provincia Franta, Provincia România etc. Nu vom împărți Europa așa, dar literatura va fi pe astfel de provincii. În privinta literaturii dobrogene, sunt de acord cu ceea ce a spus Fănuș Neagu: «Voi, dobrogenilor, creați-vă geniiile!» Geniul este oricum creat aici: e vorba de Ovidius.

În opinia mea, această manifestare ar trebui să înceapă cu Ovidius, inițindu-se dezbateri asupra personalității sale și asupra a ceea ce a scris el în acest spațiu. Sunt de acord cu faptul că aceasta nu este cea mai bună parte din opera lui, dar, prin ceea ce a scris aici, poate fi considerat primul scriitor dobrogean. Eu aș începe cu el, căci mai sunt încă multe lucruri netraduse, necunoscute. Ori el este un poet care are o contribuție imensă în cultura și educația europeană. Ovidiu a fost un exilat, dar orice scriitor este un exilat în limba lui literară, este un exilat prin meseria lui”.

AURACHRISTI: „Îl felicit pe prietenul meu, Constantin Novac, pentru continuitatea pe care a înregistrat-o cu aceste *Colocvii tomitane*, care au ajuns, spre surprinderea a nu puțin scriitori la cea de-a VII-a ediție. Ce lipsește în România este continuitatea și rezistența în timp. Ori faptul că această splendidă revistă „Tomis”, una dintre cele mai importante reviste românești, rezistă, e o performanță, pentru că performanța stă în rezistență. Îl felicit, de asemenea, pentru nivelul acestui colocviu. S-a vorbit nu puțin, s-a vorbit și dur și aspru, și e bine că s-a vorbit așa pentru că literatura devine din ce în ce un lux; devine un apanaj al unei secte”.

VARTAN ARACHELIAN: „E pentru prima oară când particip la această manifestare tomitană. Și înainte de '90 și după '90, m-am ținut departe de lumea literară din motive personale. Cred că am avut dreptate, pentru că și la această manifestare am observat câteva puseuri de lipsă de cordialitate între scriitorii participanți. Desi se face atâta caz de solidaritatea scriitorilor, atunci când sunt împreună această solidaritate nu se prea manifestă.

Trebuie să remarc *echipa* de la „Tomis” care este o gazdă excepțională, cu foarte multe idei pozitive, care stie să aprecieze valoarea, indiferent dacă valoarea este din Constanta sau din țară; lucru care, din păcate, nu se prea manifestă în alte provincii, cu atât mai puțin la București, unde există un monopol, pe care, probabil, critica l-a impus asupra valorilor literare din România.

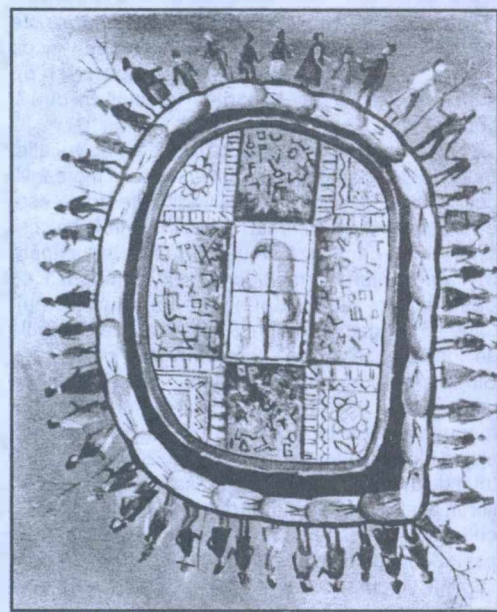
Mă bucur, de asemenea, că am fost în preajma lui Fănuș Neagu, care are într-adevăr geniul oralității și aș zice că uneori este mult mai interesant când vorbește decât atunci când vrea să scrie la nivelul postmodernismului.

Îmi pare foarte rău că nu am putut să scriu despre cartea lui Ion Coja, pentru că sunt unul dintre primii care i-au citit-o. E o carte cu o nostalgie pentru Constanta pe care o împărtășesc și eu. Unde mă despart de Ion Coja este excursul său în istoria recentă a României. Mă gândesc că prietenul și colegul meu de facultate este un avocat al cauzelor pierdute, și chiar în acest roman, **Vin americanii**, încearcă să reabiliteze ce nu poate fi reabilitat: asasinările lui Iorga și Duca. Dar una este când o faci într-o eseuistică politică, și alta când încerci să salvezi faptul respectiv într-un roman. Deci trebuie să facem distincție între ficțiune și realitatea politică pe care o slujește Coja după '89.

Mă bucur că am reușit să vin la Constanta și să fiu în această atmosferă foarte plăcută”.

Consemnat de

CARMEN SERBAN

• Aurel Gheorghiu-Cogeaalac — Esența vietii

Chipul lui ne este familiar. Puțini au fost cei care să nu-i cunoască numele, vor fi mai mulți, în curând. Dar cine este el, Mihai Eminescu, poetul și omul de cultură genial, cel căruia ca ultimă surzătoare și amară ironie a vieții, i-a fost dat să aibă ca pașaport spre eternitate, o foaie, certificatul de deces, semnat prin punere de deget, firește de doi analfabeti, decât un necunoscut, un mare necunoscut. A fost, este și va rămâne un ilustru anonim, ca spirit, pentru cei mai mulți dintre pământeni.

Pentru poet, viața a fost un nesfârșit joc moral, o interminabilă ruletă rusească, iar miza jocului era mai mare decât viața: era spiritul. Lumea în care a evoluat poetul a fost un joc al ieșelor având menirea de a-l deturna pe singuraticul drumet de pe drumul de creastă spre hăurile fără fund.

Jocul ieșelor nu s-a multumit să cuprindă doar existența pământescă a poetului, și în marea lor prostie de pigmei ai spiritului și culturii, semenii noștri au continuat să vâneze cu fanatism, obsedant, asemeni căpitanului Ahab balena albă, slovele poetului și, astfel, pe la jumătatea secolului al XX-lea, un raport al unui polițist sau jandarm vorbea despre materialele „subversive” găsite la locuința unui legionar, printre care și poezia „Doina”, scrisă de un oarecare Mihai Eminescu care, ca toți legionarii, are „domiciliu” necunoscut...”.

Si totuși acest „domiciliu” necunoscut” îți poate fi indicat de orice măturător care, sprijinindu-se obiectele muncii, își târșăie picioarele obosite pe caldarâmurile umbrite ale cimitirului Bellu.

Fără îndoială că omul a fost chiar mai fascinant decât opera; în fapt cred că opera nu poate fi disociată de om. Realitatea și ficțiunea se îngemănează, hotarele tind să dispară, dacă n-au făcut-o deja. Lumea îl înconjoară din toate părțile. Poetul devine un câmp de luptă. Demonii îl devorează. Demonii lui, demonii creației și demonii care, ai oamenilor. Care dintre aceștia au fost cei care l-au împins spre

un „dosar literar” al Doinei eminesciene

Am în față cele trei ediții ale *Doinei* eminesciene apărute după 1990: ediția lui Tudor Nedelcea, 1998, ediția de la „Junimea” (Iasi) și cea de-a treia de la Editura „Timpul” (Iasi), realizată de universitarii ieseni Magda și Petru Ursache. Primele două au forma unor albume, a unor pliante elegante, în care textul era însoțit de ilustrații suggestive.

Ediția pe care o comentăm are forma unui „dosar literar”, cu un impunător studiu introductiv, în care Petru Ursache arată, spre deosebire de ediția Perpessiciu, destinul dramatic al acestei poezii eminesciene („S-a făcut închisoare pentru *Doina* lui Eminescu, pe vremea comunistilor și mai ales, a sovietizării. Multe decenii, poezia a fost scoasă din manualele școlare, edițiile au apărut ciuntite, forfecate, orice aluzie cât de vagă în exegeza critică a fost eliminată prompt de slujbasii cenzurii, iar pe nefericitul autor care și-a asuma o asemenea risc îl așteptau zile negre. Numai la Aiud *Doina* se recita și se cânta în libertate deplină, ca să confirme paradoxul că într-o închisoare poți fi mai liber decât în libertate”, p.7), circumscrierea speciei literare (originală îmbinare de elegie patriotică și pamflet politic) și descrierea variantelor, într-o altă „regie a ideilor”. Valoarea studiului introductiv crește datorită analizei stilistice realizată în multiple direcții; mai întâi, autorul ia în discuție cuvintele certe sau „aburite”: „Înainte de a ieși din uz, de a-și da duhul, cuvântul cunoaște o stare de *aburire*; în corpul său lexical se depozitează nebanuite înțelesuri, mai mult sau mai puțin convergente, pretext de aprige dispute, unele savante și grave, altele comice”. (p.190). Cuvinte „aburite” în *Doina* lui Eminescu sunt: *străin*, *venetic*, *crestin*, *jidans*. a. Cuvântul *jidanc* care „a făcut explozie nu în poezia în discuție, ci în capetele prea înguste”, nu este o „inventie a poetului în special și nici a românilor în general. El circula peste tot în Europa, alături de *evreu*, *izraelit*, *iudeu* și a fost adus la noi de însăși etnia respectivă, în împrejurările istorice cunoscute” (p.21). O discuție cu un accentuat caracter psihologic privind raportul dintre *melancolie* și *revoltă* particularizează cazul *Doinei*, în care versurile devin „expresie a mentalului românesc”, pentru că „nici unul dintre elementele de construcție nu aparțin poetului, ci provin direct din arsenalul folcloric”. Formulele introductive: „De la Nistru Pân'la Tisa”, „din Hotin și pân'la Mare”, „De la Mare la Hotin”, „Din Sătmăr până-n Săcele”, „Din Boian la Vatra Dornii”, „De la Turnu-n Dorohoi”, au atât un efect *stilistic*, conferind poeziei un răscolitor dinamism în consonanță cu starea sufletească a poetului, cât și unul *vizual* variind peisagistic starea dezolantă a țării. De acestea se adaugă „versurile și expresiile poetice” având la bază prototipuri orale și blestemul cu care începe și se încheie partea a doua a poeziei.

Ediția Magda și Petru Ursache are și un caracter

MARELE NECUNOSCU

nebulie, spre camerele zăbrele în care avea să sfârșească, atât de departe de peisajul idilic al Ipoteștilor?

Poetul a trecut prin lume asemeni unei comete. A trecut atât de repede, încât contemporanii nu s-au putut, barem, agăta de coada acestei comete. Eminescu a fost omul camerelor mici, cu o atmosferă ce degajă intimitate, și unde, în aburii aromati ai cafelei și-n fumul albăstrui al unei eterne țigăre, spiritul său se putea desfășura, prins în vârtejul betiei creației, în vreme ce trupul învesmântat într-un caftan, cu capul înfășurat într-un turban, lenevea în acea atmosferă orientală.

Iar spiritul său, aflat ca întreaga ființă a poetului la o graniță a lumilor, a presimțit nenorocirea ce a venit. Orientalul din el a știut că demonii se apropie încet, strâng rândurile, asemeni unor șacali prin noapte. La ultima lor întâlnire, stăpânul bojeducii a fost uimit de panica poetului, de teama de-a vedea ce se găsește după fiecare colț, și de micutul pistol ce-l însoțea acum peste tot. Probabil că, asemeni mult ispitului pârinte Evtichie al prozatorului Vasile Voiculescu, gândea că-si poate alunga demonii prin împușcături și zgomot de alămurii.

Adesea am rătăcit pe străzi ce încă poartă timpuri de mult apuse. Nu odată imaginar, am călcat pe urmele pașilor lui. Dacă cineva va vrea să-i simtă angoasa și bucuria de drumet singuratic nu-i pot recomanda decât să se lase purtat de imaginație și pantofi, pe strada Covaci, din București, într-o noapte ploioasă și vântoasă de toamnă, cu lună plină iesind când și când dintre nori și venind dintre locurile unde

demonstrativ: doina de înstrăinare și varianta sa „cântecul de răzlețire” constituie fundamentul stilistic al *Doinei* lui Eminescu și Anexa I, *Doine folclorice*, (p. 53-81) demonstrează convingător acest lucru. Anexa II, *Articole politice*, probează un adevăr rostit și de alți istorici literari, că între ziaristica lui Eminescu și poezia sa există o legătură osmotică, un fel de principiu al vaselor comunicante. Multe dintre exemplele convingătoare din *Anexa I* și din *Anexa II* nu sunt firește exhaustive. La doinele folclorice am vrea să mai adăugăm una din colecția lui Gr. Silasi: „Vai și-amar de biet român / Când îi e Domnul stăpân! / N-are loc în țara lui / Si-i ca pleava câmpului. / Vai sârmana, biata țară, Cum te-ajunge focul iară! / Rușii vin te calcesc... / Turcii te batjocoresc / Și clocoii te hulesc... / Nu mi-i ciudă de străini / Cât de pământeni haini”, tocmai pentru a sublinia ideea din prefata autorului în care se arată că Eminescu îi consideră dușmani ai țării nu numai pe străini ci și pe băștinășii corupți și jefuitori ai avuțiilor țării. Si articolele politice au „ecouri” în versurile *Doinei*, prin prezența unor propoziții sau fraze în care se concentrează forța ideatică: „La dreptul vorbind misiunea istorică, predestinarea dumnezeiască a domniei străine s-a consumat și poporul românesc e *de facto* înlăturat din istorie ca o curiozitate etnografică, lipită de pământ, sclavă pe de-a pururea plebei bulgărești, grecești, iudevești, imigrată în căteșipatru colturile lumii. O stăpînire de grecotei, fără sentiment de patrie, fără umbră de iubire pentru acest vechi și nenorocit neam s-a cocotat în fruntea țării: *neagra străinătate, umbra spinului la usa noastră a tuturor!*” (Că iluzii să ne mai facem în adevăr? *Românul e deja străin în țara lui proprie*, nimic n-a mai rămas decât numirea ei geografică. La ce să mai tie românul?...” („Timpul”, 18 sept. 1881).

Dosarul literar al *Doinei* se continuă cu „aprecieri și comentarii” asupra controversatului poem eminescian. Se reproduc notele și comentariile lui Perpessiciu din vol. III al ediției *Opere* și paginile referitoare la *Doina* lui Eminescu din cartea lui Alain Guillemaud *Geneza interioară a Poeziilor lui Eminescu*, care n-au putut să apară în ediția românească publicată la Editura „Junimea” în 1978. Pentru completarea dosarului literar era, cred, bine să se reproducă, fie și fragmentar, și alte aprecieri critice semnate de C.D.Gherea, Elie Miron Cristea, D.Murărașu, Gh.Bulgăr, Theodor Codreanu, Vasile Tărăteanu, Ioana Bot s.a., alăturându-le chiar și opinii negative apărute în presa literară, îndeosebi după 1990.

Tot pentru completarea acestui „dosar literar” semnalăm pe lângă *Scrisoarea III* și poezia *La arme*, ca „antecedente” în creația eminesciană, *Doina*, *doină*, una dintre „poeziile inedite” publicată de regretatul Petru Creția, ca „un nou dar al manuscriselor eminesciene”, în revista *Manuscriptum* (An. XXVII, 1991, nr. 1 — număr special — p.11-12). Datată 1866, ea aparține probabil „perioadei blăjene” a creației despre care vorbea Perpessiciu. „Poezia — spune Petru Creția — este perfect organizată *prevestind prin unele accente viitoarea Doină*” (subl.n.). Asemănarea cu viitoarea *Doină* este evidentă mai întâi în modelul folcloric, combinat cu modelul Alecsandri. Dar, mai importantă este asemănarea de conținut. Sunt câteva imagini și atitudini comune cu prima parte a *Doinei*: invazia pustitoare a dușmanilor țării, care se răsfrânge întristător asupra națiunii: „Munții cânte tot a jelo, / Vin dușmanii țării mele / Vin dușmanii, vin în turme”. Dacă invocată „rivei înspumate”, Pisa, rămâne neclară, *Doina* este

în urmă cu trei sute de ani se găsea „Biserica Puscăriei”, să se oprească în viața unei clădiri sumbre, cu trei caturi de care se sprijină și „Cafeneaua Vechie”, și care pe zid, are o placă de marmură care vesteste că acolo s-a aflat redacția ziarului „Timpul” și că marele Eminescu, marele Necunoscut, i-a călcat pragurile timp de câțiva ani.

Ajunge să privești clădirea întunecată, mai înaltă decât celelalte, cu ferestre doar la stradă, cu placă de marmură acoperită de slove deja obosite și nu poți să nu te simți atras și îngrozit totodată de sumbra fascinație halucinantă a clădirii.

Simți teama deoarece, trecând pragul, te-ai putea trezi într-o lume crepusculară, între lumină și tenebură, iar acolo, cu papion la gât și-o țigară între buze, va sta poetul, iar dincolo de el știi că se află adevărata lui lume, idilică, de o frumusețe vanisantă, pe care însă realitatea nu o poate păstra pervertind-o, siluind-o. Această lume ireală rămâne numai în ochii cristalini ai poetului, prinsă într-un dreptunghi de hârtie numit carte, lumea în care își trăiește cu frenezie, de peste un veac și jumătate, clipa.

Probabil că zeii l-au iubit de vreme ce, purtat de nebulie, a fost lăsat să treacă de hotarul crudei realități încă din timpul vieții și, eludându-se legilor firii, a pătruns în lumea-i necunoscută nouă, pe care chiar și inițiatii doar o bănuiesc.

MIHAI IONESCU-LUPEANU

prevestită și prin recurenta accentelor imprecative, prezente la fiecare strofă: „Vin dușmanii, vin în turme / Calce-li pustia-n urme”; „Să nu-i lasi ca să mai vie / Foamete din urmă-i măie / Holera cale li tăie”; „Și de-ar trece, moartea-i sece”.

„Antecedente” ale poeziei *Doina* găsim și în lirica pașoptistă. *Stefan Vodă și Codrul* de Vasile Alecsandri ilustrează adevărul doinei populare românești și al *Doinei* eminesciene: „Codrul-frate cu românul”. După una din numeroasele sale bătaii, Ștefan Vodă intră în codru, necăjit pentru că a fost înfrânt și mai ales că a pierdut în luptă pe cei mai viteji ostași ai săi. Codrul îl mângâie spunându-i că-i va veni în ajutor, prefăcând brazil falnici în „voinici ostași”. Minunea se produce și aceștia așteaptă chemarea la luptă. Ca în legende istorice ale lui Bolintineanu, ultima parte aduce o sumară descriere a biruinței asupra dușmanilor. În afară de prezența lui Ștefan (evocată la Alecsandri, invocată la Eminescu), poezia mai are în comun cu *Doina* structura compozițională. Scrisă în metru popular, balada lui Alecsandri se bazează pe dialog, pe convorbirea dintre codru și domnitor. În *Doina* lui Eminescu, poetul invocă pe Ștefan pentru „mântuirea neamului”. Dar asemănarea cea mai importantă este prezența salvatoare a codrului, la Alecsandri printr-un miracol antropomorfic: „Codrul prinse a vui / Brazil a-și însuflețit / Pe stejari a mi-i trezi: / Iar copacii mari și mici / Se făceau ostași voinici”. La Eminescu, minunea salvării neamului se întâmplă numai prin chemarea lui Ștefan, la sunetul de corn al acestuia: „De-i suna din corn o dată / Ai s-aduni Moldova toată, / De-i suna de două ori / Îți vin codrii-n ajutor, / De-i suna a treia oară / Toți dușmanii or să piară / Din hotară în hotară.”

Pentru „formula introductivă” *De la Nistru pân'la Tisa*, autorul ediției propune un model folcloric, desigur plauzibil, deși numele geografice prezente în „doinile de înstrăinare” sau cântecele de răzlețire sunt numai în parte asemănătoare cu cele din versul eminescian. Cercetând colecția revistei *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, An. XI, 1848, nr.21, p. 168), G.Em.Marica a semnalat poezia *La frații mei români*, semnată „Un filoromân”. Noi am sugerat posibila paternitate a lui Andrei Mureșanu. Strofa a cincea, înfățișând perspectiva întinderii neamului românesc, are două hidronime, ca în primul vers al *Doinei*: „Din Tisa pân'la Nistru și-n Dunărea răpoasă / Întinde românimea pe-al patriei altar / O mână de frăție. Vai! Cât e de frumoasă / A noastră țară scumpă pe-ntinsul ei hotar”. Câțiva dintre elevii lui Pumnul, de la Cernăuți, printre care și Nicolae Eminovici, fratele poetului, au copiat la îndemnul dascălului ardelen colecția *Foii pentru minte, inimă și literatură* până la 1850, pentru biblioteca gimnaziștilor români din orașul bucovinean. Ca bibliotecar al gimnaziului românesc este foarte posibil ca Eminescu să fi citit și să fi reținut unele versuri din oda *La frații mei români*.

Doina lui Eminescu ar trebui urmărită apoi, într-un asemenea dosar literar, și prin „ecourile” din poezia românească de mai târziu, îndeosebi în lirica lui Aron Cotrus (*Dai și dai din neam în neam, Pusu-ne-au în rând cu vitas*.a.), Vasile Posteuca, Romulus Vulpescu, Vasile Tărăteanu).

Ediția realizată de Magda și Petru Ursache este prima investigare istorico-literară cvasi-completă a „biografiei” unei poezii eminesciene atât de controversate.

ION BUZĂȘI

DUMITRU OLARIU

geneză

Primăvara se apropie
Ca vârful unor munți
Ce-abia se mai zăresc.

În fiecare mugur
Din paradisul pontic
S-a descuiat un lacăt.

Prin elegantele-i voaluri
Dându-și se străvede
Minunea de dincolo
De facerea lumii.

Își strigă pe nume, întâia oară,
Cele patru elemente cosmice.

Încă neîntrupat,
Sufletul nostru
Ne așteaptă pe tărnu,
Ca o sare albă.

LIUBEN DUMITRU

tatăl menestrelului

Până seara târziu,
când peste câpțe se pleacă nalba lunii,
tata curăță florile de frunze amare sau udă
caunii;

are o palmă de pământ, un loc,
cu tămâioasă, cu levăntică, cu busuioac,
cu albine ici, cu stupi colea
și cu un ochi de apă albastră ca o mărgea.
Ar fi vrut să mă vadă grădinar,
să beau apa și vinul cu bărdaca, nu din pahar,
să mînuie mai anevoie condeiul și mai usure sapa,
iar seara, întors dintre albine, să-mi toarne cu
năstrapa
în căusul palmelor răcoare cu miros de busuioac
și să se bucure și el că fecioru-său a avut noroc!
Tată, tată, alb ca anii mei din copilărie
și sfânt ca busuioacul pe care tu l-ai sădit la vie;
la fereastra copilăriei mele mă înalt
și privesc cum mîncam din blidul în floare de
smalt.

VASILE CULICĂ

scrisoare de iarnă

Az-noapte am lăsat o cofă plină
Cu ape vii de lună, lângă cer
Dar vrăji de întuneric și de ger
Au preschimbato-o-n sloiuri de lumină.

Îmi cântă îngeri mici florile dalbe;
Ascultă-i și-ai să vezi că nu te mint.
Copaci-s candelabre de argint
Și hornurile-au pus căciuli mari, albe.

Se scutură cașii nînși, pe-afară
Și-atât de blînd îmi bat confetiile-n geam;
E-un bal la care nu te-am dus, căci nu-l știam,
Sau poate-n cer, acum e primăvară...

Au înflorit crini mari după perdea
Și nuferi somnorosi cu stele-n pleoape...
I-ar ofili o răsufare aproape
Cu mîngăierea ei de catifea.

BORIS DEȘLIU

perdeaua

O perdea se zbate
la etajul trei al unui mare imobil.
Fereastra rămăsese deschisă, nu era nimeni
acasă.
Vîntul și ploaia începuse și încercau să o smulgă.

Fusesse cîndva o ființă romantică vaporosă,
de tul,
care surădea trecătorilor de la un geam luminat
fluturînd ca un steag al libertății
și avîntându-se pură spre cer în zilele clare.
Dar acum vîntul o smulgea nemilos, o lovea
și în curînd
ea abia mai sufla îmbătrînită.

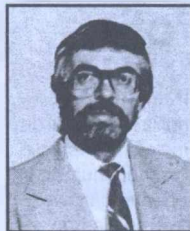
Ploaia o biciuia și în curînd deveni o momăie
udă, prelungă, pleoștită și resemnată sub
săgetile ploii.

Putin mai târziu
o mîna osoasă, scheletică, o trage violent
înauntru și o voce aspră se aude

zicîndu-i, destul, uite în ce hal ai ajuns
și îi închide definitiv fereastra
asupra lumii.-

Patru tineri — Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici și Ion Stanomir — semnează volumul **În căutarea comunismului pierdut** (Ed. „Paralela 45”, 2001). Perfect conștienți de dificultățile acestui tip de discurs și, de ce sî-n-o spunem, circumspecți privind receptarea sa critică, autorii fac câteva mențiuni în *În loc de prefată* privind imposibilitatea de a defini cartea teoretică („Această carte nu este o carte de istorie literară, după cum nu este o carte de istorie. De asemenea, ea nu își revendică statutul de contribuție în domeniul teoriei politice”), metodologia „relaxată”, intenția de a închide cercul printr-o imagine a timpului prinsă din interior, la care, însă, nici unul dintre ei nu a aderat („am crezut necesar să participăm și cu câte un text de factură memorialistică pentru a evidenția astfel rădăcinile subiective ale propriilor comentarii eseistice”). Subliniem gestul de solidaritate („Volumul nu are coordonator, nici unul dintre autori nu își revendică vreo prioritate ierarhică”), scopul fiind înainte de toate păstrarea nealterată a memoriei, apoi inaugurarea unui proiect, unul „prin excelență deschis”, în care impune reconstituirea contextului și atenția acordată unor scrieri „deloc ofertante estetic”. În fond, ofertele estetice sînt extrem de puține, discursul totalitarismului (v. și Mihai Zamfir — **Discursul anilor '90**) fiind un discurs unic. Textele selectate, de la cele politice până la literatura pentru copii, inclusiv benzile desenate, sînt variante ale aceluiași discurs. Am în vedere și lipsa unui pluralism de păreri, ceea ce determină existența unei atmosfere absolute și, ca paradox, a unei irealități absolute. Consecința acestor stări este folosirea unui lexic minim, de-a dreptul șocant prin putinătatea lui și prin opunerea sensurilor antonimice totale, pozitiv ori negativ. Pe această linie se plasează perechile „ordine-haos”, „culmi (cele mai înalte)-prăpastie”, „bogăție (de orice fel)-mizerie”, „întrajutorare-exploatare”, „tăran-chiabur (mosier)”, „muncitor-patron”, „iubire-ură” etc. Nu există un sens neutru, acest tip de discurs este și unul închis. De aceea mi se pare inteligentă soluția de a surprinde discursul totalitarist (comunist) din patru unghiuri, avînd comună numai deschiderea vîrștelor apropiate. Varietatea abordărilor nu este dată doar de grila de lectură, ci, mai ales, de textul în sine, de genul său literar, de tema care schimbă registrul și ordonează această mișcare pendulatoare între jubilația jocului ca atare și gravitatea actului „de a cauta răul totalitar”.

Textele politice — cuvîntări, programe, rapoarte, expuneri, documentele de partid și de stat — se caracterizează printr-un înalt grad al repetabilității în ideea inculcării unor principii considerate fundamentale. Intrat în climatul unui utopic neorenascentism, comentatorul își ridică tonul la nivelul acestui tip de literatură unde viziunea, bine flancată de epite, se dorește grandioasă. Însă repetarea, cu mici modificări, a aceluiași concepte, sintagme, idei determină (cu buna știință a analistului, sper) și o anumită lentoare a stilului, un fel de lehamite. Materializarea ideologiei ceausiste se regăsește astăzi, dincolo de orice text, în mentalitatea unei mari colectivități marcate de asigurarea habitatului la bloc: „Consistența spectrală acordă întregului tablou un aer shakespearian, în decorul inconfundabil al cartierelor de blocuri și al bulevardelor interminabile.

NICOLAE
ROTUND

„ÎN CĂUTAREA COMUNISMULUI PIERDUT”

Nicolae Ceaușescu își joacă ultimul rol în scenografia imaginată de el însuși și triumful e unul inconfundabil.

Fie că e vorba de discursurile epocii ceausiste sau de cele anterioare acesteia, în toate se regăsește un paternalism cu rădăcinile înfipte în răsărit. În această situație rolul artei se diminuează până la anulare, se cade în caricatura involuntară, în situații de-a dreptul ilare fără de voie, ca în cazul brutăresei care, după ce ajunge stahanovistă, este avansată: „Acum de la frămîntat / Hai mai jos la modelat!”. Capitolul *Sexualitatea în poezia comunistă autohtonă* pune în evidență acest comic involuntar, lectorul esuînd uneori în plin suprealism: „De douăzeci de ani aștept și tac, / cu ochi dogorători / înspre conac... / Eu tac, ascult, pîndesc, aștept, / Eu Rada a Tudorii, / Si trîsnetul încarcă norii”. Noul tip de femeie, după ce trece prin perioada puberă, când se confruntă la modul teoretic cu problemele ce-i stau înainte, trebuie să se angreneze fizic marelui front al muncii dobîndindu-și individualitatea nu sexual, ci pe planul producției. Asemenea situații abundă în literatura vremii și comentatorul are o bogată sursă de a-și proba ironia: „Dacă în literatura stalinistă femeia își pierde apetitul sexual în favoarea celui productiv (politic sau economic), în perioada ceausistă și, mai ales, după 1980, ea începe să aibă o viață normală: erosului poligam (Partid, Popor, Tătuca Stalin) al epocii sovietizate, ea îi preferă acum monogamia amorului față de „Conducătorul Unic”, nu întâmplător numit și „Întăiul Bărbat al Țării”. O întregă literatură aulică înfloreste acum, erotizarea raporturilor social-politice, și invers, adică politizarea raporturilor erotice, acționînd la început doar pentru Alesul (simbolică biblică), apoi și pentru „fiica țării”, pentru a se reface perechea primă, cuplul erotic de giganti, unit prin inelul nuntii. Delirul verbal scapă de sub control și gingașul simbol marital capătă și el proporțiile cerute de statura colosală a celor doi conducători: „precum ar prinde-o amforă de toartă / și năzuind să fie — asemeni, el / a înțelea că-n inima lui poartă / si dragostei de Țară viu inel / si i l-a pus tovarășei de viață / pe deget, ca un sacru legămînt / mereu să fie-alături, prin frig, prin vînt, prin ceață / cu rădăcini puternic înfipte în pămînt”. Finalitatea acestui tip de vers este de a pune în valoare caracterul emotional, solicitîndu-se afectele, în vreme ce ratiunea o ia razna. Afectele sînt ușor controlabile și dirijate, când e cazul, pentru

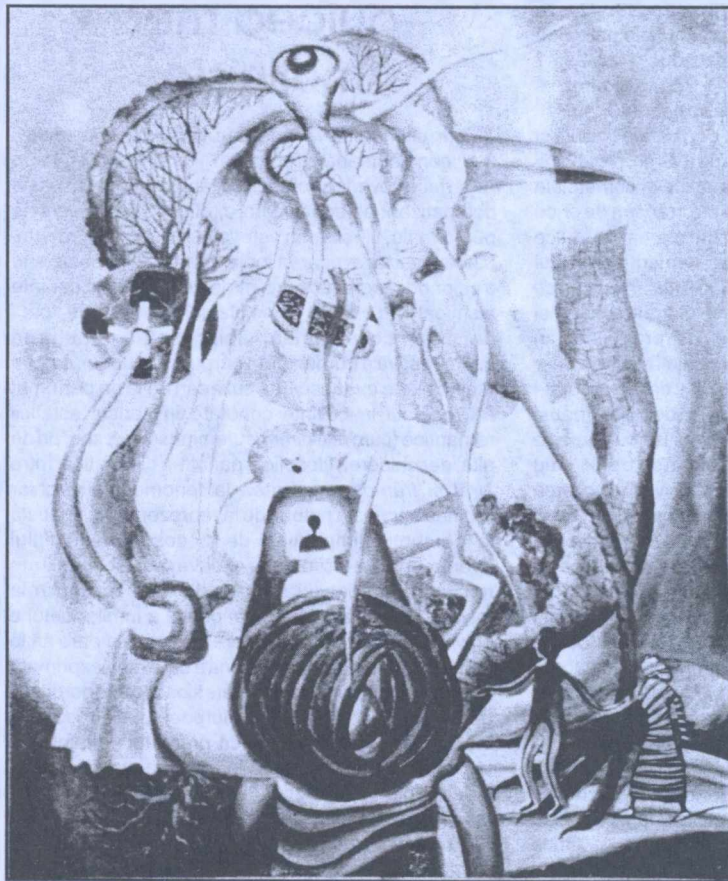
multime, gloată. Gregarul, se știe, reacționează emotional. Bine exploatată, situația duce la proiectarea cosmică, mitologizantă, dar „umanizată” printr-o retorică amoroasă, probată neîndoiește, de lupta revoluționară: „Iar fiica țării contemplînd culesul / de roade-n focul luptelor plene / cu inima și-a cunoscut Alesul / în tîmărul revoluționar / si-au hotărât să fie împreună / iubire din iubire, dor din dor / si-n răsărit de soare înalt și-n clar de lună / arcadă din prezent în viitor”. Culmea aiureliilor orientalo-balcaniste este atins de acest catren: „În neclintirea noastră milenară / eroul cel dintîi e-o ntreagă țară / ce din adîncul veacurilor nou / a fost născut și un partid erou”, care își merita condamnarea definitivă: „Gestatia Partidului în pîntecele unei Țări care de fapt e chiar Conducătorul ei («eroul cel dintîi») bate toate recordurile de absurdism omagial și poate figura cu succes într-o Carte a Recordurilor de patologie lirică”.

Discursul se caracterizează și prin caracterul său vulgar și simplificator, avînd drept scop cultivarea unei aparente „filosofii” despre demnitate, omul nou, eroism, muncă, luptă, instruirea prin lectură s.a.m.d. Cărțile erau pentru cei avuți pur decorative și de aceea „Pe boieri c-o carte-n mînă / Rar ai fi putut să-i prinzi”. Rolul cititului este unul pur pragmatic, pentru îmbunătățirea procesului de producție. Plăcerea estetică este exclusă: „Sade-acum un muncitor / C-un creion și-o carte-n mînă. // Uite-asa, de-o săptămînă, / După muncă,

/ Ochii-n carte și-i aruncă. / Chibzuiește-o inovație / La batoză”. Numai cărțile conducătorilor de partid, istoria partidului însuși, noua Biblie, sînt privite ca o adevărată magie, calea spre inițiere a înțelegerii profunde și edificării noii societăți. Este un neocreștinism de tip tovarășesc: „Partidul este substituit Bisericii, în care muncitorul își face cruce cu seceră și ciocanul. Cartea nu trebuie doar citită, simpla lectură nu este relevantă. Cartea solicită un rit săngeros, sacrificial, muncitorul lector participă la o nouă euharistie, promite un ecumenism neașteptat al înfrățirii «fratilor din lumea-ntreagă», transubstanțieri la temperaturile înalte ale patosului, fervorii pe care o generează dragostea pentru divinitate”, conchide unul dintre comentatori. Intenția „filozofică” a noilor lecturi cade într-un ridicol absolut. De la stadiul de analfabet, muncitorul trece prin acela al alfabetizării pentru a se prezenta pe el însuși, a-și exprima gândurile în scris, că să ajungă în final la marea adevăr, chiar cu pretul vieții. Drumul parcurs are două tronsoane distincte: primul e caracterizat printr-o critică fără limite fiindcă reprezintă vechiul, cel de-al doilea impunîndu-se prin spiritul adulterior pentru partid și conducător, dreptul la martiraj avîndu-l însă și cei căzuți în luptă: „Iar în cartea care-acum / își plineste asprul drum, / cartea noastră, carte vie, / ce poporul nost' o scrie, / ai să fii și tu un rînd / cu lumină săngerînd.” Accesul la nemurire este asigurat: pentru omul de rînd prin jertfirea propriei vieți, pentru conducător, printr-o veghe permanentă și atentă, prin jertfirea vietilor celor din jur. Marsînd la efectul emotional, colectivitatea va atrage și mari personalități ce-și explică noua adeziune prin grija de a nu se rupe de mase. Este un proces care a funcționat perfect în toate tipurile de totalitarism.

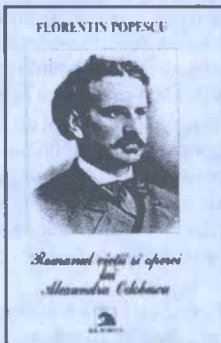
Observațiile, multe interesante, sînt bine sustinute de exemple și exprimă stadiul de-a dreptul comic la care a ajuns literatura totalitaristă. În paralel cu efectul umoristic produs de textele în sine, as sublinia spiritul sagace al multor comentarii, o lipsă de crispă benefică abordării. Desi indirect, este demonstrat caracterul atemporal al acestui tip de discurs, ca și falsa diversitate a speciilor. Folosirea unor direcții anterioare, cum ar fi tradiția, este dirijată cu precizie. Unele confuzii în receptare persistă și astăzi, comentatorii evidențiind câteva dintre ele, îndeosebi din domeniul dramaturgiei. Preferînd o literatură care să fie pe linie și înțeleasă de cei mulți, sugestia este refuzată, așa cum s-a întîmplat cu stilizarea în sculptură. În **căutarea comunismului pierdut** rămîne o carte interesantă, cel puțin prin caracterul de memento al unor timpuri în care arta, literatura aici, s-a străduit să supună noii religii o realitate inventată în totalitate.

• Aurel Gheorghiu-Cogealac — Pasăre

CĂRȚI LA EX PONTO

LITERATURĂ

Romanul vîetii și operele lui
Alexandru Odobescu
de Florentin Popescu.
Eseistică.

- **Vei muri, te vei vindeca** de Ileana Băja. Versuri.
- **Umor cu polonicul** de Ananie Gagniu și Cristian Vecerde. Proză și caricatură.
- **Cântece pe limba lor** de Petru Brumă. Versuri.

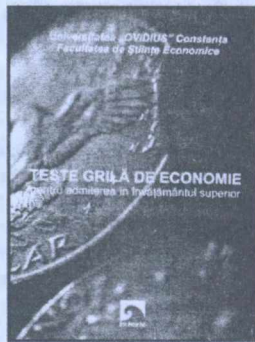
ȘTIINȚĂ

Concordatul Vaticanului cu
România. Considerații istorico-
juridice de Nechita Runcan

- **Drept comercial** de dr. Marin Voicu.
- **Elemente de filosofie & filosofie juridică** de Ana Rodica Stăiculescu și Alexandru Manafu.
- **Convenții maritime internaționale** de Marin Voicu și Maria Veriotti.
- **Bazele fiziopatologice ale imunologiei** de Victoria Braga
- **Particularități clinice, paraclinice și terapeutice în leucemia acută promielocitară** de Mihaela Maria Toma.
- **Plante medicinale și aromatice în fitofarmacie și terapie medicală** de Constantin Milică și Elena Bavaru.
- **Dobrogea, vatră a creștinismului românesc** de Ion Bitoleanu și Nechita Runcan.
- **Geografia turismului** de conf. univ. dr. Brândușa Chiotoroiu Lupu.

ECONOMIE-MARKETING

Teste grilă de economie
pentru admiterea în
învățământul superior —
autor Universitatea „Ovidius”
Constanța, Facultatea de
Științe Economice

- **Marketing** de Elisabeta Nicorescu

TEHNICĂ

Mașini și instalații navale.
Poluare și P.S.I. Mărfuri
periculoase. Vol. I de
conf. dr. ing. Mariana Panaitescu
și conf. dr. ing. Violel Panaitescu

- **Structuri elastice. Elemente de teoria elasticității. Vibrații mecanice** de Nicolae Posea și Mihail Pricop.

decalog erotic

Deși scria versuri și proză (într-un an, obținuse cinci premii literare, din care unul la concursul de debut în proză, la o editură din provincie), în timpul din urmă, se profilase pe critica de atelier (cum numea el comentariile pe marginea textelor), pentru că voia să se exerseze în acest domeniu, mai cu seamă că trimitând pe la diverse reviste literare o seamă de recenzii la ultimele apariții editoriale, i se solicitase, de către redactorii unora dintre acestea, o colaborare permanentă — iată un citat din nuvela titulară sinonim cu *portretul la tinerete* al celui ce se ascunde sub pseudonimul Anton Onigy. Volumul de proză scurtă **Decalog erotic** a apărut la Ed. „Alissya” (Iasi, 2000) și, cu ajutorul unei chei parodice, ne facilitează intrarea în mai multe universuri literare amenintate de desuetudine: platonismul erotic, ereditatea încărcată, arivismul aferat, descurajarea inițiativei personale în economia socialistă, teama ieșirii din ritmul robotizant al existenței uniformizatoare s.a.m.d.

Autorul are o nestăvilită voluptate a povestitului, a scenarizării unor întâmplări esalonabile de la anecdota cu poantă la obsesia coșmarescă ori la fantasticul implicând paranormalul, inoculând umor din belșug replicilor personajelor și dinamitând, ori de câte ori are ocazia, clișeele verbale tocite ori vidate de sens. Un demon neastâmpărat incită unele personaje să-și depășească anodinitatea existențială ca în *Pomană cu dar* unde un cantinier sef are năstrusnica idee de a-și regiza propria moarte pentru a vedea ce gândesc despre el, în noaptea de priveghi, rudele mai îndepărtate și prietenii. Inventator al pomenii cu dar, cantinierul speră să intre în istorie, numai că farsa se sfârșește tragic, cei din casă găsindu-l mort în coșciugul în care-și simulase moartea timp de două zile. Ieșirea din ritmul existențial robotizant, autoprovocată sau nu, zămislește un disconfort teribil atunci când esafodajul rutinier se prăbușește, ca în *Usa sau Urechea*, aceasta din urmă ieșind parcă de sub o fantastică mantie gogoliană. Confruntarea cu neprevăzutul, cum ar fi găsirea unei urechi omeneste în farfuria cu supă de către umilul funcționar Urechescu, care servea de ani în șir prânzul la o pensiune, are ca efect distrugerea individualității și împingerea ei pe un făgaș egalizator depersonalizant. Pus în fața sau în relație cu absurdul, micul slujbas nu are suficientă forță să-și învingă frica de a sesiza răul și ia hotărârea de a veni la serviciu, ca și colegii săi, de birou, cu pachetul de mâncare și de a citi ziarele în timp ce se ospătează. Nu mai puțin disconfortabilă e experiența pe care o trăiește protagonistul din *Trenul*, seful de gară dintr-o stațiune montană, sef pe care câteva ore de somn în plus „l scot din grafic” și are strania senzație că timpul însuși s-ar fi dereglat. Ecartarea de la starea de normalitate se dovedește un joc periculos prin aceea că-l poate arunca pe simulat între roțile neiertătoare ale angrenajului absurdului, așa cum se întâmplă cu soldatul din *Bolnavul*, pus în situația incomodă de a fi aruncat sisific între unitatea militară și sanatoriul în care o asistentă îl ajutase să-și însceneze impecabil o boală imaginară. De toată nostimada e piesa *Test de fidelitate* în care unui student ajuns la o nuntă i se propune, contra unei sume de bani, să joace rolul mirelui, înlocuindu-l pe cel real care nu mai putea fi trezit dintr-o beție geamănă cu coma alcoolică. Deși însărcinat în luna a cincea, mireasa îl ademeneste în patul nupțial, ca în zori simulatul să se trezească alături de o necunoscută, socrul mic neîntârziind nici el să vină spre a strica avantajoasa învoială din ziua precedentă: „Bine, mă, așa ne-a fost vorba? mă luă el tare. Ce ți-am zis io, mă să faci?... Mă, io ți-am dat cecu, să-mi ajuti fata, nu s-o călărești toată noaptea!... Da' cu asta ce-i?... Cum a ajuns aici? Întrebă el, arătând spre fata din pat. Cine e, mă, ia zi cine e? De unde ai mai adus-o și p-asta? Si pe ea ai călărit-o, ia zi, și pe ea?... Băă, iote-ntreb ce cată asta aici?!... Bă, io cred că ești nebun!...”

Există în volum și multe proze cu bătaie socială și politică mult mai precisă: directori de IAS-uri, președinți de c.a.p.-uri, șefi de unități economice și comerciale care în cu dintii de scaune și se tem crâncen de orice schimbare ce ar putea zdruncina starea de dulce inerie ce le asigură sentimentul nemuririi în vârful unei piramide (v. *Două articole, Inovația, Proiectul de diplomă*). Când, pe fondul conflictului între vechi și nou, președintele cooperativei de producție din comuna Palanca pare să accepte soluția unui inginer tânăr pe care-l trata ca pe un argat de pe propria-i moșie, o face doar cu condiția de a-și însuși paternitatea concepției populării unui iaz cu o specie de peste ce ar fi distrus larvele de țânțari care proliferau aici nestingheriti. Numai că inginerul îi va juca o farsă de zile mari: după o vreme, țânțarii sunt cu mult mai numeroși și mai mari decât înainte (*lazul*). Onemiloasă radiografie a parvenirii culturnicilor în jalnică și nemernică *epocă de aur* o întâlnim în *Tabloul*. Prin tertipuri de tot felul, adulări sfruntate, slugănicii, aliante de moment, profesorul de desen Gheorghe Mocanu ajunge directorul Casei de Cultură a sindicatelor dintr-un oraș de provincie. Ca și cantinierul care a stat două zile și două nopți în sicriu spre a-și „testa” amicii, parvenitul din această povestire stă ascuns multă vreme într-o magazioară, însă dispariția lui nu alarmează pe nimeni, întărind parcă zicala anecdotică conform căreia directorii nu-și iau niciodată concediu spre a nu se observa că treaba în unitate sau instituție (de tip socialist, se-nțelege) merge și fără ei, ba uneori

chiar mai bine. Finalul povestirii poate rima cu o săgeată la abuzul textualiștilor de a-l înmormânta pe autor în propriu-i discurs: „Si, sub privirile stupefiate ale celor prezenți în sală, Mocanu pune o picior pe rama tabloului și, dintr-un salt sprinten, iată-l pe cărăruie. Și merge și merge și merge... până ce dispăre, afundându-se în pădure”.

ION ROȘIORU

arleziana

Nu sunt decât ceea ce sunt” declară poeta Victoria Milescu în a unsprezecea sa carte **Arleziana** (Ed. „Eminescu”, București, 2000), cu o postfață de Sultana Craia care spune: „Realitatea o urmărește (pe autoare) și suflul ei rece ajunge din urmă și spulberă visurile vindecătoare. Rezultă un amestec de reverie a departelui, de aspirație a limpezirii și de oniric violent, de tulburare a sensurilor, de amenințare difuză și confuză.” Așa pare a fi. În paralel, eu cred că lirismul Victoriei Milescu impune, în ordine spirituală, un anume senzualism al ideii, în special pe traseul experiență biografică-experiență poetică, unde expresivitatea rezultă din armonia versurilor și din puterea de sugestivitate a unor metafore subtile. În poemele confesiv-narative, poeta preferă „șoapta clamării” în favoarea unei discreții poetice ce ar putea trăda un fond sufletesc sensibil și grav totodată, și, atunci, tonalitatea elegiacă este (devine) preponderentă: „Suntem puțini / Și ei știu asta bucurându-se / căru poem îi bate clopotul? / Când rugul aprins răspândește în aer / mireasma de carne fragedă a versului leonin / muscă existentă din noi / și nu știm / hrănindu-ne cu stupefacția poemului / dulce-amar-acrisor / suntem din ce în ce mai puțini / din ce în ce mai furati / ultima picătură e a poemului / care va fi prins și vândut / pentru pielea lui inefabilă”. (p.84) Putem lesne observa o rostire gravă în care deslusim atât de bine tonul viguros, cât și cel delicat, evocarea nostalgică, notația directă, tendința spre problematizarea etică, atitudinală. Autoarea scrie dezinvolt, cu o stăpânire lucidă, tipic modernă. Se confesează implicativ și interogativ — monologând ori dialogând — dar mereu cu sobrietate, dând poemului tensiunea necesară, vibrația interioară majoră: „Să te cufunzi până peste cap / în poem / potrivindu-ți bătăile inimii / ritmului său / să te lași purtat de fluidul / măsor, cald / al cârnii de ape / lunecând / mai adânc / prin textura vermiculară de canalicule / ademenit / de onctuoase liane absorbindu-te / spre cavernele cuvintelor / din văi clocotind, piscuri înecate de abur / să-ți împlâni mâinile / în sângele negru, cleios, amar / căutând / printre viclenele burieni / și planchete de foc / sub curentii grei / bobul de piatră scumpă / cu el în dinți, dureros / să te smulgi / suierând din turburea undă.” (p.44), sau: „Oare cu ce se poate compara / bucuria / de a mângâia pe creștet / un poem? / am făcut poeme frumoase / am făcut și poeme urâte / dar eu le iubesc pe toate / (o ușoară trimitere la „eu vă iubesc pe toți” — Dan David) așa cum sunt / vagabondând libere prin lume / ori zăcând după gratii / oare cu ce se poate compara / durerea / mortii unui poem / când bea / la o petrecere în cinstea sa / paharul cu otrăvă al altcuiva?” (p.74). Poezia Victoriei Milescu îmbrățișează preocupări și atitudini ce relevă latura etică a vieții literare. Autoarea „pune” în funcție instrumentele flexibile și eficiente ale parabolei, simbolului în spațiul pur al conștiinței.

VICTOR STEROM

dulcea mea neliniște

Prin ultimul său volum, apărut anul trecut la editura constănțeană „Europolis” tânărul poet Aledin Amet face dovada unei sensibilități romantice în sensul dogmatizant al teoriei literare, dincolo de influențele pur formale, filtrate prin estetismul simbolist, precum, pe de o parte, evocarea instantelor vârstei rimbaldiene a celor *nouăsprezece* ani, ritmurile și sonurile căutate cu mîgăla de orfveru de pe plaiurile Parnasului, tonul de melancolie stinsă, abia șoptită, nașterea intempestivă a frumuseții în purpura secundei, dulcea melodicitate evanescentă cu fanări de lesin parfumat ori recursul la cuvinte conotate în sensul esteticii romantice (cum ar fi *himericul* eminescian), sau, pe de alta, deschiderea filosofică, gândirea dilematică, între *Urât și frumos*, raportarea la fenomenele și chiar ordinea secretă a naturii, de la reprezentarea spațială la percepția timpului și de la cosmic la simplul eveniment meteorologic. Adevărată sensibilitate romantică a poetului se vedește însă pe deplin la modul hiperestezic de re-concepție a lumii: poetul e bulversat de senzațiile pe care evoluția sa pare să le îște la tot pasul. Poetica sa e una a devenirii (exprimată atât de frumos dar și cu acuratețe filosofică de gerunziul *devenind*, care de altfel dă și titlul poemului introductiv), între un încrețit părăsit parcă prematur (înainte de toate: / înainte de facerea lumii, / înainte de mersul biped, / înainte de războaiele marcomanice, / înainte de a mă fi născut...), ce suscită mișcări nostalgice, regresiv-recuperatorii („O, redată-mi începutul, / dumneavoastră, mama mea”), și o destinație

necunoscută, către care se îndreaptă *cu o repeziciune uluitoare*, precedată de turbulente, chipuri ale dezagregării, ale putrezirii imanente ce amenință chiar *asteptarea* poetului devenit propria sa închisoare sau chiar *amintirile* sale, ce afectează diferite dimensiuni existențiale, cu referire la propria persoană (*priviri tocite* sau *copleșite*, sentimentul *pusului*, al *frigului*, al vidului existențial) ori manifeste chiar și în ordinea fizică: „perfidă vijelie, / respirând alandala, / macină ritmul / și-mprăstie zarea”. Poetul are, desigur, și multe alte disponibilități: cutare legendă a unei ilustrații aminteste de Cioran („Ceea ce mă obsedează insistent este nu că îmi va putrezi trupul, ci amintirile. Trăind, m-am chinuit să le dobândesc”), finalul unui poem aduce a concluzie de sonet englezesc („Poartă-te, trăito, ca și cum as fi / Printre vechi triumfuri, umbra ta de zi”), chiar dacă poemul nu are, altminteri, decât două strofe, în loc de trei, alte versuri sună stănescian („ci doar îmi sângerez lacrima / de colțurile orei infernale”), o definiție („iarba — / cerul meu pentru cândva”) propune tensiunea lirică a haiku-urilor de înaltă factură, în care cotidianul, accidentalul, fenomenalul deschid către ordinea adâncă a firii, iar alte versuri rrrecită în manieră optzecistă: „Fir-ai a drrracului de ploaie / care dai năvală peste imaginația mea”. În această diversitate, peste aceste tendințe centrifuge sau poate doar polistilistice, metafora unificatoare a titlului, *Dulcea mea neliniște*, definește un poet autentic în simțire, aflat la doar un pas de marile limpeziri pe care probabil deja le presimte.

TEODOR MĂDĂLIN

întâlnire la Paris

Una dintre editurile tinere, cu o personalitate în plină afirmare și cu o formulă grafică bine conturată și deosebit de atrăgătoare, editura „Compania”, a inaugurat de puțină vreme o colecție destinată autorilor contemporani, deschisă prin romanul postum al lui Mircea Nedelciu, **Zodia Scafandruului**. În această colecție binevenită și care se anunță interesantă a apărut recent un volum de proză semnat de Adriana Bittel cu titlul **Întâlnire la Paris**, care reunește unsprezece povestiri ale autoarei, mai vechi și mai noi, publicate fie în volumele ei anterioare, fie în reviste, povestiri ce se armonizează și se articulează într-un ansamblu firesc, ca și cum ar fi fost scrise spre a constitui de la bun început cartea de față.

Am putea spune că avem de-a face cu amintiri din copilărie care se intersectează cu file din jurnalul unui personaj feminin, intelectuală care, precum albatrosul baudelairian, se simte bine în lumea cărților, a muzicii, a ideilor, dar este stângace și năucă în viața de toate zilele, în realitatea agresivă și uneori grosolană care o înconjoară.

Această condiție dublă a femeii cultivate, puțin adaptată la realitatea imediată, este însă bine asumată de eroina celor unsprezece întâmplări, fie că se numește Ana, fie că se numește Lidia sau altcumva, printr-o ironie luminoasă, lipsită de scrâșnete și crispări; de altfel feminismul care impregnează toate povestirile este unul bine temperat de ironia fină și de subtilitatea scriiturii care strecoară încet, într-un univers aparent derizoriu, o tentă de fantastic.

Astfel fetița Alice din prima povestire — numele nu este inocent și evocă desigur personajul lui Lewis Carroll — face o călătorie interzisă în lumea Barierei Vergului, disprețuită de familia ei cu pretenții aristocratice. Fetița va fi fascinată de „lumea fremătătoare”, de „viermuală” și „frenesia” datătoare de extaz a mahalalei în care este acceptată fără dificultate și în care petrece o după-amiază de vară încărcată de proiectii fabuloase. Intensitatea trăirii fetitei este „anesteziată” de distanța ironică dintre cele două spații, cel al „lumii bune” și cel al mahalalei, între cele două planuri, cel al copilăriei și cel al maturității, de distanța dintre personajele văzute câteva decenii mai târziu și care sunt în imposibilitatea de a mai comunica. Simetric, povestirea finală ne propune o Alice-Lidia adultă, răcătă, epuizată în Parisul visat și imaginat prin filtrul culturii, dar care, în concret, se dezvăluie derizoriu pe alocuri; aiurori și îmbătător în ansamblu; nevoită din cauza precarității bursei primite să locuiască într-un hotel modest care-i oferă imaginea păstoasă a unei lumi amărâte, aflată acolo în tranziție și nu pentru turism, de arabi, negri, hispanici, inghesuți în aceeași cameră, mîncând și dormind pe jos și printre care, precum Alice în Barierea Vergului, ea face o figură de „doamnă diferită”. Lidia cea diferită refuză sejurul „tipic” al unui român găzduit pe la prieteni, cadonit cu haine purtate și parfumuri ieftine, conversat pe teme de revoluție și de Ceausescu, care vizitează orasul luminilor cu ghidul în mână și își permite o explorare afectivă a acestui spațiu fascinant și contradictoriu în care stațiile de metrou și monumentele încercuite pe hartă sunt înlocuite cu senzații și percepții tinând parcă de o existență anterioară. Ca și în prima povestire reîntâlnim aici jocul de planuri temporale și întretărirea de registre, cel afectiv și cel ironic, peste care planează, ca esențială, o voce și o prezentă feminină.

Într-o carte în care eroina este o femeie cultivată, trăind în lumea cărților, ar fi fost surprinzător să

lipsească motivul scrisului și al cărții: primul exercitiu de scriitură (pentru un concurs școlar de compuneri pe temă liberă) al fetei din *Tibia și Peroneulare* parcă un usor iz autobiografic: este un basm trântit care absoarbe personaje și obiecte din viața curentă într-o pastă deja ironică: „Acolo Tibia și Peroneulare erau primiți cu urale, ca la defilarea de 23 august; și făceau o nuntă mare, la care toată populația dansa tangou, alunelu' și kazaciok.” Tot aici apare promisiunea făcută tatălui — singurul cititor încăntat de imaginația și talentul copilului — de a scrie și de a-i păstra numele dacă povestirile vor fi tipărite.

Așa cum spuneam mai devreme, un feminism dintre cele mai benigne domină cartea, de unde și câteva motive anexe: cuplul imposibil, cuplul conjugal, aventura sexuală ratată, tentația adulterului, relația între generații pe linie feminină care recompun un univers feminin deloc agresiv unde ironia, umorul, autoironia echilibrează și nuantează vocea naratoarei care se confundă adeseori cu eroina. Merită pomenită pentru acest dozaj savant povestirea *Gârla și Iordanul* care radiografiază distanța între „eu asta” și „eu aia”, între studenta ahtiată de teatru, cinema, concerte, poeme, discuri, expoziții, și călătoria gonind spre Iordan, care suferă de o „indigestie a memoriei” ce scoate la iveală, — variantă ironică, derizorie a memoriei involuntare — scârbosul „sos de sentimente” ale tinerei de odinioară pentru junele obsedat de fuga în străinătate, vânător de mariajuri și combinații care să-i realizeze scopul.

Lumea interbelică a mătusilor și bunicilor, cu tabieturi și etichetă, cu o educație aleasă, cu interioare de epocă unde culorile se însiruie „betrav, ciclam, lila, ecru, banan, turcoaz”, iar materialele „stofă, sifon, voal, catifea și mătase”, în care se practică un delicios „argou” familial, din care se detasează prin vigoare un personaj ca Frida, lume contrastând cu cea sărăcită, abrutizată și absurdă din epoca „tovarășilor” întregesc universul nuanțat și dens, duios-melancolic-ironic, al celor unsprezece reușite povestiri ale Adrianei Bittel...

Ilustrații realizate de Carmen Nistorescu întăresc asadar impresia de carte atrăgătoare, care cere parcă, prin aspectul ei fizic promitator, să o strecoare în bagajele de vacanță, să-ți fie, în spiritul dorit de editură, agreabilă „companie”. Va fi pentru cumpărătorul inspirat o lectură plăcută, antrenantă dar nu facilă, ceea ce înseamnă, cei avizați o știu prea bine, o întâlnire cu arta de a povesti cu siguranță și firesc, departe de orice snobism și sofisticărie.

MUGURAS CONSTANTINESCU

Dionisie Șincan, sau verba non volant!

Nu cred să existe român care să nu aibă cunoștință cătuși de puțin despre ceea ce se petrece pe scena vieții noastre politice pe care o știm cu toții de mai bine de zece ani. Așa stând lucrurile, viața noastră politică avea nevoie nu numai de protagoniști mai mult sau mai puțin chemați la tribunal, de oameni cu sau fără vocație, ci și de croniciari, de gazetari care s-o observe mai de aproape, cu ochi critic, comentând-o în lumina și în spiritul adevărului, adică al nudității faptelor.

Este adevărat, dezvoltarea fără precedent a mass-media a adus în atenția publicului zeci și sute de nume noi atât de publiciști și comentatori ai evenimentelor cât și de politicieni: unii cu har, alții lipsiți de el (însă asta e o altă... realitate, ca să nu spunem povești). Firesc era, deci, ca printre numeroșii publiciști ai momentului (momentelor) să se afle și câțiva oameni născuți să răspundă cu detașare, cu spirit, și adesea cu umor așteptărilor publicului.

Nu încapă îndoială că Dionisie Șincan, un ziarist care avea, cum se spune, „radioul în sânge” (petrecându-și viața, încă din studenție, în fața microfonului și în cabinele de montaj sonor) era, după 1990, cel mai îndrăgostit și avizat să semneze o „cronică parlamentară”, căreia ascultătorii să-i acorde, din capul locului, girul profesionalismului și al autorității.

Până în urmă cu un an, românii îl puteau asculta cel puțin de două-trei ori pe zi, comentând ceea ce se petrecea în sălile de sedință ale Camerei Deputaților sau ale Senatului, fiind puși — astfel — la curent nu numai cu actualitatea de ultimă oră, ci și cu „episoadele” de culise, consumate acolo și avându-i ca protagoniști pe aleșii noștri. Ceea ce făcea plăcută respectiva cronică, fără să surprindă la un reporter de talia lui Dionisie Șincan, era naturalețea relațiilor, acea nevăzută punte pe care comentatorul stia s-o întindă, pe calea undelor, între el și ascultătorii. Nimic fals ori căutat, nici un fel de paradă de „omnipotentă” sau „omnisciență” în intervențiile lui de la microfon.

Stilul aproape colocoliv îi făcea relatările totdeauna agreabile chiar și așa, într-o lume sâsătită de politică fără eficiență și fără ecouri, în viața din ce în ce mai amărâtă a ascultătorilor.

Pertinent, ironic, spumos, întotdeauna bine documentat și știind că *verba non volant!* (ca să contrazicem cunoscutul dicton latin), Dionisie Șincan a făcut o carieră remarcabilă în domeniu. O carieră care nu se poate uita și care poate servi drept model multora dintre confrății lui mai tineri. Iată de ce recentul

volum *Vorbe parlamentare* (între copertile căruia Sofia Șincan a adunat o mare parte din cronicile parlamentare rostite de sotul ei la Radio) mi se pare un demers editorial ce merită și trebuie să fie semnalat.

Apărut în condiții elegante, volumul (tipărit de Societatea Română de Radiodifuziune, căreia Dionisie Șincan i-a fost și i-a rămas devotat până la plecarea dintre noi, în urmă cu un an) aduce dovada unei „istorii” de un deceniu, văzută dintr-un unghi personal de către un „spectator” cu ochi critic, care știe să discearnă demagogia de adevăr, esențialul de divagația inutilă, problemele grave de anecdotă etc.

Cartea lui Dionisie Șincan nu este nici pe departe o „istorie” rece și seacă, abundând în informații ci, dimpotrivă, un text viu despre personaje vii și despre o realitate pe care omul obișnuit este invitat să o cunoască.

Nu încapă îndoială că cercetătorii viitorului, atunci când vor scrie istoria acestui frământat și contradictoriu deceniu de tranziție, vor trebui să parcurgă și paginile acestei cărți. Căci, scrisă sub imperativul momentului, ea se adresează — oricât ar părea de necrezut! — și viitorimii.

FLORENTIN POPESCU

formația spirituală de esență creștină a lui Eminescu

Cartea lui Dumitru Gh. Constantinescu (*Eminescu și spiritualitatea creștină*, Editura „Axa”, Botosani și Institutul Român de Teologie și spiritualitate ortodoxă, New York, 2001. Cuvânt înainte de Pr. prof. dr. Th. Damian) se particularizează de alte studii închinată vieții și operei poetului nostru neperche prin faptul că, în cele treisprezece capitole, autorul evidentiază pertinent modul de gândire și simțire ale lui Eminescu — „doi factori esențiali în determinarea caracterului religios al persoanei”.

Asa cum apreciază dl. Gellu Dorian — semnatul *Argumentului* — „Intenția autorului este argumentată: dorește să arate ponderea pe care religia a avut-o la Eminescu și mai ales felul cum Dumnezeu i-a rânduit să suferă aici pe pământ, așa cum numai celor aleși le oferă șansa.” În *Cuvânt înainte*, Pr. prof. dr. Th. Damian dezvăluie metoda de lucru a lui D. Gh. Constantinescu: autorul „culege informația despre tema sa din surse interne și externe, primare și secundare (...). Interpretarea nu e în intenția sa. Colectarea probelor este. Și punându-le împreună în mod sistematic, le lasă să vorbească de la sine.”

Capitolul I, structurat pe trei compartimente (*Omul Eminescu*, *Geniul și Opera*), are aspectul unui amplu și documentat *studiu de istorie literară*. În legătură cu temeramentul și caracterul lui Eminescu, sunt reproduse ample fragmente din amintirile lui Slavici și I. Negruzzi (contemporanii lui), iar despre genialitatea acestuia — *natură enciclopedică*, dar și *cunoscător al filosofiei* (greacă, indiană, idealismului german), *al economiei* și *al istoriei* (fiind un „tradiționalist prin excelență”) s-au pronunțat o sumedenie de personalități ale culturii și literaturii noastre. Dumitru Gh. Constantinescu selectează cele mai avizate opinii despre *poetul miracol, prozatorul artist* (opinându-se că se disting trei categorii de proze: *realistă*, de sorginte *romantică* și *filosofică*), *dramaturg* al cărui lucrări au rămas neisprăvite în manuscris; despre gazetarul a cărui frază acidă deranja pe mai marii vremii, ca și despre *descălecătorul de limbă*, punând — cum sustine G. Murnu — „baza cea mai solidă limbii noastre poetice”.

În ordonarea materialului supus analizei și sintezei, credem că un capitol cum este *Precursorii* ar fi trebuit să stea înaintea celui de-al doilea — *Cunoscător al Bibliei*.

Capitolul al V-lea este structurat pe trei paliere, având la bază antiteza. Astfel, *Supremăția valorilor spirituale* pune accentul pe cele două dimensiuni „fundamentale umane ale virtuților: *înțelepciunea* și *sentimentul*.” (s.n.) Pe aceste două dimensiuni se aduc în discuție o serie de *portrete* detectabile în creația eminesciană: Muresanu, Bălcescu, Gr. Ghica Voievod, Stefan, ca și *portretul literar ideal — bietul scriitoras*. În antiteză apar nonvalorile, cu viciile lor, concretizate în *șarlatani* și *junii corupți*.

Raportul trup - suflet (din capitolul al VI-lea) este înfățișat în două ipostaze: *gladiatori cu trupul și gladiatori cu spiritul*, concluzionându-se că „Ceea ce este interesant este modul diferit de a înțelege viața” de către fiecare din aceste două categorii de *gladiatori*.

O structurare judicioasă se putea opera și în cadrul capitolului al X-lea — *Transcendenta*. Bunăoară, *Mijloacele de unire cu Dumnezeu* apar subsumate subcapitolului *Elementul mistic*, când în mod evident ar fi trebuit să fie invers. Aici, se putea zăbovi asupra poeziei *Rugăciune*, care este o *doxologie*.

Dincolo de aceste carente care, desigur, la o nouă ediție pot fi îndreptate, cartea lui D. Gh. Constantinescu relevă, în chip documentat și aplicat, caracterul religios al poetului nostru neperche, precum și felul cum acesta a filtrat, prin gândire și simțire, spiritualitatea creștin-ortodoxă, tradiționalismul lui Eminescu fiind unul *avant la lettre* celui gânditor.

CONST. MIU

UN ASEDIIATOR AL ILIONULUI

Contestarea timpului și a retoricii continuă să fie o obsesie de fond și în poezia mai nouă, una care desigur se manifestă din direcții diferite, uneori opuse, conduce la aceleași rezultate: *victoria* retoricii și a timpului. Pe de-o parte nu i se recunoaște timpului decât o formă de existență cât de cât palpabilă: *trecutul*. Viitorul nu există. Decât, eventual, prin ceea ce ne imaginăm despre el. Iar prezentul cu formidabila lui explozie de întâmplări și senzații necontrolate, imposibil de cuprins în totalitatea datelor lui semnificative, rămânând străin, aproape inaccesibil inspirației poetice, există și mai puțin. Celor care probabil gândesc așa li s-ar putea amintici că nici trecutul nu există decât prin ceea ce ne imaginăm, cercetând eventual sursele materiale, sau citind măturile scrise despre el. Pentru combatanții din cealaltă direcție timpul nu există nici sub forma trecutului, nici sub forma viitorului, el există exclusiv prin ceea ce aparține *prezentului*. Sau altfel spus, timpul nu trebuie luat în considerare decât sub forma clipei care trece. Sigur că în ambele cazuri nu contează cine are dreptate. Importantă este *victoria* care se obține în planul expresiei poetice. Sentimentul timpului, al unui timp care n-are nimic spectaculos în desfășurarea lui, grăbindu-se să fie trecut, să fie istorie, dar și „sentimentul pe care timpul îl are față de noi și care s-ar putea numi indiferență” pare a fi una din temele primei cărți (*Didactica frustră*, ed. „Calende”, 1999) semnate de Dumitru Pană. Poetii pe care-i pretuiește acolo sunt Konstantinos P. Kavafis și Mircea Ivănescu (de la care preia ideea de a vorbi despre sine ca despre un personaj, un anume *Domn Gri*). Lor li se adaugă alți poeți, precum Dylan Thomas, Virgil Mazilescu și Cristian Simionescu, citați sau pomeniți, în cea de-a doua sa carte, *Ilion* (Ed. „Ex Ponto”, 2001), o amplă meditație asupra timpului și o tentativă îndrăznească, totodată, de reconstituire lirică, fără un fir logic clar și coordonator, a războiului de zece ani împotriva Troiei. Câteva dintre micile secvențe lirice ale acestui „poem-ecou” (ecou al *Iliadei* și *Odiseii*, desigur), cum se subintitulează, lucrate călugărește, se rețin pentru netezimea mată, păstrând căldura răsufării celui îndelung aplecat cu dragoste asupra lor.

Înțelegem că peste timp poetul se regăsește în postura unuia dintre aheii care au asediat cetatea Ilionului, a luat parte la cucerirea ei și s-a bucurat de mult visată întoarcere acasă, în Helada, alături de cei de pe corabia lui Menelaos și a Elenei: „ZECE ANI în fața zidului. mai mult decât / o viață de om: o viață de om. de mii de ani / cu atâtea vieți. umbrelor le-a fost dat / să-și aștepte trecutul viu și nevăzut. // zece ani am administrat tăcerea. / zece ani cuvintele pe care Cel învâluit / le-a scris în mine nu le-am putut rosti. / alți zece ani am administrat urletul. // se năruie zidul. zidul în patru. vom înălța / dincolo mării / altare de cenușă. trupul meu glorios / visul. iubirea așteaptă retorici. / întoarcerea ei retorici / până și ea. // și / mai mult decât că s-au întâmplat toate câte știu / eu pot să mi le și închipui”. Privire de martor, aflat la fața locului, pe câmpul de luptă, privire de grec care s-a întors în Helada, a cioplit în granit, a inventat geometrii sacre, a descifrat geometrii uitate pentru mirarea barbarilor - dar și privire de la distanță, peste milenii, a poetului care se întreabă retoric dacă „s-au întâmplat toate câte știe? pentru că a fost și gândul că nu s-au întâmplat”.

Unul dintre motivele lirice dominante ale cărții este acela al miracolului privirii care poate (re)da lucrurilor puterea de a se desprinde de condiția lor pedestră și de a zbura. Este folosit ca epigraf în acest sens un citat din poetul Cristian Simionescu: „Cum să nu plângi, dacă ai aruncat o piatră în aer și ea a rămas acolo, umilind ochiul tău vanitos? Tu te rogi să coboare și ea se spală în sângele umilintei tale”. Dylan Thomas, citat la alt început de segment al cărții (*Katalogon*), vorbește despre „Zborul spre rană al străvechilor / Tineri din văile uitării adânci! Pasul întins pe cer al celor vesnic / Uciși în luptă”. Ideea aceasta „a purității și nevinovăției speciei umane”, nu neapărat în relație cu universul copilăriei, care se regăsește și în opera lui Theodore Roethke, le aparține deopotrivă; dar, firește, cu efecte în planul viziunii și al expresiei lirice — chiar dacă uneori prea cetoase sau ermetice — mai puternice la poetul englez: „the ball I threw while playing in the park / Has not yet reached the ground” (*Should lanterns shine*). Mingea aruncată de copilul care se juca în parc, din textul lui Dylan Thomas, refuzând să se întoarcă pe pământ, se metamorfozează în *Piatra* din textul lui Cristian Simionescu. Metafora zborului fără întoarcere este reluată, cu valente noi, și de poetul Dumitru Pană: în *Ilionul* său, unde „tot câmpul” de bătălie din preajma cetății virtuale „e drum. și zidul așteaptă”, unde „păsările zboară doar vertical. (Probabil pietre aruncate de apărătorii zidului sau din catapultele asediantilor...) căderea nu le-o vedem”.

Dincolo de astfel de filatii sau corispondente, care îi sunt favorabile poetului din Buzău, o privire critică mai atentă asupra lantului de secvențe lirice din care e alcătuit „poemul-ecou” al *Ilionului* ne dezvăluie și câteva aspecte care dau seamă de „căderea” tensiunii lirice, de utilizarea unor procedee (cum ar fi acela al interogației) prea îndrăgite de vechea retorică

vivisecții

NICOLAE MOTOC

(și desigur din pricina asta îndreptând senzația că până și „iubirea așteaptă retoric. întoarcerea-i retorică până și ea”) sau de reluarea stereotipă a unor clișee verbale vlăguite de orice semnificație poetică. Nu putine texte sunt tixite de întrebări care mai de care mai banale: „Ce sunt eu ca să văd? ce caut eu în singurătatea ta? ce caut eu în liniștea voastră? cu cine să mai vorbești când nimeni nu mai întreabă? cât somn să mai alung în moarte? întrebări în care răspunsul e fără sfârșit și fără ecou. amintiri pe care le am din alte amintiri, și dacă știu abia acum că știu mă îndoiesc” (p. 12); Poetul mizează destul de des pe simple jocuri de cuvinte, reluate săcăitor, cu „deznădejdea de a nu găsi cuvintele deznădejdi”. Asupra cuplului *nădejde-deznădejde* revine previzibil sperând să-i dea prin repetiție forța unei obsesii și neizbutind de fapt decât să dezamăgească: „Vom merge la popoarele mării. Prețul îndrăzelii va fi nădejdea deznădejdi”; și: „Acum despră zeii. cum ne-au purtat din nădejde în deznădejde. cum ne-au târât din deznădejde în nădejde”; și — reluarea aceluiași joc de vorbe goale într-o variantă interogativă: „cum să înțelegi iubirea într-o singură noapte? în o sută de nopți. poate deznădejdea. adică o altă nădejde. moartea” s.a.m.d.ii semnalează, de asemenea, poetului o altă primejdie: plăcerea de a însira cuvinte despre cuvinte: „Mă-nfășur în cuvinte străine. ele-mi sunt scutul. ele vor fi apele pe care voi călca. apele în care mă voi scufunda. o mie de ani au așteptat cuvintele astea să fie luate în seamă. intru în ele ca într-un labirint. sunt cuvintele zeilor. nimeni nu le aude. unii le visează. unii le adaugă. le adaugă golul lor. golul lor la golul cuvintelor. se va scurge de pe ele culoarea și sângele. carnea și măduva. se scurge din cuvinte străine tăcerea. oasele se vor împrăstia. cuvintele fără semn cuvintele numai semn. cuvintele care-mi fac semn cu moartea lor.” E aici un întreg „program” manierist care singur își dezvăluie limitele și găunosenia.

Din fericire în carte sunt destule texte care se tin departe de un astfel de „program”. Sentimentul vieții, desi ne aflăm în mrejele unei ample ficțiuni, a unei proiectii filimice care încearcă să facă abstracție de constrângerile timpului real sau imaginar, iese biruitor. Poetul ne ia de mână și ne duce pe câmpia dintre mare și zidurile Ilionului, așa cum ne închipuim că arată ele azi, scoase la lumină de germanul Schliemann, dar și așa cum arătau ele în toată măreția lor când erau asaltate de aheii lui Agamemnon: „LA fiecare zece ani se-aprind deasupra zidului focuri: / semn că luptă încă n-a încetat. / se-aprind singure / în cerul întoarcerii pe drumuri de sare și fum. focuri orizontale strivite de glorie / și de moarte. pe zidul clădit cândva de zei uitat cândva de oameni. // umbrele pipăie piatra cândăd să-și stingă setea / așteptării. între mare și zid. între cer și nisip (...) / închipuirea rodeste mai mult decât toată sudoarea. // dar s-au întâmplat toate câte știu? pentru că / a fost și gândul că nu s-au întâmplat.” Poetul vorbește ca un grec, dar nu uită că e și român, unul care „a trăit cu zidul *Ilionului* mai mult decât cu zeii de-acasă”.

Tot ce ne spunea poetul are un dublu substrat emoțional care ne întretine curiozitatea: „MĂ ÎNTORC LA ZID. încă odată. zidul sfârșitului. zidul începutului. / încă o dată prea mult. am scrijelit praful / cu ura care mă ține. eu am trăit. el a învins. / sub steaua rece a serii sub steaua rece a dimineții. / acelasi din pământ în pământ greu și ușor ca pământul. / orb la cele văzute surd la cele auzite / din tot ce-mi închipui că-mi amintesc (...) zidul se va prăbui sub noi marea ne va acoperi. dar zidul cel sfânt rămâne în noi — Ilion cândva / zidul dintotdeauna.” „Realitatea” din ficțiune are, de asemenea, o dublă existență și aici *povestea* lirică ia altitudine, devine vizionară: „TOTUL ESTE EXACT în atmosfera aceea sidefie dintre / mare și zid — fiecare obiect cade de două ori — de fiecare dată în același loc / astfel căpătând o și mai mare consistență. / la a doua cădere conturul le devine orbitor / iar îngâmfarea lor îți face greață. / dar trebuie să stai acolo / cu spatele lipit de una din cele două porți / (nu știi dacă de cea din stânga sau de cea din dreapta) / tu esti cel care va depune mărturie pentru fidelitatea dintre obiecte / nu ești numai martorul căderii lor. / și pentru tine singur arăți de fiecare dată cu degetul. / dar asta nu ajută nici cât un fir de praf pe marea piramidă. / e singurul gest pe care poți să-l faci. și singurul / de care te sprijini până la te convinge / că mai poți deosebi o piatră de aceeași piatră”.

Asediu liric al *Ilionului* întreprins de Dumitru (*Demetrios*) Pană este, chiar dacă îl raportăm la cel covârșitor al lui Homer, cel puțin notabil. Numelui său, în afară că îl invocă pe al Demetrei, zeita fertilității, ceea ce ne îngăduie a demers optimist, i se poate adăuga și poezia de Poliorcetul, aparținând altui Demetrios, rege peste provinciile antice ale Asiei Mici, care nu înseamnă altceva decât *arta de a asedia cetăți*, în cazul lui Pană fiind vorba, se înțelege, de cea a poeziei.

**you'll never know your next
step (sad and deep
as your walk)**

dincolo de inegalul duel
al nopții cu visul
sunt pașii rămași
pentru a fi făcuți
te asteaptă să-i ajungi
adulmecându-i încrezător
ca pe o pradă
ce ți-a tatuat ochii și mintea
cu parfumul unor biografii ilegale

pașii rămași
sperietori pentru vietățile nopții
le auzi curgerea de metal topit
prelins în frigul celorlalte simțuri
pocnetul sec
asaltând răbdarea fără vârstă
a treptelor
în numele câtorva secvențe
fără îndoială

experiențele
una mai cuceritoare și inspirată ca alta
copiile unei vieți care refuză să iasă
la cotitură

**eclipsa revizuită după
(aproape) 12 ani**

să merg pe străzi
să mă intersectez
pe aceste culoare
pe aceste alei de parc
înghetate în sala de așteptare
a ultimilor cinci sau zece ani
iată visul care confundă prioritățile
și împrumută aproape programatic
impermeabilitatea morții
iată poemul scris
de pașii mei
(ritmul lor este un text fără însușiri)
rămânând în urmă
un covor cu modele confuze
amintind de copilăria crudă
ce mă străbate imponderabil

diferenței
vei ajunge deplină formă concavă
bântuită de spiritul locurilor pe unde vei trece
altfel, întâmplarea deformată cu complicitatea
oglinzii

este în pierdere de real
rămâne doar replica poemului
perfect articulată la orizont
ca efemera înfășurare a mușchiului pe os
iar mai departe, un spasm al mileniului
împrăstie zilele cum puricii de pe pielea unui
mare animal

(îmi pun ochelarii pentru prezent)
și surprind unduirile sale
ca pe ale unei uitate specii de sarpe
miscându-se în adâncuri
depășit de evenimente
finalul său ar putea aluneca
nevăzut într-o istorie paralelă
din care hermeneutii vor încerca să recupereze
intactă

forma golită de sânge
doar gloria rămâne
rezemată de vitrinele protectoare
ale unui muzeu cu piesele
expuse impecabilelor exclamații
trupuri imune înfășurate în bandaje acide

altfel, semnalul visului l-am acceptat de mult
ca pe o a doua piele
senzatiile sunt refractate nu-mi aparțin
nu pot fi controlate
ajung mereu la terminațiile lor
iar mai departe, descifrarea finalului
e o loterie continuă
o ispititoare ceremonie autobiografică

altfel, am visat patrulând pe muchia definitivei
alegeri

traectoria ultimelor reîncarnări
iar mai departe, am fărâmitat suprafata
poemelor

și din aceste resturi am înălțat catedrale
pentru ca singur
să mă adăpostesc sub arcadele lor
ca niste sprâncene sententioase
să privesc de acolo crepusculul
cu zâmbetul rămas dincoace de porțile chipului
și aproape frecându-mi mâinile
să redevin simplul copil

altfel, așezat simetric la dreapta identității
și la stânga imaginii
dar niciodată recunoscându-mă în ultima
iar mai departe, așezat incomod între naștere și
moarte

picătură rostogolindu-se sub marele burete
caut să-mi vindec această definitivă
costisitoare alegere
privind racursul diminetii care tocmai începe
să îmbătrânească
și traversează incestuos și imprudent
timpul din urmă
fata restituită acelui mai târziu
alunecos și precar

Împrejurările care m-au adus într-un cartier
mărginas al Constantei ca simplu membru al
organizației PCR n-ar părea atât de scandaloase
dacă n-aș lua în considerație faptul că
„organizația” respectivă era alcătuită numai din
pensionari, casnice, guralive, ratati uitati în evidente și
un conducător de atelaj hipo, un țigan căruțas adică,
în vreme ce eu, somer insolit prin decizie asumată,
număram cu puțin sub patruzeci de ani.

Ce căutam eu, asadar, tânăr ambicios și activ,
într-o asemenea adunătură peștrită, marginalizată
social și biologic? Explicațiile largi nu-si au locul aici.
Mă rezum la opțiunea mea, în relativă cunoștință de
cauză, cum că, între atâtea organizații similare sub
raportul figuratiei politice, am preferat un loc cât mai
îndepărtat de orasul meu drag, devenit între timp, cel
putin pentru mine, irespirabil. Și nu numai. Chestia era
că așa numitul sediu al organizației de partid din
localitate — o maghernită încăpățănată să rămână în
picioare, în ciuda vârstei sale și a intemperiiilor, se afla
pe malul Siutghiului. Era una dintre puținele realități
incontestabile căreia mă puteam adresa fără teama
de a fi resupus îndoiiilor oficiale. O iarnă grea, lungă și
câinoasă făcuse din lac o întindere sticloasă și
solemnă. E adevărat, prin ochiurile afumate și sleite
ale ferestrelor ce împărțeau același zid muced cu usa
dând direct afară, nu puteai zări cine știe ce, oricât de
puternică ți-ar fi fost dorința de evadare. Dar conștiința
vecinătății unui spațiu liber de orice constrângere,
gândul, altfel mincinos, că oricând poți trage ușa
după tine pentru a te pierde între sloiurile albastre,
săltate ca niste coame de bivoli din blatul inert,
translucid, al ghetii a reușit să mă păstreze câteva
luni între zidurile maghernitei, răbdător, dacă nu
chiar, doamne ferește, înclinat spre o molesitoare
obediență. În sensul că, stând în banca mea — va
veni vorba și de băncile colturoase ale sediului — cu
gândul dus aiurea ori cu sentimentul că particip la
întâlniri cu cea mai mică miză din istoria partidului
unic, voi fi ridicat și eu mâna automat, când mi se
întâmpla să constat că eram ultimul dintre cei ce-si
înălțau, către onor prezidiu, degetele răschirate
deasupra capului. Desigur, as putea să-i imput
dragului meu Siutghiol această relaxare amorală,
vremelnice confortabilă. N-o fac, considerând
că eu l-am ales pe el, nu el pe mine.

Maghernita respectivă măsura cam cinci pe sase;
zidurile reci și muced, toate dând afară, adunau între
ele o masă acoperită, bineînțeles, cu o țesătură roșie,
congestionată, devenită, cu timpul, cartonată,
găzduindu-si eternii membri ai prezidiului plus
întocmitorul de procese verbale, o podea neagră,
putind a motorină, o serie de bănci între care abia-ți
încăpeau genunchii și, atenție, o sobă artizanală care,
plantată în centrul încăperii, încinsă invariabil la
maximum, *ne topea. Ne dădea afară.* Sfîdându-ne
frigul cu care veneam din casele noastre. A rămas o
enigmă până astăzi cine-o concepușe — soba, numită
pretentios *godin* — dintr-un butoi de tablă dat la reformă
și mai ales cine o alimenta cu atâtea strășnicie — adaug
la mirosul de motorină duhoarea de lignit ieftin —
încât căpăta, toată, de sus și până jos, plus burlanele,
culoarea vișinie din miezul flăcării de sudură. Nimeni
nu se încumeta să se apropie de acest nimb
incandescent. Dincolo de orice porunci posibile,
situația te obliga să vii cât mai devreme la sedință
pentru a-ți asigura protecția cuvenită față de aceste
devastatoare flăcări ale iadului. Cine întârzia,
negăsindu-și alt loc temperat, risca să se prăjească
efectiv, plătindu-și astfel cu o piele părliță abaterea
de la disciplina de partid. Drept urmare, băncile din
jurul sobei ucigase, ajunse și ele la temperatura
coacerii, erau mai tot timpul goale. Celelalte, mai
îndepărtate, pline ochi. Întrerupându-mi eretic,
uneori, grija pentru demersul altfel stereotip al întâlnirii
rituale, urmăream fascinat limbile elastice, de sarpe
flămând ale vâlvăților țâsnite cu troznete stridente
din crăpăturile ușilor improvizate ale așa-zisului
godin. Ceva din această căldură insuportabilă,
impertinentă pe care, bucuroși, am fi înmagazinat-o
pentru a o duce acasă la nevastă și copii, trebuie să
fi ajuns și pe piscurile minuscule și străvezii ițite din
oglină lacului din vecinătate câtă vreme, înaintea
plecării, constatam — sau numai mi se părea? —
fuoare de aburi iesind din adâncurile străjuite de
gheturi.

În ce privește *populația*. Cei mai mulți dintre
camarazii mei de combativitate revoluționară
depășind vârsta la care, pe atunci, socoteam că, o
dată ajuns și eu la ea, voi fi deja mort și prohodit.
Rostuit în oale sau în tencuieli de casă. Îmi tranzitau
nările, în chip semnificativ, pe lângă aburul puturos al
lignitului și motorinei aduse la punctul de combustie
explozivă, adieri de usturoi insuficient digerat,
miresme de gaz lampant trecut prin freze ofilite, și,
categoric, de otet pornit dinspre vecinul meu din
stânga. Siutghiulul rămânea aproape. O membră de
partid, mamă tânără, al cărei copil de tăta nu
contenea, prin tipetele lui, să boicoteze ordinea de zi
indiferent de gravitatea acesteia, îmi stârnea poftă
molcome ori de câte ori, cu grație de precistă
deghizată, își extrăgea din bluză sfârcul maroniu,
senzual, pentru a i-l înghesui în gură dizidentului.
Mai erau doi babalâci, făcuți parcă să fie gemeni,
altfel veniti mereu din timp spre a se instala cât mai
departe de clocotul aprins al gheenei, un fel de

DAN BOGDAN HANU

provizorii dacă nu ultime

dincolo
draperiile sunt trase
semn că spectacolul
s-a retras în stradă
pașii reapar după stingerea aplauzelor
când rezervele de gesturi s-au golit
își delimitează regatul
locuind o poveste fumegând mocnit
un sindrom straniu
păstrat ca o mumie ca niste moaște
în numele dreptului
de a devora călătoria până la ultima articulatie
ca pe o sumă de exercitii obligatorii
înainte de a fi decupat și lipit
pe fatada poemului

anunțând o surpriză de proporții

poem rezidual

ai fi vrut să stăpânești toate căile de acces
toate punctele de plecare să ți se însiruie la
picioare
călăuză ți-a fost prezentul simultan
mai transparent decât diamantul care taie
orice senzație de împotrivire sau de intimitate
există mereu un sex dincolo de care
culmea posibilităților de utilizare nu este atinsă
și se aude huruitul unor gestații ce amenință
încă de pe acum să atace la scenă deschisă
tot ceea ce zboară sau se mănâncă
din interior spre exterior
(ținută obligatorie!)

dar acum te întorci și întinzi mâinile
spre trecut
băjbâi ca într-o pesteră umedă și întunecoasă
după o centură de siguranță

ai fi vrut să stăpânești toate căile de acces
un depozit de instrumente impecabil
întreținute
strălucind doar pentru privirile tale
să știi că te-ai putea folosi oricând de ele
chiar dacă nici o mișcare gresită nu șifonează
întinderea sintactică a ținutelor tale

o stranie lumină a emoției
joacă în fața sentimentelor de a te numi altfel
și în alt loc decât cel unde acum
înălțându-te chinuitor pe vârfurile degetelor
privești dincolo de orizontul micilor obiceiuri
în spatele cărora urci sau cobori
temperatura anotimpurilor proprietate
personală
despici și închizi scoicile reci
din care alții au furat perlele
lăsându-ți sfoara pe care să poți însira

ca lama nefiresc de lungă și fină
a unui cuțit
e de ajuns să-mi recunosc
într-o vitrină
masca
stăpânul acestor pasiuni
autorul acestor presiuni
pentru ca totul să pară
un simplu punct de plecare
să se rostogolească pe rețeaua de sine
a sinelui
accesoriu întâmplător
al infernului

**f(r)a(c)tală e arta privirii,
(fri)abil este timpul**

altfel, atingerea acelui sentiment numit vină
este ca împrăștierea măruntaielor pe o stradă
umedă

numai bună pentru derapaje
încă suportând ceata
semnul umilintei devenite obiect de interior
iar mai departe plecând de la abila asumare a

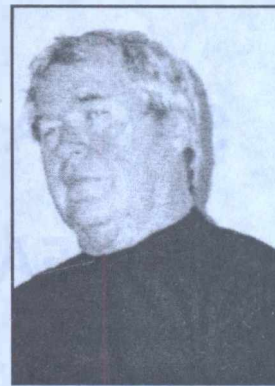

• Aurel Gheorghiu-Cogea — Îmbrățișare

Tovarășul godin

povestire de

CONSTANTIN NOVAC

muppets porniti pe misto în limita dogmelor. Asta nu înseamnă că prezidiul nu-i amenda deseori verbal, instalând vremelnice, cu fermitate demnă de o cauză mai bună linistea necesară dezbaterilor.

L-am lăsat la urmă pe cărușas, una că nu știu nici până astăzi ce căuta el acolo, ce fervoare revoluționară îi măcina intestinalele, și doi, că nu venea niciodată fără vehiculul care-l identifica drept *conducător atelaj hipo*. Calul aferent, un murg bătrâior, trăind asemenea nouă în austeritate și credință imbecilă, era „parcat” astfel încât, la intervale pândite doar de subsemnatul, și numai din anumite unghiuri studiate, își sălta căpătâna nobilă, nedumerită, până-n pragul ferestrelor afumate și murdare. Ochiul lui, lucios, enorm și umed, amplificat de năzuința-mi secretă, devenea un soi de releu TV aducându-mi, prin mijlocirea lui, imaginea lacului de alături, linistitor și imperturbabil.

De la mine se zărea vasăzică un cal care vedea lacul.

*

Firește, între atâtea chestii paradoxale, nu te mai mirai de nimic. Existau sedintele ordinare lunare dar nu lipseau nici altele extraordinare — unde te duceai, altfel era jale — numai ca să te coci la căldura godinului și să asisti, invariabil, la momentul de reculegere. *N-a existat sedință fără moment de reculegere*. Între două întâlniri, unul dintre noi, ba chiar doi sau trei, aveau grijă să ne lase loc liber vesnic pe băncile și așa aglomerate, aflate dincolo de pericolul incensurării. Necazul era că, în clipa în care secretarul organizației dădea semnalul, adică deschidea gura spre a ne comunica ultima disparite regretabilă, în loc să te apropii emoțional de realitatea tragică a evenimentului, intrai în alertă, gata să preîntâmpini atacul surpriză, ambuscada; dacă nu erai atent, băncile din fata ta, trase brusc de sub sezut, îți zdrobeau genunchii. Sigur că, la rândul-ți, făceai același lucru. Devenea un joc macabru, cu nuanțe de umor negru, o competiție sportivă în care, culmea, mai tânăr și mai ager fiind, pierdeam mereu în fata unor inși presupuși a fi obosiți de viață, resemnați, anchilozati, gata oricând să... În replică, singur și rău, de pe locul meu întotdeauna cucerit cu sacrificii, pentru că nimeni nu ținea cont de nimic, iscodeam în jur (aer încins, căldură de iad, vâlvătăi explozive răsucite în adevărate cascade de artificii, slavă domnului, inofensive) încercând să ghicesc, cu ingrată, anticipată satisfacție următorul candidat la eternitate datorită căruia mă voi simți nevoit să mă adun de pe jos cu prilejul proximei sedinte ordinare sau extraordinare. Hei, care ești? Otetul? Usturoiul? Camforul? Gazul de lampă? Mă trezeam, în ancheta mea circulară, vizualizat în orbita imensă, dojenitoare și totodată reconfortantă a calului proptit în fereastră și reveneam la sentimente mai alese. Femeia tânără dimpreună cu ăla mic al ei, presupus a fi deducit la lapte matern (am aflat mai târziu, era ceva necurat la mijloc, o misculăție, un mod de a obține un favor de la stăpânire, pesemne un acoperis, prin santajul unei prezente abnegate dar și ostentative — vezi tăta și auzi răcnetele provocate ale pruncului — la sedintele organizației) reprezentau un alt mic popas, de senzualitate. Mă socoteam, cel mai „tânăr” fiind, cu excepția ei, din anturajul partinic al locului, dispus să-i fiu complice.

Între timp, am aflat că a murit și calul; nu ne-am ridicat în picioare pentru el de vreme ce nu devenise și, după câte am înțeles, nici nu și exprimase dorința să devină membru de partid, desi, după părerea mea și numai a mea, a plecat în vesnicie cu mărturia grăitoare a adunărilor noastre grotestice. Cred că, înhămat și încremenit în gerul aspru al acelei ierni pontice, ne-a cântărit și el pe noi — și, slavă domnului, avea cu ce, oricât de afumată și murdară ne-ar fi fost fereastra despărțitoare. Scurtă vreme după aceea s-a făcut nevăzut și conducătorul de atelaj hipo. Lumea vorbea că l-au prizonit, fiindcă era geambas. Vorbe! Vopsea caii, le mai băga și un bold în fund, acolo unde stia el, până ce bietul animal ajungea fioros, capabil să dărâme un obor, după care, odată cumpărat cu bani grei, îți ajungea în ogradă ghebos, tâmp, bolnav și sătul de viață. Se pregătise cu destul temei adunarea în care urma să-l facem arșice pe geambas. Numai că individul n-a mai apărut. Păcat! Atâtea fiere neconsumată! Personal, l-aș fi exclus din partid pe țigan, cu toată înfierarea tovarășească numai pentru că mi-a furat, prin cal, serenitatea lacului.

*

Cine s-ar fi putut aștepta, din partea unor inși trecuți bine dincolo de frontiera activă a vieții, la intervenții dure, mascate de ideologia agresivă,

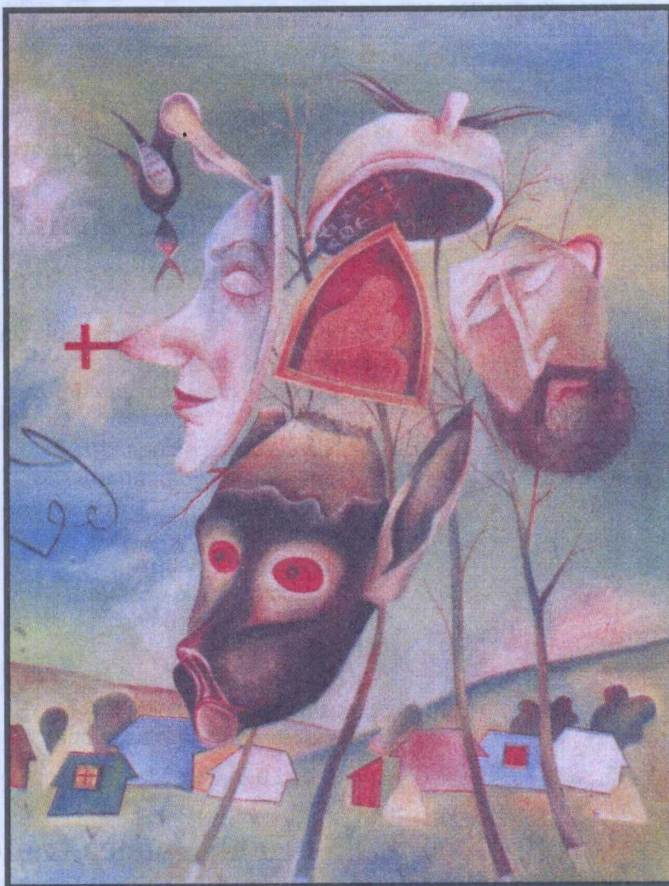
canonizată a momentului, de relații altfel subminate de iminenta morții naturale? Unde era resemnarea vârstei? Unde povestile cu bunici sfătoși ținându-si pe genunchi nepoteii dolofani și gânguritori? I-am urmărit și am rămas consternat. Erau duri. Erau răi, suspicioși, setosi de sânge. Se sfărteau între ei. Erau *nemuritori*. În jurul sobei, ea însăși flacăra, dansau ameliilor prejudecăți, ambiții, rivalități, tare emotionale, vechi resentimente resuscitate ale căror rate nu-si mai aflau timpul scadentei câtă vreme, iată, ne ridicam atât de des în picioare într-o aparent pioasă reculegere... Înainte de a fi orice altceva, sedintele noastre și așa ridicate la temperatura pirosferei, erau răfuielei dospite, fructul unor frustrări păstrate ca un glont în rană până la momentul potrivit. O sopârleală de azi devenea miezul conflictului de mâine. Pentru că un bătrân membru de partid își pierduse carnetul o dată cu actul de deces abia eliberat al babei lui, răposată tocmai în ziua cu pricina, s-au purtat discuții furtunoase în legătură cu posibila lui excludere. Calul nu murise încă, mă mai oglindeam în ochiul Domniei Sale și zăream lacul cu sloiurile-i proeminente ca niste spinări de bivoli albaștri și cu, departe, răspândiți pe gheata groasă, mogâldete negre trăgând la copcă.

Până si disputele pe probleme internaționale impuse de la centru erau tratate în aceeași notă

fuse convertit în pastramă și ghiudem, am avut prilejul să-l revăd pe țigan, cocotat triumfal pe un alt atelaj hipo, cu roti de cauciuc; ochii celor doi cai zdraveni, mărgelați, nu-mi aduceau aminte nicicum de oglinda Siutghiului.

*

Si cu asta termin. Asadar răfuielei și dogoare cu tot mai încinse discuții care-mi zdruncinau, prin realismul lor indecent, convingerea că semenii mei, strânsi, vorba vine, în jurul godinului, n-au treabă decât cu alții și nimic cu ei înșiși. Sedintele cu ordini de zi solemne, dictate de la centru, își pierdeau vehementa fără obiect, ajungând invariabil la necazuri private. Încât, la un moment dat, tot ceea ce adunaseră tovarășii mei *de crez revoluționar*, măcar de o iarnă încoace — fermitate, radicalism politic, vigilență revoluționară și curaj civic — se întorcea la ei acasă, de data asta fără mofturi partinice. Doar înverșunarea, doar *înverșunarea*, zic, cu care acuzau părea venită din vârstele lor de mai demult. *Victimele* vizate nu mai făceau parte dintre noi. Ele erau, în ordine aleatorie, gestionarele de la aprozar, carne și pâine-lapte. Nu le cunosteam, nu eram din partea locului, dar păreau să fie, după rechizițiile colegilor mei de doctrină, godin și bancă, părțase la un complot internațional de flămânzire și umilire a României; pe *concret* (asa ni se cerea, imperios, de la prezidiu), păi, *pe concret*, nu

• Aurel Gheorghiu-Cogealac — Îmblânzirea demonilor

agresivă particulară, de parcă Nixon sau Carter ne lua de gât, la propriu, și ne fura porcul din bățatură. Toți imperialiștii trebuiau exterminați, inclusiv cei pe care istoria, după judecățile ei, îi condamnase deja sau chiar îi retrăsese sub pământul din care fuseseră modelați. Vechi interpretări politice, pulsând de răutate ideologică iesită din uz, amintirea lacunară și întâmplătoare a unor lecturi și așa prost înțelese de la bun început, din broșuri deja intrate în arhive, dădeau naștere unei burzuluieli generale care, paradoxal, deși pornea dintr-un consens fără fisuri, se prăbusea în conflicte umane locale, inter-bănci, conflicte hrănite îndeobste de reproșuri biografice. Un interlocutor inteligent a încercat să-mi ofere, drept replică la nedumerirea mea, cum că *ce-i mâna pe ăstia-n luptă*, o cale posibilă de interpretare: specia asta bizară, rău conducătoare de omenie, produsul unei societăți malformate, încearcă să-si asigure o continuitate într-o existentă prost demarată.

Chestie livrescă, pe care o adopt cu precauție.

*

Pentru abateri grave de la disciplina de partid, bătrânul care și-a pierdut carnetul în învălmășeala din cimitirul unde tocmai își îngropase nevasta, a primit, cu severe avertismente, numai vot de blam. După sedința exterminatoare, niciomul ăsta nu a mai apărut, măcar pentru a ne oferi șansa momentului ritual de reculegere. În schimb, după ce murise calul, sau

dădeau restul la copii, te furau la ratia de ulei, nu primeau sticle și borcane, ce era bun țineau la dos pentru rude și prieteni; subțiau laptele, îți aruncau pe terezie numai cartofi tolegiti, toate astea și altele făcându-le cu curul la ei: ca niste nesimțite ce sunt! Erau grase, gurese, frumoase, întolite după ultima (?) modă, aveau slugi, amanti, se călătoreau în străinătăți, închideau când li se scula (?) pe concret, deschideau tot așa. Pluteau ca niste regine deasupra cartierului, trebuia să le pupi mâna când, întâmplător, dădeai de ele mergând pe jos, asteptai cu sufletul la gură de la două noaptea să vezi câte ghiumuri de lapte sunt aruncate cu scârbă din camioane grăbite, haide, haide, unul, doi, trei, ah, înseamnă că... calcul pe degete, dumnezeii mă-ti!

Proteste, sesizările reconvertite în termeni decenti au ajuns pesemne acolo de unde a apărut, într-una din zile, un personaj, mătăhălos, jovial și îndatoritor, însărcinat cu colectarea jalbelor. „E prea cald la voi, măi tovarăși” a zis el, pe un ton oarecum dojenitor, dând de pe el scurta de piele. Hefaistosul anonim își făcuse si de data asta datoria. După care tovarășul cu sarcini de teren, constatând aceeași stare de lucruri, și-a scos și haina. S-a oprit aici cu scosul, desi, neantrenat precum eram noi, ceilalți, se umpluse de apă. Godinul nostru se trăgea de păr. Se isterizase, promițând parcă schimbări fundamentale în climatul planetei. Spre satisfacția auditoriului răzvrătit și excitat, individul ne-a promis să organizeze

o întrevedere directă, fără menajamente și la obiect cu cele trei purtătoare ale răului local. A urmat, asadar, o sedință extraordinară în care omul de la centru, altfel băiat de cuvânt, a venit să dirijeze afacerea, cumva mai puțin politicos. „Ce dracu' băgați în soba aia ca-ntr-un spital, măi, tovarăși?” De data asta, regizorul terorii calorice se întrecuse pe sine. Oricât de departe te-ai fi aflat de godin — că doar, prăjiti fiind, ne luaserăm măsurii de prevedere să ne asezăm pe lângă ziduri, devenite și ele fierbinti și lipicioase, lăsând în jurul sobei un spațiu larg, disponibil celor întârziați iresponsabili — oricât de departe, zic, ai fi fost de godin, valuri de vâpăi îți pârleau obraji și-ți întunecau mintile.

Am așteptat invitatele. Zadarnic. Camforul, usturoiul, motorina, otetul, toate damfurile organizației de bază își redimensionau efectele în torpoarea maladivă a încăperii. Până si cei doi *muppets* amutiseră, lipiți unul de altul ca două figurine de ceară puse la foc iute. Pe scaunul ei privilegiat, mama copilului cărăitor îi schimba scutecele făcându-ne măcar să bănuim alte izuri complementare... Numai însărcinatul cu atributii de teren, afectat probabil de întorsătura lucrurilor, a zis, scotându-si haina. Nu însă si cravata: „Aici vă trebuie costume de azbest, măi, tovarăși”. La care a mai adăugat că el făcuse armata la pompieri dar că si acolo, în miezul focului, n-a simțit dogoarea pe care o suportă aici.

Fără ochiul calului, enorm, nedumerit și umed, prins în crucea ferestrei, timpul meu se grăbea condamnabil. Tocmai când omul care-si sugea energic gingiile, întrerupt doar de scurte alocuțiuni incriminatorii la adresa imperialiștilor anglo-americieni, intrase într-o atipeală senilă, le-am auzit tropotind la usa sediului. Apoi au dat buzna. Frumose, ce-i drept! Tantose, trufase, pășind înăuntru în ordine aleatorie, aprozarul, carnea, pâinea și laptele. Desi *laptele* era cel mai chipes, nici celelalte două gestionare nu păreau de lepădat. Cu oarece îngăduință, păreau clone; toate trei în alendelonuri lungi, generoase, căciuli regale purtate haiducește, sulemenite, împarfumate, strâmbând ca la comandă din nas la adresa odioasei agresiuni olfactive și lăsând pentru o clipă, pentru doar o singură clipă, să pătrundă între noi unda boreală, sănătoasă și sinceră a lacului din vecinătate. După care, menghina de foc le-a cuprins și pe ele. Purtau, pe dedesubtul cojoacelor, fuste parsive, mai presus de orice, vorba frantuzului, negre cu reflexe lascive, bălângăneau din bijurii, doamne, unde credeau ele că vin, și se schimbau de pe un picior pe altul în căutarea unui loc de sezut. Unde, oare, în altă parte, decât pe băncile de lângă godin? S-au trântit acolo, îmbufnate și întepate, s-au fătăit, s-au convorbit indignate, au cotcodăcit, după care au început să se topească. Mă aflam de câteva luni în atmosfera aceea irespirabilă în care încăpuseră toate acuzațiile posibile, exceptând una cu termen garantat. „Pe ele, mă!” părea să spună tovarășul de la centru. „Vi le-am adus aici, așa cum ati vrut, acum haliti-le!”

Nimeni n-a scos un cuvânt. Respect ancestral față de cucoane? Teamă că mâine nu-ți mai dă restul nici tie, om bătrân, desi membru de partid? Căldura, intrată-n noi ca o pacoste? Lehamitea? Mă uitam la gestionare cum se topeau ele în tiparul alendeloanelor. „Laptele”, jos pălăria, poate mă repet, ca să nu mai vorbesc de „aprozar”, desinici „carnea” nu se lăsa mai prejos. Protestau tot mai vehement, cu aceea intuiție a obraznicilor constienți că au recăstigat teren, în miezul acelei tăcerii absolute inexplicabile. Singurul doar, tovarășul godin, lucra la temelia triadei noastre. Mutritele lor încâciulate mai aveau vreme să exprime dezgustul și protestul față de ceea ce li se părea a fi răzbunare prostească. Asta nu le împiedica însă ca, sub agresiunea necrutătoare a căldurii, să le vâd tot mai mâte stoarse de farmec, frumuseti și arogantă. În cele din urmă, au tăsnit înnebunit afară, cu dăre de rimel pe obraz și cu sentimentul că niste nenorociți le-au stricat o zi din viață. După ce au plecat, lăsând în urma lor o altă undă de răcoare lacustră, m-am simțit nevoit să-i acord minunatului nostru godin meritul de a fi fost cel mai combativ tovarăș de luptă împotriva corupției.

*

Epilog. N-am mai zăcut mult acolo. Până spre primăvară, când lacul meu se pornise să clipească vesel sub poighele tot mai subțiri de gheață străvezie. Mărunti solzi argintii, spinări tot mai gârbovite de bivoli defuncti, gunoaie vechi pe care anotimpul apropiat le scotea indecent la iveală. Insula Ovidiu, îndepărtată și magică, ritmul monoton al blocurilor Mamaiei...

Mă aflam pe malul lui, al Siutghiului, traversat de simtăminte amestecate, de pildă mândria de a fi supraviețuit integru (?), recunosțință pentru acest spațiu oferind garanții mai solide decât orice bancă ultragarantată, compasiune pentru cei rămași în urma mea...

Si, brusc: măi, băiete, cine ești tu? Și unde te duci de-aici ca să poți fi ceea ce vrei tu să fii de-acum înainte? Cine te-a oprit să pleci mai devreme de lângă godin? Aveai o lume largă și o viață asijderea. Asadar: cine te-a oprit și de ce?

Între timp, Siutghiul îmi lingea pantofii. Hai, zi-mi! Cine și de ce?

1 Mărturisesc că nici până astăzi nu-mi pot răspunde mie însumi fără teama de a nu mă supune unor îndoieli încă netratabile. Îmi găsesc consolarea doar la gândul că n-am fost singurul în cauză.

(Din ciclul de povestiri *Întâmplări pe Siutghiul*)

SANDA GHINEA

iarnă săracă

O primă ninsoare
târzie și gri.
Zecimi de fulgi
rumegus de frig
se-nvârt în jurul cozii
la colțuri de stradă.

Pe geamul de serviciu
al brutăriei
ies aburi
colăceii au chipuri
de sfinti
cu aureole de zahăr.

Ninge sărat
îmi ninge în nări
ninge pe limba neagră
a unui câine bătrân
care nu mai pricepe
nimic.

păsările lui brâncuși

Si-a scos din suflet
una câte una
păsările
părăsite acolo
din vremea povestilor
și după ce le-a curățat
de zgura penelor de prisos
le-a netezit
zi și noapte
cu sufletul său
în formă de zbor

În timp ce pe roșii-vinetii
pirostrii
aduse de la Hobita
forfotea mămăliga vârtoasă
mirosind a porumb
copt în spuză de stele

primăvara

Apa făcea
croșetături destrămate.

Nemiscat respira fluturile
pe piatra umedă
într-un bănut de lumină.

sub cer

Vâfurile copacilor
înmuiate în cer
deveniseră sinelii.

Vântuite o iarnă întreagă
cuiburile
mai păstrau încă urme
de fulgi pe gură.

Doi pui de vulpe
se zbenguiau lătrând
printre florile-albastre
de ciapa-ciorii.

declar

că am evadat din închisoare,
pe-o scară făcută din cărți
în timp ce paznicul îmbrăcase
câmasa mea de forță,
pe dinlăuntru.

exercițiu de gândire pozitivă

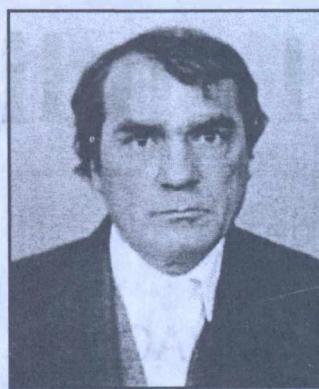
În ziua asta răvășită
de funigiei depusi
prin țesăturile suprapuse
ale sufletului,
guvernată de-un altfel de timp
de-ncercare,
voi medita
la o dimineată de vară,
iesită din aburii mării cândva
ca un rât roz de purcel.

intrusa

După ce a pătruns în
sufletul meu cu chei potrivite,
îmi emite în sânge,
melodios,
virusi de rara-avis
și nici prin cap nu-i trece
că își ucide gazda,
pierind pe limba ei
născocită.

• Aurel Gheorghiu-Cogealac — Urmele

ION DRAGOMIR

transferuri de izvoare

Fac transferuri de izvoare.
Cartea e un dans de curcubeie.
Poezia mă varsă în lume pe conducte de flori,
Îmi asează casa în privighetoarea înmugurită.
Trag în hamul construit din pielea bunicilor
mei,

Și semintele sunt chiar ochii lor!
Și fiecare floare-i catedrala viitorului.
Scaunele și mesele au ieșit din birou,
și eu scriu poezii pe tronul de iarbă,
pe podul de păsări,
pe mătasea mormintelor.

focurile casei mele

Focurile casei mele sunt moarte; nucul
și-a întins crengile în pod,
pe pereți copilăresc fire de iarbă,
un sarpe aici se dezbracă
și o broască-mireasă doarme
pe patul în care am crescut.
Rugineste mama în plâns.
Bunica îi sigilează sărutul,
și moartea
se-ntâmplă treptat.

Aspru ca somnul în trup de hoț mi-e somnul.

odată cu tine pleacă și soarele

Mândre curbe-ale Mării — genunchii tăi!
Măinile ca nourii
și ochii — gratii prin care îmi strecori
inima.

Ti-e vocea ca pâinea
și sânii îți sunt cântăriti
de miresmele
iasminului;
ai umeri de belsug
și pântec jucând chemării!
... Pleci; odată cu tine
pleacă și Soarele.
Frică-mi este
că nu mai pot înlocui focul
prin care să te chem.

Rece Luna, mi se lasă-n sânge — cuțit.

cu al șaptelea trandafir

Cu al șaptelea trandafir îți fac semn
să intri în casa mea
Cu primul trandafir te încalt
pentru drumuri neumbrate
Cu al doilea trandafir îți potrivesc ochii
după ochii rândunicii
Cu al treilea trandafir
gura ți-o fac stup de miere
Cu al patrulea trandafir
îți lustruiesc zâmbetul
Cu al cincilea trandafir
îți încălzesc mâinile
Cu al șaselea trandafir
te plimb prin mine
Cu al șaptelea trandafir
plec departe, departe de tine

bucium

Există o carte pe care mi-o spune copilăria,
o casă în apropierea clopotnitei,
o casă cu mulți stejari în oglindă,
o casă cu poarta către Răsărit.
O casă pe care-o cercetează rândunica —

copilărie netezită de galopul calului.
Ce-a devenit casa
în care continente-au plutit,
și m-alintă mama cu neobositele flori ale
plânsului?

O surprind
aranjând obiectele în copilăria mea
lângă lămpile vinului,
și lângă prunii măsurând satul cu tuică.
Iarna-ncepe să muste și suferința mea
e sărbătoare.

poezie scrisă pe plânsul unei femei

Parcă ți-am jupuit de piele
numele. Fosnea
carnea pe tine.
Ruina se uita la mine cu ochi de sabie.

Ce frumos e să fii stejar,
să gusti cerul cu păsări,
și ce brutală e starea de sclav
când umbli cu fluvii în brate
și când pietre
îți circulă prin sânge.

Brutal e drumul care ți se oprește în trup;
frigul vine pe conducte
din prieteni găunos.

Descultă durerea
face salturi la'năltime.
Cândva o fântână se plimba
prin numele meu.

★

Scaune obosite de singurătate
Și flăcări călătorind să-și ajute numele.
Sunt orb pentru camera în care stau.
Vino! pentru tine-am stat cu noaptea
într-un râu,
și râul se păstra mălos chinuindu-mă.
Ziua e o câmpie să nu mă doară trupul
și-i tânără, și-i a noastră,
și-i de laudă-n ogradă.
Și-mi mai strig o dată prin nume,
și te întâlnesc cu trupul
la înălțimea semintelor.

nichita-i centrul altarului

1.

Nichita cel născut
pe-o aripă de rândunică
a săpat fântâni în copaci.
N-a-nchis nimănui usa,
n-a botezat pe nimeni în apele uitării;
își cerea să aibă mai multe guri
vorbind
pe umăr
pe genunchi
sau chiar în inimă
vorbind
să ne mai nască o dată și încă o dată...

2.

Nichita își agăta un cocos de copilărie;
A vrut să fie de otel, să fie mut
să fie albastru, să fie cer —
și cer este și albastru este
și de otel este...
Nichita-i centrul altarului,
visează-n locul meu, în locul tău
și-i pământ hoinărind în flori
și-i steaua care îngheață pe alții.

simeza

Ion Anghel — siguranță și dezinvoltură

Reputata Galerie „Romart Design” de pe bd. Tomis nr. 4, înființată și susținută cu pasiune de Mihai Serbănescu, a găzduit, între 7-30 decembrie, expoziția pictorului Ion Anghel.

Nu ne vom opri prea mult asupra datelor biografice ale tânărului asistent al Universității de Arte din București; el expune, încă din studenție, în țară și în străinătate, iar între 1993-1999 primește trei premii pentru pictură. Face pictură murală și colaborează, cu picturi, în 2001, la realizarea filmului *Callas Forever* de Franco Zeffirelli. Densitatea demersului său creator, consumat în numai câțiva ani (1993-2001) este

edificatoare, o dată mai mult, prin expoziția de față care apare ca un „corolar” ce atestă spiritul viu, neliniștit, dar și forța și pasiunea acestui tânăr, aflat în „efervescentă” stare creatoare, elocventă pentru ceea ce poate și ceea ce este el însuși. Pânzele de mari dimensiuni expuse dezvăluie un bogat univers interior, cu sedimentări de impresii asupra unei naturi cunoscute și asimilate încă din copilărie. Căci, fiu al distinsului pictor Gheorghe I. Anghel, el și-a însoțit tatăl în peregrinările dobrogene dintre

Dunăre și Mare. Infuzat, asadar, de frumusețea peisajului prin repetate „documentări” — pe care le continuă acum, singur, incluzând și marea dar și muntele — fără schite prealabile, ci numai din acumulări, pictorul Ion Anghel „construiește” compoziții de largă respirație, în care cerul, soarele, norul, poiana, copacii, plasele pescărești, totul se ivesc în imagini aluzive cu vagi tente figurative. Pentru că totul este atât de bine clădit mental, încât pe pânză apare „întregul” ce se lasă lent descifrat, pe părțile lui componente. Inclusă, implicit, imaginii, starea de spirit a creatorului se transmite integral receptorului, căci intervine aici, pe de o parte, tumultul impresiilor ce se cer configurate — și apar ca atare — dar mai ales impresionează culoarea, tonurile folosite. Cetrii sidefii ascund uneori detalii viu colorate; copaci negri (de un negru dens, saturat, aproape tenebros) profilați, contrastant, pe un cer limpede-albastru susțin grafia fină, albă, a unor plase pescărești, ca un ipotetic „fir al Ariadnei”. Un câmp roșu, incandescent, în prim plan, se detasează de cerul limpede alb-gri printr-o discretă lizieră de copaci (posibil) negri și, surprinzător, un „fulger” gri (o pată verticală) desparte dur imaginea în două. Și sistemul contrastelor se continuă. Căci alteori, pe suprafețe neutre, dar intens prelucrate — cromatic — artistul pare că se joacă; el înscrie ciudate arabescuri, cu vagi ecouri Klee, induse însă, la ideea artistică a anului 2001! Totul este incitant, chemător, puternic; totul se cere „citit”, descifrat și provoacă o stare de trăire tonică. Evident, analiza se poate continua; vom mai preciza însă că împlinirea picturii pe spații mari, multe dintre ele de formă pătrată, pune artistilor, în general, probleme de concepție și construcție deopotrivă; tânărul artist le caută, ca o provocare pe care și-o impune, le însușește și le stăpânește. Acestui fapt meritoriu i se adaugă reușitul său dialog cu culoarea. Cromatica pânzelor pare căutată, desi este ades surprinzătoare; ea pare că-i iese de la sine, pare o pictură *à la prima*. Este atâta dezinvoltură, în traseele tusei care alcătuiesc întregul, ca și în asocierea culorilor, încât numai îndelungile sale ore de lucru în atelier trebuie să fi impus această siguranță care ține (și ajunge) artistul, în configurarea fiecărei imagini.

FL. CRUCERU

AUREL GHEORGHIU — UN PICTOR AL FANTASTICULUI

Născut într-un sat dobrogean (Cogealac), acest tânăr înalt și suplu, cu trăsături ascetice, a lucrat mai întâi în agricultură, ca și ai săi, iar mai apoi a deprins meșteșugul dulgheriei. Prin 1990, Aurel Gheorghiu s-a simțit irezistibil atras de arta culorilor. A început să picteze icoane pe lemn. Prințând curaj, a mers la o școală de artă din Constanța, unde și-a dat curând seama de propria-i vocație. Depășind limitele didactice, a trecut, pe cont propriu, la realizarea unor tablouri de anvergură, în care evoca mai ales lumea satului său. Sprijinul moral al unor profesioniști, cărora le-a prezentat lucrările, i-a potentat încrederea în sine. Îndeosebi Marcel Chirnoagă, entuziasmat de talentul său nativ, l-a prezentat unor galerii de artă din București, unde a deschis ample expoziții (Calderon — 1996 și Palatul Sutu — 1998 și 2000). Și, astfel, a intrat în atenția criticilor de artă avizați, care nu și-au precupetit elogiile. Același viu interes au stărnit și expozițiile deschise în câteva orașe din țară.

Cum se explică acest neașteptat succes? Înainte de toate prin originalitatea nonconformistă a picturii sale și a unui incontestabil talent narativ. Descoperindu-și această potențialitate creatoare, pictează cu juvenila sinceritate, într-un limbaj frust, parodic, imagini din realitatea imediată, în care personajelor li se alătură vietăți ciudate, cu anatomii bizare, dintr-un atlas faunistic personal, încrengături de forme anatomice disproporționate, în care organizarea compozițională a spațiului se îngemănează cu exuberanța harului coloristic. Un evident filon liric se desprinde din aceste imagini a căror diversitate imaginativă merge până dincolo de orice conexiune firească.

Cuvântul povestitorului, oral sau scris, apare înlocuit aici cu imagini onirice, în care își dau întâlnire oameni, animale, păsări și diferite obiecte, din natură sau realizări umane, înfățișate în situații de un haz cu totul aparte, prin insolitul lor plurivoc, îmbinare misterioasă în care imaginarul anarhic dezlănțuit dobândește candoarea basmului. Alteori,

• Aurel Gheorghiu-Cogealac — Autoportret

apar însă și aspecte cosmaresti, dintr-o viziune apocaliptică, cu trimiteri aluzive la ceea ce cunoaște istoria picturii prin câteva nume sonore, ca Bosch, Goya, Dali, Chagall, Brauner s.a., dar și cinematografia modernă, cu multitudinea ei de efecte speciale incredibile. Artist înnăscut, mai mult autodidact decât scolar, nesuportând hamul constrângerilor, Aurel Gheorghiu pictează intuitiv, ostil la orice încercare de încercetare a fanteziei. Depășind curentele post moderniste, tablourile sale degajă o anume tensiune conflictuală, dificil clasificabilă, de o mare forță narativă, a căror viziune fabulistică sochează chiar și pe cei avizați. Cu un umor de sorginte țărănească, el spune lucrurilor pe numele lor ancestral, fără nici o reticență, cu o dezarmantă candoare juvenila, în imagini incitante, care pot scandaliza firile pudibonde. Frenetic, frust, naiv, năstrușnic, își urmează cu ambițioasă încăpățănare vocația, ca un adevărat împătimit al artei penelului, asemenea marilor predestinați.

Incitante sale reprezentări depășesc știutul, convenția, comoditatea gândirii, acel lenes confort intelectual. Dincolo de orice reguli statornicite în timp, el inventează motive noi, scene din grotescul junglei sociale, bahice destrăbălări și petreceri desătate, uneori descriptive, cu detalii ce frizează vulgaritatea, monstruosul, ale căror aspecte haotice, vizând contemporaneitatea, apar privite cu ochiul ecologistului iubitor de puritate paradisiacă.

MARIN MIHALACHE

Răvnind a recupera un handicap repertorial în raport cu anul precedent (când a oferit publicului puține premiere), Teatrul „Ovidius” a fost prima instituție profesionistă de spectacol tomitană care a prezentat chiar în ziua de 15 ianuarie, o montare inedită, consacrată geniului tutelar al lirismului românesc. Intitulată *La statuia lui Eminescu*, reprezentarea croită după un scenariu de Lucian Iancu aduce în discuție, potrivit opiniei lui Vasile Cojocaru, directorul Teatrului dramatic, felul în care contemporanii nostri percep creația *Luceafărului*, o evaluează, o redescoperă și o raportează la dimensiunile și nevoile spirituale ale epocii lor. Mizanscena aceasta ar fi trebuit realizată încă din stagiunea precedentă, dar rațiuni lesne de înțeles au condus la ieșirea ei în luminile rampei nu în *Anul Eminescu*, ci la începutul mileniului III. Așa stând lucrurile, iată-l pe Eminescu, într-o viziune originală, inedită, străbatând orizontul cultural constăntean, grație unei evocări dramatice a cărei consecință logică devine constatarea că toți aceia care se îndepărtează de spiritul vesnic viu al poetului-nepereche, de necesitatea imperioasă și subînțeleasă a cititului cântărilor devin, subit și irecuperabil, mult mai singuri și mult mai săraci.

În martie a.c., la „Ovidius” (chiar în *Anul Caragiale* înscris în Calendarul UNESCO), ne mărturisea secretarul literar Anaid Tavitian, vom putea fi martorii premierei cu drama *Năpasta*, la interval de cincizeci de ani de momentul când activitatea (din 1951), a tânărului Teatru de Stat constăntean, debuta tot cu o punere în scenă aparținând dramaturgiei marelui clasic. Și dacă, de la spectacolul inaugural până în zilele noastre, Dramaticul de la Pontul Euxin a jucat peste trei sute de premiere, *Năpasta*, ale cărei repetiții au început pe 8 ianuarie, se profilează ca un spectacol ce respectă întru totul litera și spiritul caragialesti, fiind gândit și conceput „în dulcele stil clasic” de către un regizor, recent angajat al teatrului, Gavril Borodan. Absolvent al Universității de Artă Teatrală din Tg. Mureș în 2001, în vârstă acum de 30 de ani, Gavril Borodan a regizat, pe durata studiilor la secția regie-teatru, *Cameristele* de Jean Genet și *Soacra cu trei*

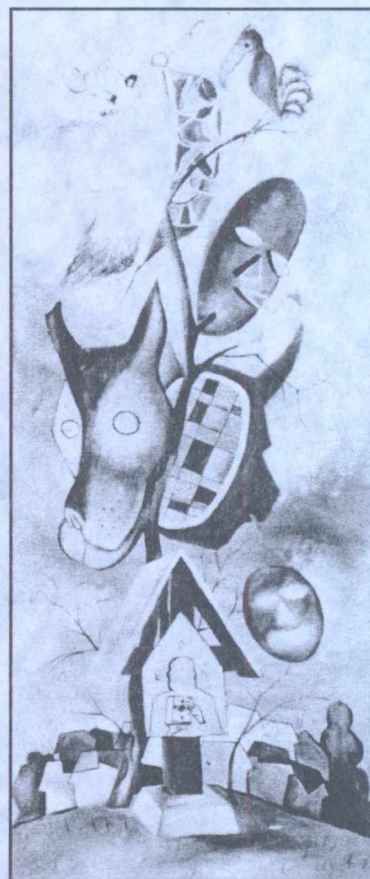
scena

Teatrul „Ovidius” — program repertorial 2002

nurori la Teatrul „Mihai Eminescu” din Botosani, *Leonce și Lena* de Georg Büchner la Teatrul „Studio” al U.A.T. Târgu Mureș, *Priveste înapoi cu mânie* de John Osborne, *Hei, oameni buni!* de William Saroyan și *Înainte gustării de dimineață* de Eugene O'Neill la Universitatea de Arte „George Enescu” din Iași. El și-a adjudecat Premiul excepțional de interpretare a poeziei lui Nichita Stănescu la Festivalul de la Turnu Severin din anul 1977. Îmi mărturisea că la Constanța a întâlnit actori cu experiență și cu talent excepțional, capabili să facă față cu succes exigentelor scenei Teatrului Național din București, și-si exprima bucuria imensă de a lucra cu astfel de interpreți, dăruiti și pasionați, înzestrați cu un har aparte. Domnia sa exclude cu desăvârșire tratarea lui Caragiale în cheie ultramodernă, introducând găselnițe stupefiantă și recurgând la tertipuri abracadabrante. Va fi un spectacol normal, de mare finete și adâncime psihologică, în care până la decorurile, create tot de regizor, nu se vor abate de la viziunea autorului asupra locului în care se petrece drama psihologică. Distribuția: Anca — Nina Udrescu, Dragomir — Iulian Enache, Gheorghe — Radu Niculescu, Ion — Vasile Cojocaru. Dar à propos de Caragiale: în toamnă, noua stagiune a Teatrului „Ovidius” va demara, probabil, cu o comedie mai puțin jucată la Constanța, dar extrem de acidă, cvasi-vitriolantă la adresa moravurilor unui ev asemănător cu acela pe care l-am străbatem și care pare a nu avea sfârșit. Atenția conducerii teatrului se îndreaptă către *D'ale Carnavalului*. „Dubla” dramă-comedie a lui Caragiale acoperă un gol de ani buni, de când cel care vedea „enorm” și simtea „monstruos” n-a mai fost jucat la malul mării. El merită descoperit de unii, redescoperit de alții, mai ales că printre orasele sale preferate s-a aflat și Constanța, unde, la Cercul literar

„Ovidius”, venea, la invitația lui Petru Vulcan, să conferentieze, pe diferite teme, în stilul său caracteristic, inconfundabil.

La începutul lunii martie se va da curs unei opțiuni repertoriale majore — *Pelicanul* de August Strindberg, autor de o excepțională valoare,

• Aurel Gheorghiu-Cogealac — Troia

deloc jucat pe scena constănteană. „Proiectul trimis de un grup de oameni de teatru bucureștean e bine conceput, profesionist, incitant” preciza directorul Vasile Cojocaru. Regizor va fi o studentă în anul IV la Academia de Teatru și Film, Carmen Vidu, discipol al Cătălinei Buzoianu. Scenografia va fi semnată de Doru Zamfir (anul al III-lea la A.T.F.), iar coregrafia va aparține unei studente, în anul terminal, la A.T.F. — Laurette Enache. *Pelicanul* detine toate atuurile necesare pentru a se materializa într-o reprezentare de succes.

Un proiect ce nu dă pace aceluia care păstorește Teatrul „Ovidius” sunt spectacolele de teatru antic, o reluare, pentru început, la scară redusă, a deja celebrelor *Seri de teatru antic*, în măsură să convertească litoralul într-o scenă admirabilă, cu virtuți mitice și magice incontestabile. A fost deja solicitat regizorul ex-constăntean de notorietate, Andrei Mihalache, care, într-o vară fierbinte și îmbelsugată spiritualicește, a creat două spectacole de referință — *Troia în flăcări* și *Oedip*. Peste aproximativ o lună se va stabili ce capodopere antice se vor întruchipa în perimetrul vestigiilor arheologice și arhitectonice de la Histria și Adamclisi.

Ultima premieră a anului de grație 2002 va aparține marelui comedigraf francez Molière (pe numele lui adevărat Jean Baptiste Poquelin). Piesa vizată este celebra *Tartuffe*, dar se va căuta febril un text a cărui traducere să nu ridice probleme sub aspectul fidelității semantice în raport cu originalul. Dacă la Teatrul „Lucia Sturdza-Bulandra” nu se va găsi acest exemplar, se va proceda la abordarea, de către regizorul, constăntean prin adopție, Gavril Borodan, a altei comedii molieresti, cu excepția piesei *Bolnavul închipuit*, al cărei rol principal a fost interpretat, cu aproximativ treizeci de ani în urmă, de Constantin Mortun. Indiferent de interperările generate pe plan național ori local de tranziția la economia de piață, Dramaticul tomitan merge înainte, căci spectacolul trebuie să continue. El nu are odihnă și nu cunoaște moarte...

VIRGIL MOCANU

FLORENȚA
MARINESCU

W.A. MOZART — G. VERDI

Personaje, Caractere, Eroii (III)

După compunerea lucrării *La Finta Giardiniera*, K.V.196, al cărei libret este țesut pe tiparul comediei „dell'arte”, Ch.D.Schubert, poet și muzician contemporan cu Mozart, face o profetică afirmație: „Scânteii de geniu tâsnesc ici și colo. Părerea mea este că dacă Mozart nu este cumva o floare artificială de seră, el va fi unul dintre cei mai mari compozitori pe care i-a avut omenirea”.

Si în cazul lui G. Verdi, opera *Nabucco* avea să arunce în grădina mirifică a muzicii semintele rare ale unei cariere de geniu; prin ea, lumea muzicală întrezărea forța și măreția unui penel ilustru care avea să reprezinte aspirațiile și spiritul poporului italian. „De la primele sale opere până la aceasta, Verdi s-a îmbogățit enorm și ideile sale au cunoscut o evoluție aparte. În asemenea măsură încât, chiar dacă vreun critic nu ar fi dispus să accepte că noua sa operă marchează un progres evident în arta operistică, n-ar putea să-i nege, totuși, o foarte mare, ba, am putea spune extraordinară forță creatoare”. („Gazzetta di Milano”, 13 martie, 1842).

La a treia sa operă, G. Verdi aduce lumii două caractere extrem de puternice, doi eroi a căror forță expresiv-muzicală și dramatică nu mai fusese cunoscută până atunci, iar contextul tematic reprezenta o noutate absolută. „Norma” lui Bellini reușe să acomodeze publicul și critica cu statutul eroinei care polarizează întreaga acțiune și care este dătoare de expresii stilistice novatoare, însă apariția Abigailiei, cu temperamentul ei războinic și cu setea nestăvilă de a conduce un stat politic puternic era ceva socant. Muzica ei reprezentativă este maiestuoasă dar și sensibilă, convinge prin forța cuvintelor, „sdegno fatal” pe scări de două octave și salturi de peste două octave. Ori această concentrare de dramatic, această iubire nestăvilă față de voce și față de femeie în general, nu a avut-o decât G. Verdi, poate mai târziu Puccini.

Mozart, care prin Donna Alba din *Don Giovanni*, se apropie, ca idee, de temperamentul lui Abigailiei, nu a reușit niciodată să convingă, nu a dăruit eroinelor sale mai mult succes de melodie decât a făcut-o cu vocea de bas sau de bariton.

Am putea spune că personalitatea complexă a femeii nu a fost evaluată pe deplin în nici una dintre operele lui Mozart, că liniile generale de caracterizare a eroinelor sunt mult mai convenționale, iar acolo unde ele se rup de formal, o fac în limitele unei indiscreții elegante de a citi mai mult gândurile decât de a le interpreta, de a le descrie.

Stilul vocal italian, mai cu seamă napolitan, îi resimțim la Mozart în „Il Re Pastore”, K.V.208, o serenadă pastorală în care sesizăm aceeași preocupare a compozitorului pentru instrumentele orchestrei, mai cu seamă cele de suflat, lăsând descoperită o țesătură convențională fadă, semn că acesta nu își găsisese încă locul în lumea vocii.

A existat și în viața lui Mozart o „Giuseppina”, cu numele Aloysa Weber, căreia acesta îi dedică nenumărate arii de concert, legate mai ales de scoala muzicală de la Mannheim.

Tot în aceeași perioadă exista și „Concertul în re major pentru flaut”, concert al căruia Rondo final a fost folosit tematic în ariile din „Răpirea din Serai”, semn că la Mozart delimitarea voce-instrument a fost în mare parte formală și, acolo unde s-a simțit, nu a dus cu sine transformări tehnice și stilistice de anvergură.

La Verdi însă, mai ales în *Aida* și *Don Carlo*, instrumentele de suflat sunt purtătoare de stări, reiau motive vocale și le aduc acolo unde există respirație, continuând acțiunea dramatică într-o linie cursivă, diriguitoare, fără a transa spațiul instrument-voce, ci ambele având valente expresive comune.

Este indiscutabil faptul că perioadele istorice atât de diferite în care au trăit și au compus Mozart și Verdi își pun amprenta nu numai pe tematica operelor lor, cât mai ales pe conținutul lor dramatic, pe consistența personajelor aduse în discuție, pe trăirile lor. Dacă ne imaginăm o lume a perucilor pudrate și a fardurilor vizibile atât la bărbați cât și la femei, la acele de aur bătute în capăt într-o bijuterie migăloasă cu zeci de diamante, folosite uneori pentru a calma incursiunea păduchilor pe sub ornamentalele aranjamente din păr, a crinolinelor pline de flori, mătăsuri, dantele, perle și volane, trebuie să

acceptăm și o lume a dansului și a bunei dispoziții la Curte, pentru care muzica scrisă de compozitori special angajați avea un aer asemănător destinatarilor.

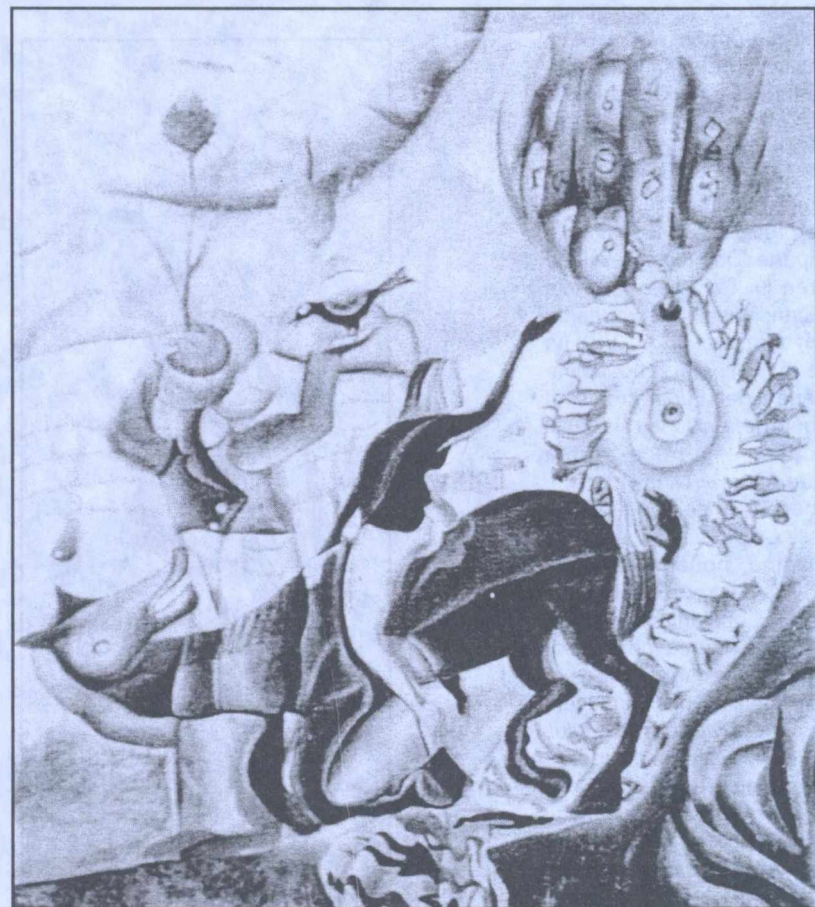
Facilul, accesibilul dar și răsfățatul melodic ar putea însemna linia cursivă a vreunui discurs muzical cerut și înșus. Ori, față de toate aceste aspecte, Mozart nu a rămas străin și neafectat. I se cereau deseori să execute la comandă pentru diferite manifestări festive, în două-trei zile chiar, lucrări tematice, vodeluri, serenade sau chiar mici partituri orchestrale de cameră. Fertilitatea inspirației, ca și obișnuința executivă, l-au pus pe Mozart în situația de a se înscrie fără abateri prea semnificative de la conștiința și cadrul etic și estetic al vremii sale. Abia spre sfârșitul vieții, undeva între trilogia simfonică — finală și *Don Giovanni* (a cărei uvertură este de o impetuoasă monumentalitate conceptuală) găsim o consistență, o forță atomică aptă să propulseze muzica lui Mozart pe distanțe de secole. Aici resimțim preocuparea pentru caracterul uman și dramele lui, aici se pune problema filozofică a existenței umane, pozitivismul gândirii dar și esența creștinismului. În iad este sfârșitul celor care calcă în picioare valorile morale, concluzionează Zerlina — Leporello, Donna Elvira, Don Ottavio și Donna Anna: „Questo il fin di chi fa'mal!”

Firea veselă și permanent aptă să se dedice muncii laborioase pe care Mozart o are până la sfârșitul zilelor, își pune la rândul ei amprenta pe construirea interiorului uman; personajele sale suferă cald, neangajat, dezarmant și încearcă cu disperare să se agate de marginea prăpastiei — ele nu cad niciodată. *Don Giovanni* este o excepție sau, mai corect zis, este un deschișor de drumuri spre drama umană a romantismului, este întruchiparea eroului apt să străbată sensuri noi, culori de viață încă estompate în vremea lui Mozart.

Muzica acestor eroi nu bruscă, nu angajează și nu caracterizează — este o discretă prezentare în acțiunea operei, o mască a fetei sub care nu poți decât să întrezești ce ți-ai dori sau ce ai întui. Dantela vremii acoperă și dramele și bucuriile; undeva în planul secund stau reprezentanții poporului, servitorii, vesnicii sfătuitoari dar și spiritul moralizator: Despina, Suzanna, Zerlina, Leporello, Figaro. Intervenția lor nu este distrugătoare și nici nu are scopul să schimbe concepția vremii — locul lor rămâne același, ceea ce nu vom găsi niciodată la Verdi. Paolo din „Simone Boccanegra” visează mâna Ameliei, Iago tace disperat la nefericirea stăpânilor săi, Leonardo din „I due Foscari” aduce demență și moarte, iar sclava de odinioară, Abigailie luptă pentru a obține coroana Babilonului. Lor le va urma „Andreea Chenier” a lui Giordano, care va aduce operei veriste chipul servitorului care răstoarnă ordinea lucrurilor, revoluționează o societate dată și declanșează drame umane incomensurabile.

De la Mozart la Verdi, istoria s-a contorsionat vizibil, aspirațiile popoarelor au avut sensuri extreme: s-au născut imperii, au apărut dictatori, bisericile s-au divizat, unele state au ocupat alte state libere, oprindându-le tradițiile și cultura.

Artistii vremii nu au stat deoparte; unii au făcut politică, alții au luptat evident, iar alții au scris, au compus, au pictat. Francesco Domenico Guerrazzi a rămas celebru prin afirmația făcută cu privire la „Asediul Florenței”: „Nefiind în stare să susțin altă bătălie, am scris *Asediul*”.

• Aurel Gheorghiu-Cogealac — Creatorul

Colaj, happening, creativitate

Apariția cărții *Colaj, Happening, Creativitate*, semnată de pictorul Adrian Drăgut, pune în lumină activitatea sa de profesor, acumulările în plan teoretic pe care le stăpânește temeinic și, dincolo de acestea, pledoaria sa emoționantă subliniind importanța educației estetice în școli într-un cadru instituțional bazat pe respectarea imperativelor valorilor eterne: bine, frumos, adevăr. Viziunea sa este întemeiată pe o cultură vastă, pe un cult al valorilor universale care-i permit întemeierea unor concepte valorice pe care le instituie, redându-le demnitate și concretitate. Cartea este structurată în cinci capitole asemeni celor cinci degete ale mâinii și acordă un vast spațiu, situat pe verticala fiecărei foi în parte, reproducerea după lucrări ale copiilor, realizate de-a lungul mai multor ani de activitate didactică. Apărută în condiții grafice excelente, pe hârtie crețată, cartea face o incursiune în istoria colajului cu explicații și exemplificări edificatoare. Acordând colajului sensuri filosofice, motiv de meditație asupra istoriei originilor și evoluției artei, autorul înserează descoperiri personale privitoare la psihologia copilului creator. Dincolo de exemplificările cu largi citate atent selectate din Cioran, Freud, Borges, Whitman, textul are o curgere lină, firească, fără note contrastante sau rupturi de accent. Meditația artistului este dublată în permanență de luciditatea și inteligența teoreticianului într-un limbaj exersat și specializat, instaurând termeni la care ține în mod special:

„educație artistică plastică”, „psihanaliză a copilului” și dându-le valoare de simbol în sferă terminologică de artă.

Cartea este fără îndoială o punere în lumină a legăturilor existente între colaj și happening pe de o parte, între acesta din urmă și puterea infinită a creativității omului din faza copilăriei până la maturitatea deplină. Imaginea artistică pe care omul o compune este transfigurarea realității de care se simte neconținut atras. Cuvântul, muzica, semnul grafic refac, în mod irepetabil, legătura între om și natură.

Capitolul cinci, care grupează eseurile *Tristetea expresie a spiritualității artistice românești* și *Urmează-mă*, eseu al parabolei orbilor, dau măsură originalității creatoare a autorului, deconspirând în același timp motivația emoțională a pledoariei sale umaniste, într-un spațiu cultural și civilizatoriu cu preponderență pragmatic. Paradigmele gândirii sale le găsim aici, în acest ultim capitol, care pun în valoare inteligența și sensibilitatea sa, profunda sa umanitate ce fac din el un misionar al valorilor autentice în sfera esteticului, un polemist curajos și original care pune la baza activității sale didactice și artistice devotamentul pentru frumos, bine, adevăr.

GETA DELEANU

mari centre culturale europene

FREIBURG, CETATEA LIBERĂ

Istoria acestei așezări începe din secolul al-XII-lea, când, după îndelungi căutări, contii de Zähringen au ales depresiunea Breisgau pentru a întemeia ceea ce mai târziu a devenit orașul Freiburg (Cetatea liberă). Amplasat pe ruta dintre pasurile Alpiilor și Poarta Burgundiei, pe de o parte, și între Munții Padurea Neagră (Schwarzwald) și Munții Vosgi, pe de altă parte, orașul Freiburg a avut toate datele pentru a ocupa un loc central în zona Rinului superior.

Ceea ce dă relief (în afara munților, evident) acestui oraș este nu atât puternica dezvoltare economică — de altfel, comună aproape tuturor orașelor germane — cu întreprinderi de produse chimice (nepoluante), de electronică, electrotehnică, mecanică fină, optică, cu mari spații pentru amenajarea expozițiilor, cât mai ales viața spirituală, mereu în primul planul existenței sale de-a lungul timpului.

Având o populație de aproximativ două sute de mii de locuitori, Freiburgul este un important centru de presă și edituri, numărând nouă teatre profesionale (între care Alemannische Bühne, Freiburger Kinder, Odem Theater, Theater am Eck, Theater am Martinsor), peste zece muzee: Augustinermuseum, Museum für Naturkunde (Muzeul Științelor Naturii), Museum für Neue Kunst (Muzeul pentru artă modernă), Museum für Völkerkunde (Muzeul pentru artă populară), teatre de operă, operetă, balet, muzic-

hall, filarmonică, numeroase instituții culturale științifice, zeci de săli pentru spectacole, galerii de artă, biblioteci. Cu o medie săptămânală de opt concerte simfonice (de cameră, bisericesti), Freiburgul este, și din acest punct de vedere, la vârf. Dar ceea ce, peste toate, a făcut și face faima acestui oraș este impresionanta sa Universitate, care poartă numele „Albert-Ludwig”. Fondată în anul 1457, ea este una dintre cele mai vechi din Germania. De-a lungul timpului aici și-au ținut cursurile celebri profesori și gânditori, precum marele filosof Martin Heidegger.

Numărând peste cincizeci de mii de studenți anual, care imprimă orașului un puternic aer tineresc, Universitatea din Freiburg este și una dintre cele mai mari din Germania, incluzând în programa sa toate disciplinele tradiționale și, în plus, o catedră de științe para-psihologice, a celebrului prof. Bender, unică în Germania.

Alături de universitate funcționează mai multe institute de pedagogie, sport, teologie și arte plastice. Așa încât, putem spune că această infuzie tineresc-intelectuală aerisită în permanentă strada freiburgheză, îi dinamizează miscarea, îi pastelează vesmântul.

Pitorescul Freiburg-ului este dat mai ales de orașul vechi, în care tronează catedrala, construită între anii 1200-1513, în cea mai mare parte în stil gotic. Impresionantă atât prin masivitate și înălțime (turnul, terminat în anul 1330, are o altitudine de 116 m), cât și prin realizarea arhitecturală, ea este punctul nodal care adună toate străzile vechi ce curg din toate punctele cardinale, străzi populate cu localuri boeme, artiști ambulanti, anticariate și magazine de anticități.

În apropiere, Schwarzwald-ul (Pădurea Neagră), înălțată pe spinarea unor munți blând-unduiți pune o pată întunecată pe o zare mereu limpede. Grija pentru o ambianță plăcută și curată a fost o constantă a preocupărilor edililor, din cele mai vechi timpuri. O mărturie vie în acest sens sunt pâraielele stradale, cu minialbia „săpată” în asfalt, create încă din Evul Mediu, ca mijloc de apărare împotriva incendiilor. Azi, ele aduc pe străzile orașului prospețimea susurată a izvoarelor de munte, alcătuind împreună cu sinele tramvaiului de pe Kaiser Josephstrasse o pereche de linii paralele, originale și fermecătoare.

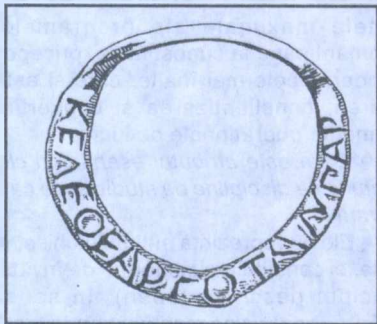
Este greu să alegi din preaplinul unui oraș încărcat de o impresionantă istorie culturală câteva repere. A te opri la clădirea, de o deosebită frumusețe, în care a locuit o vreme Erasmus din Rotterdam, înseamnă să nedreptățești „poarta orașului”. A stăruia asupra clădirilor vechii primării din piață unde se înalță statuia lui Birtold Schwarz, descoperitorul prafului de pușcă, înseamnă să comiți o impietate față de impresionanta arhitectură a Universității freiburgheze. Toate acestea, și încă multe altele, străjuite de aromele vegetale ale unor adevărate „păduri orășenești” (Stadtwald-uri), rotunjesc personalitatea Freiburg-ului. Un oraș care te îndeamnă, prin întreaga lui ființă, să-l cunoști, să-l înțelegi, să-l iubești.

LIVIU CAPSA

Prin poziția geografică, regiunea Dunării de Jos a reprezentat întotdeauna o zonă de interferențe etnice și culturale.

Dovezile privind permanenta populației autohtone, getice, la sfârșitul erei vechi și la începutul erei creștine sunt evidente astăzi tot mai clar de izvoarele arheologice și epigrafice. Ceea ce afirmam cu aproape o jumătate de secol în urmă T.D.Zlatkovskaia sau K.Juglev, potrivit cărora geții dobrogeni ar fi încetat să existe încă din epoca elenistică, fapt care i-ar fi determinat pe romani să repopuleze această regiune, fie cu elemente nord-dunărene, fie cu populații sud-tracice (bessi, lai, ausdecensi) este de domeniul trecutului.

Izvoarele literare referitoare la Roles, Dapxy

și Zyraxex, ale căror formațiuni politice au fost plasate în Dobrogea, apoi relatările lui Strabo, Ovidius, Plinius, Ptolemeios, Seneca, Martial, Solinus, Enea din Gaza, dovedesc că regiunea a continuat să fie locuită de geți până în plină epocă romană, fără nici un hiatus.

Pe de altă parte, descoperirile arheologice, tot mai numeroase în ultimul timp, reprezintă dovezi importante privind continuitatea getică în secolele III-I a.Chr., ca și la începutul secolului I p.Chr. De o semnificație deosebită sunt, în acest context, descoperirile din ultimele decenii de la Satu Nou (în punctele „Valea lui Voicu” și „Vadu Vacilor”), Izvoarele, Coslugea — „Colțul pietrei”, Adâncata, Seimenii Mari, Aegyssus, Murighiol etc. din Dobrogea, ori Grădiștea (jud.Brăila), Grădiștea-Coslogeni (jud.Călărași), Bordușani (jud.Ialomița) etc., din stânga Dunării.

Dacă în ceea ce-i privește pe geți, descoperirile arheologice sunt relativ numeroase și semnificative, pentru aceeași perioadă, informațiile referitoare la alogeni aflați la Dunărea de Jos nu sunt, deocamdată, prea multe.

După cum se cunoaște, o componentă etnică importantă a zonei Dunării de Jos, îndeosebi a zonei litorale, în a doua jumătate a mileniului I a.Chr. au constituit-o scitii. Tema prezentei scitilor pe teritoriul românesc și a raporturilor cu autohtonii a fost abordată în repetate rânduri de istoriografia română și străină, mai puțin global, cât mai ales prin referiri directe la anumite zone geografice sau grupuri culturale.

Izvoarele literare și descoperirile arheologice înregistrează prezența scitilor la Dunărea de Jos în secolele VI-IV a.Chr., cu ocazia conflictelor pe care le-au avut cu persii, cu tracii odrisi și cu macedonenii: 514-513 a.Chr. expediția lui Darius; circa 496-495 a.Chr. în legătură cu atacul lor asupra Chersonesului tracic; al III-lea sfert al secolului al V-lea a.Chr., când ar fi avut loc incidentul dintre Scyles și Octamasades, cu implicarea regelui odris Sitalkes (circa 440-424 a.Chr.); 339 a.Chr. când a avut loc conflictul dintre Atheas și Filip al II-lea etc.

Din punct de vedere cronologic, cele mai multe descoperiri arheologice scitice ale zonei istro-pontice pot fi atribuite ultimului val scitic care, sub conducerea lui Atheas, trece în stânga Dunării. Potrivit unor istorici, scitii — odată pătrunși la sud de Dunăre — ar fi creat un regat, cu o dinastie ce l-a avut drept întemeietor pe Atheas și care ar fi luat sub „protecția” lui orasele grecești de pe litoral, în schimbul unui tribut plătit de către acestea. După unii numismați, Atheas ar fi avut chiar monede purtând numele său, emise la Heraclea Pontică și apoi, într-o a doua etapă, la Callatis. Dar s-a exprimat și opinia potrivit căreia unele dintre piesele în cauză ar fi falsuri moderne; altele ar fi aparținut unui basileu scit omonim, din secolele III-II a.Chr., caz în care s-ar apropia cronologic de seria celorlalte monede ale regilor sciti din Dobrogea, așa cum vom vedea mai jos, dintre care doar o emisiune a lui Sariakes este din argint, restul fiind numai din bronz. După înfrângerea suferită în 339 a.Chr. din partea lui Filip al II-lea, rămășițele scitilor lui Atheas, atestate de izvoarele literare, arheologice și numismatice, se sting treptat, însă pe parcursul unei perioade de timp îndelungate, în zona dintre Dunăre și Mare. Se poate aprecia că descoperirile din nord-

arheologie

Despre sciti și Scythia Mică în ultimele secole ale mileniului I a.Chr.

estul Câmpiei Române confirmă opiniile istoricilor privind pătrunderea în zonă, dar mai ales în Dobrogea, a ultimului val scitic important în vremea lui Atheas. Aceasta nu exclude însă posibilitatea infiltrărilor și mai târziu a unor grupuri scitice mai puțin numeroase, dislocate din regiunile nord-pontice de pătrunderea sarmatilor iazigi care, cam în această vreme, încep să-și facă simțită prezența în zonă, sau atrase de mirajul bogățiilor regiunilor sud-dunărene și balcanice, îndeosebi a celor litorale. Deplasarea scitilor din nord-estul Câmpiei Române în sudul Dunării, putea fi determinată, cel puțin în parte, și de presiunea exercitată de geți, a căror prezență devine aici tot mai bine documentată, începând de la sfârșitul secolului al IV-lea sau de la începutul secolului al III-lea a.Chr. Tot acum se manifestă cu multă autoritate — chiar împotriva unor forte foarte bine organizate, cum era cea macedoneană — puternica uniune de triburi condusă de Dromichaites. Chiar dacă atât centrul puterii lui politico-militare, cât și arealul uniunii sale se aflau în afara Câmpiei Române, după cum ar sugera-o ultimele descoperiri, influența sa era resimțită pe o arie mult mai întinsă.

În Dobrogea, mai ales în zona de nord și

litorală, au fost descoperite, alături de numeroase morminte getice de incinerare, și morminte de inhumatie, care aparțin unui interval cronologic larg, cuprins între secolul V-secolul III a.Chr. La Histria și Topraisar întâlnim practica depunerii în morminte a unor animale sacrificate, dar pe care nu o putem atribui numai unei singure populații, întrucât ea este răspândită la mai multe neamuri, inclusiv la geți și sciti. Cinci morminte monumentale în tumuli, cu încăperea funerară și

bolta de piatră, din apropierea Mangaliei, numite în literatura arheologică „de tip macedonean”, dar care au analogii atât în Grecia, Anatolia, Tracia cât și în nordul Mării Negre și în Crimeea, nu aparțin callatienilor sinicigetiilor. Mai multe elemente, între care situarea lor în afara necropolelor din imediata apropiere a orasului, absența acestui tip între mormintele grecești cercetate, prezența a o sută două săgeti cu vârful de fier, cu trei aripioare și peduncul, de origine „scitică” într-unul din mormintele în cauză (unde fuseseră depuse grupat, într-o tolbă), determină atribuirea complexelor funerare în cauză unor basilei sciti. Descoperirile din preajma Callatidei corespund cronologic perioadei în care izvoarele numismatice, epigrafice și literare îi menționează pe sciti în zonă (secolul III — începutul secolului I a.Chr.).

Alte morminte de inhumatie, cum ar fi cele de la Constanta — Fabrica de Oxigen, Cumpăna, Medgidia — Cariera de lut a Fabricii de cărămidă ș.a. care conțineau ca piese de inventar vârfuri de săgeată de tip „scitic”, uneori și vârfuri de lance, ne determină să le atribuim tot unei populații alogene, aflată cel puțin sub influență culturală nord-pontică, dacă nu chiar scitică. În așezările getice de la Arsa, Agigea, Mosneni, Medgidia, Nicolae Bălcescu, din secolele IV-III a.Chr. a apărut și ceramică de tip scitic. Reamintim psaliile de os de la Tariverde și Histria, datate în a doua jumătate a secolului VI a.Chr., mânerul unei oglinzi de bronz de la Histria, sabia emblemă de la Medgidia, cele trei statui de piatră din secolele VI-V a.Chr. de la Sibioara, Stupina și din preajma Dinogetiei, precum și cazanul de bronz de la Castelu, care dovedesc o prezență timpurie scitică aproximativ în aceeași zonă. Toate acestea, ca și utilizarea predilectă a inhumatiei ca rit funerar în zona litorală, cu o pătrundere în interior pe valea Carasu până spre Medgidia, se poate explica prin prezența, în anumite zone ale spațiului în cauză, a scitilor.

O veche descoperire scitică, aproape uitată. Între descoperirile scitice timpurii din zona litorală trebuie amintit și inelul de la Vadu (=Caraharman), localitate aflată la circa zece kilometri sud de Histria. El a fost descoperit pe la 1935 dar a fost amintit, dintre arheologii români, doar de Vasile Canarache, într-un studiu din anul 1950 dedicat monedelor scitilor din Dobrogea. În schimb, inelul a reprezentat deseori obiectul preocupărilor unor specialiști străini.

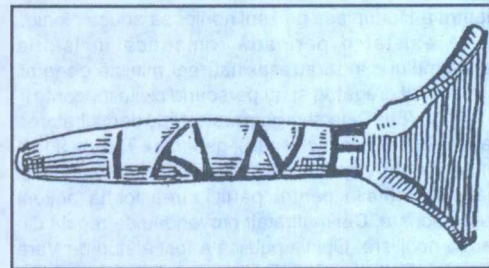
Este o piesă de factură olbiană, cu diametrul maxim de 2,8 cm și minim de 2,4 cm; pe chaton-ul

MIHAI IRIMIA

oval (de 2x1,5 cm) este reprezentată o femeie pe tron; picioarele, încălțate, sunt așezate pe un mic taburet; ține în mână dreaptă o oglindă, iar în cea stângă o floare de crin. În adâncime, pe chaton, sunt gravate șase litere, iar pe partea tubulară a inelului este o altă inscripție, realizată cu un vârf ascuțit. Ultimele patru litere se găsesc pe marginea exterioară a obiectului, lângă chaton. Piesa se află la Muzeul Național de Istorie a României, București.

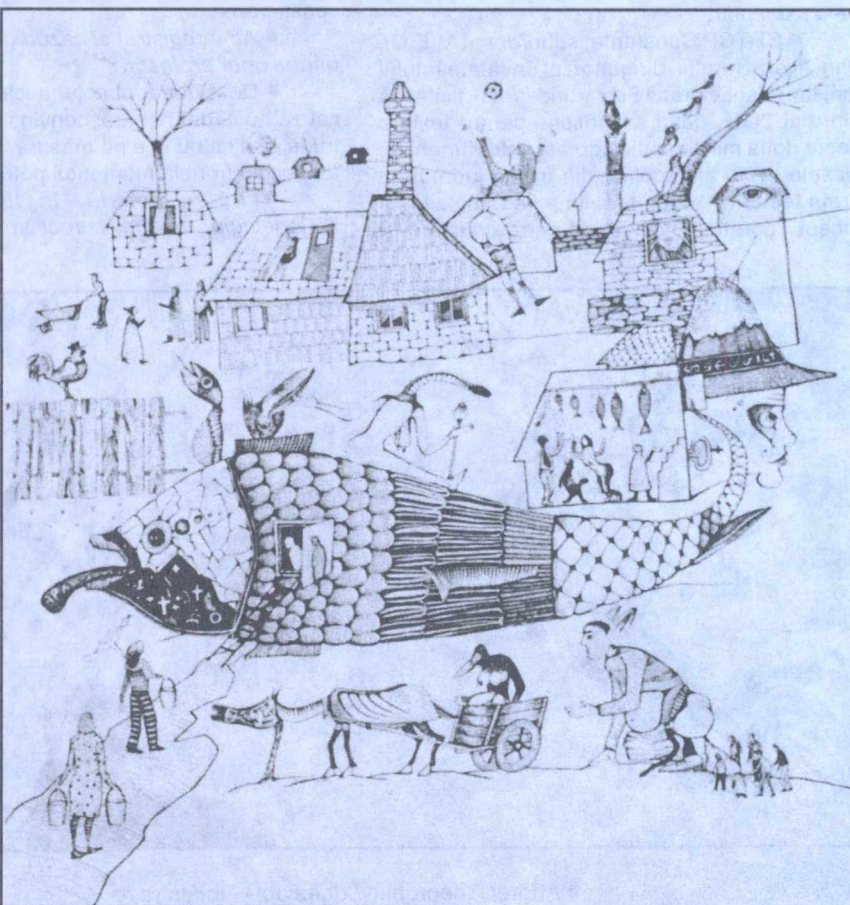
Inscripția de pe *chaton* este la genitiv — Skyleo „proprietatea lui Skyles” — numele regelui elenofil Skyles a căruia istorie tragică ne este relatată de Herodot, IV, 78-80. Numele lui figurează pe monedele din Nikonium, datate pe la circa 450 a.Chr. Potrivit lui Herodot, Skyles era fiul regelui Ariapeithes (ucis printr-un „viclesug” de Spargapeithes, regele agatirsilor) și al unei femei din Histria, care și-a învățat băiatul „limbă și carte elinească”. Ajuns rege, Skyles, căruia nu-i era pe plac felul lor de trai (al scitilor), ci trăgea mai mult spre obiceiurile elenice, datorită educației în care fusese crescut stătea o parte din an la Olbia, ducând o viață după model grecesc, inițiindu-se

și în misterele lui Dionysos-Bacchus. Prin comportamentul său, Skyles și-ar fi stărnit împotrivă pe sciti, „în frunte cu fratele său Octamasades, născut din fiica lui Teres” (rege odrod, circa 470-440 / 431 a.Chr.), deci o altă soție a lui Ariapeithes. Skyles se refugiază în Tracia. Fratele său, Octamasades, pornește cu oastea împotriva Traciei, dar se oprește la Dunăre (foarte probabil, fluviul era, la acest moment, granița între sciti și odrisi). Confruntarea lui Octamasades cu Sitalkes (431-424 a.Chr.), urmașul lui Teres, a fost evitată, prin schimbul pe care cei doi și-l fac, predându-și unul altuia câte un frate fugăr („un frate de-al lui Sitalkes pribegise la Octamasades”, cf. Herodot, IV, 80). Primindu-și fratele, pe Skyles, „Octamasades, îi taie pe loc capul” (Herodot, IV, 80).

A doua inscripție de pe inel a fost citită recent de J.G. Vinogradov Keleō Argotan paréna, epigrafistul rus, sub o formă de imperativ „Poruncește-mi să fiu aproape de Argotas”, J.G. Vinogradov a considerat că subiectul verbului este divinitatea, care a fost figurată pe *chaton*, aici reprezentată sub forma unei scene de investitură; inscripția s-ar prezenta ca în cazul care ar marca puterea regelui Argotas. Sprijinindu-se și pe opinia altui cercetător, pe care l-a consultat, Vinogradov considera că inscripția de pe inelul propriu-zis este mai veche decât cea de pe *chaton*. Inelul ar fi aparținut bunicului lui Skyles, care în această interpretare, s-ar fi numit Argotas, iar tânărul rege, și-ar fi gravat numele la genitiv pe obiectul pe care-l avea de la bunicul său. Potrivit acestei interpretări, J.G. Vinogradov încearcă să umple un gol, în jurul anilor 500, în succesiunea regilor sciti, între Idanthyrso și Ariapeithes, tatăl lui Skyles. Epigrafistul francez Laurent Dubois contestă această construcție ipotetică a lui Vinogradov, pe care o consideră demnă de un roman.

Preluând o altă ipoteză a lui Vinogradov, L. Dubois apreciază că textul în cauză ar putea avea o altă traducere: „El / ea poruncește ca Argotas să fie aproape”. Nu ar exista decât două subiecte posibile pentru verbul inițial: regele Skyles sau inelul care, de fapt reprezintă aproximativ același lucru, întrucât inelul era simbolul puterii regale. Așa cum au arătat specialiștii, numele Argotas este un nume scit, de origine iranliană, cunoscut în zona Mării Negre sub diferite variante. Deoarece consideră că ar fi extraordinar ca inelul în cauză să fie într-adevăr al regelui Skyles, L. Dubois a propus să se vadă în acesta un însemn regal trimis de Skyles lui Argotas, unul din prinții sau reprezentanții săi în ținuturile stăpânite de odrisi. Altfel, piesa ar fi purtătoare a unui mesaj regal. El ar întări poziția celui care dovedește, prin inel, că l-a cunoscut pe regele scitilor. Nu se poate stabili în ce împrejurări inelul de aur în cauză a ajuns la Vadu, lângă Histria, însă informația lui Herodot (IV, 70), potrivit căreia mama lui Skyles era din Histria, unde regele scit ar fi păstrat unele legături, ar reprezenta o posibilă explicație. Poate mesajul regelui scit elenofil Skyles era adresat unuia dintre „basileii” sau prinții sciti aflați pe litoralul dobrogean, între Histria și Tomis.

• Aurel Gheorghiu-Cogelac — Pestele

justiție și in justiții

Kamikaze

Atacurile Kamikaze împotriva Statelor Unite au produs, credem noi, saltul calitativ hegelian al unor acumulări îndelungate. Lumea s-a obisnuit cu actele de cruzime și vandalism. S-a ajuns la aceea banalizare a răului, despre care scria Hannah Arendt. Înainte de 11 sept. 2001, Bernard Henry Lévy a demontat mecanismul psihologic al unui Kamikaze. Tinerii Kamikaze, adevărate bombe umane, umblă printre noi ca extraterestrii. Sunt dresați în cultul morții. Ani de zile sunt îndoctrinați sub autoritatea unui maestru demonic. Fondul mentalității kamikaze este: omori și mori tu însuși; tu ajungi în paradis, inamicul în infern. Moartea nu-i sperie. B.H.Lévy scrie că, într-o zi, o femeie tânără după ce își bea ultima cafea, se urcă într-un autobuz, își alege tînta, face să declanșeze explozia și moare odată cu victimele inocente. Zeci de tineri trăiesc în extazul morții și al martiriului, gata să-și dea viața pentru a ajunge în paradis. Profesorii care i-au îndoctrinat pe Kamikaze îmi amintesc de preoții aztecilor, care sacrificau, în templele lor, mii de oameni, pentru a-l înfrupta pe zeul norilor să aducă ploaie.

A existat o perioadă romantică în istoria terorismului, când erau asasinați regi, miniștri, generali și alți înalți dregători și nu persoane civile inocente.

În 1878, la Petersburg, ca protest față de maltratarea revoluționarilor în închisoare, generalul Trepov a fost împuscat de Vera Zasulici. Trepov biciuia bărbații și pălmuia femeile pentru participarea lor la acțiuni revoluționare. Cei maltratați proveneau de regulă din familii nobiliare. Opinia publică a fost alături de Vera Zasulici. Curtea cu juri din Petersburg a achitat-o pe revoluționara ucigașă. La ieșirea din tribunal, ea a fost întâmpinată de mii de studenți, care au aclamat-o.

La 13 martie 1883 a fost asasinat tarul Alexandru al II-lea. Într-unul din procesele ce au urmat, a fost implicat și eminentul student Alexandr Ulianov din Simbirsk, fratele lui Vladimir, viitorul Lenin. Condamnat la moarte, a refuzat să-și exprime căința, în schimbul comutării pedepsei în închisoare. Alexandr a motivat mamei sale refuzul: „Imaginează-ți doi bărbați față în față. Primul a tras deja în adversarul său, celălalt încă nu, iar cel care a tras mai înainte îl roagă pe adversarul său să renunțe. Nu, nu pot să mă port în felul acesta”. Înainte de a fi spânzurați în curtea fortăreței Slisselburg, tinerii au fost încunostiți din nou că, cerând clementă țarului, li se va cruta viața. Și au refuzat din nou. Ca ultimă dorință, Alexandr a cerut mamei sale o carte scrisă de Heine, pentru a citi înainte de moarte. Nu știu dacă atitudinea lui Alexandr a fost numai fructul lecturilor din Marx, Engels, Plehanov. Mulți se întreabă care ar fi fost destinul lui Vladimir Ulianov și al omenirii, dacă Alexandr nu ar fi fost spânzurat. Secolul douăzeci a fost caracterizat prin terorismul de stat. Credem că totalitarismul se suprapune cu terorismul de stat.

După 11 septembrie era arătată insistent pe ecranele televizoarelor, o doamnă blondă, fermecătoare, avocata Barbara Olson. Cunoscută animatoare la dezbaterile televizate, ea cucerea publicul cu inteligența ei scilpitoare și cu o elocință vitriolantă. A murit în Boeingul care s-a prăbușit deasupra Pentagonului. În momentul prăbușirii îl întreba la telefon pe sotul ei ce sfat să dea pilotului. Sotul ei, Ted Olson, este adjunctul lui John Ashcroft, ministrul Justiției. L-a apărut pe George W. Bush în fața Curtii Supreme în procesul privind contestarea voturilor din Florida. Ted Olson a fost însărcinat să întocmească proiectul de lege împotriva terorismului. Autorul proiectului, excelent jurist (reprezentă statul în fața Curtii Supreme), cu tendințe conservatoare, a suferit direct de pe urma actelor teroriste.

Unele ziare pretind că profitând de climatul actual de teamă, este posibil să fie adoptate prevederi legale care să limiteze drepturile și libertățile persoanei în numele securității naționale. Jurnaliștii se preocupă în special de dreptul de expresie. Ei sunt împotriva intruziunii statului în viața privată. Înainte de 11 septembrie, juriști și jurnaliști discutau în presă sau în lucrări prestigioase dacă este permis a se propăvădui violența! Astăzi, unii se tem că ar apărea din nou umbra Maccarth-ismului. Americanii se obisnuiesc greu cu gândul că ar putea avea loc arestări arbitrare, în spatele ușilor închise, fără avocat (în afaceri secrete), în numele securității naționale.

Anthony Kennedy, judecător la Curtea Supremă, a propus chiar modificarea Constituției: „Trebuie să modificăm Constituția, pentru a o adapta fiecărei generații, cu riscul de a o vedea periclitată”. Această declarație a părut unora o blasfemie. Americanii au un adevărat cult față de Constituție.

Atentatele din 11 septembrie au bulversat chiar și vocabularul american, bazat pe optimism și încredere. Unele cuvinte, noțiuni, concepte au dobândit o altă semnificație. Lucrările de ficțiune vor fi autocenzurate și cenzurate (mai ales filmele cu catastrofe naturale, invadatori de pe alte planete, incendii în zgârie nori).

Dar politica merge înainte. Ted Olson, ministrul adjunct al Justiției, însărcinat cu întocmirea legislației antiteroriste, se preocupă de publicarea cărții soției sale intitulată *Final Days*. Cartea se ocupă de ultimul mandat Clinton și de cuplul prezidențial. Se așteaptă dezvoltări de senzație.

TITUS RUSU

In municipiile București, Cluj-Napoca, Iasi, Timisoara, Craiova, Sibiu, Constanta, Galati si Ploiesti, printr-un Ordin al Ministerului Educatiei si Cercetării, emis în luna mai a anului trecut, s-a decis înființarea unor Centre Regionale pentru Tinerii Capabili de Performanță, ca urmare a unor inițiative adoptate de instituțiile de învățământ preuniversitar cu rezultate excelente ale elevilor supradotați, ca și la sugestia avansată de organisme abilitate în domeniu ale Consiliului Europei. În scopul obținerii informațiilor necesare cititorilor revistei noastre, ne-am adresat domnului profesor Ion Băraur, director al CRTCP Constanta.

• *Prezența-ne, vă rog, argumentele în virtutea cărora s-a legiferat apariția acestor așa-zise Centre de Excelență în municipiile-resedință a opt județe și în Capitală.*

• Concursurile școlare naționale și participarea elevilor români la unele competiții școlare internaționale scot anual în evidență existența unui număr considerabil de tineri capabili de performanțe deosebite. Dacă persoanelor cu handicap și copiilor străzii li se acordă, cum este și firesc, o atenție de excepție, mi se pare nu mai puțin firesc ca și tinerilor capabili de performanțe intelectuale, cu nevoi specifice de instruire pe durata școlarizării (care trebuie priviti ca un tezaur național), să li se ofere posibilitatea de a-și exercita virtuțile și potențele naționale. Pentru astfel de tineri eminenti, este esențială, în plan educativ, formarea convingerii că pasiunea și preocupările lor se bucură de apreciere și de respectul societății, capabilă să-i sprijine, la momentul oportun, urmând ca ei să restituie societății o parte din rezultatele muncii lor.

Pregătirea tinerilor capabili de performanțe a avut, în general, un caracter organizat, ea fiind stimulată, de regulă, de concursurile școlare pe discipline de studiu (olimpiade). S-a resimțit puternic, în anii din urmă, nevoia funcționării unui organism, care să acorde acestor tineri o asistență calificată, mai bine focalizată pe aptitudinile și nevoile lor de instruire, destinată să promoveze metodologia pentru depistarea valorilor autentice și pentru stimularea creativității specifice.

Considerând oportună și necesară această inițiativă, evaluând condițiile și resursele disponibile pentru a răspunde acestor cerințe, în temeiul articolelor 3(2), 5(2), 10(1) și (4), 14 și 141 din Legea Învățământului, ale art. 3 și 5 (lit. m) și art. 7(4) din Hotărârea Guvernului României nr. 23 / 2001 privind organizarea și funcționarea Ministerului Educației și Cercetării, al Recomandării nr. 12 / 1994 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privitoare la educarea copiilor supradotați, ale articolelor 27, 28 și 29 din Declarația Universală a Drepturilor Copilului, Ministerul Educației și Cercetării a emis Ordinul din mai 2001 vizând înființarea Centrelor Regionale pentru Tinerii Capabili de Performanță (CRTCP).

• *Racordându-ne la activitatea CRTCP Constanta pe care-l conduceți, investiți fiind cu această responsabilitate de către Inspectoratul Școlar Județean, vă rog să proiectați câteva din obiectivele acestui organism sui-generis care veghează la cultivarea inteligenței juvenile în mod exemplar.*

• CRTCP Constanta, subordonat M.E.C., prin filiera forului dirigitor al învățământului tomitan (Inspectoratul Școlar Județean), fiintează din mai 2001, când am înscris pentru testare peste două mii de copii, adolescenți și tineri din clasele III-XII ale școlilor din întreg județul. În urma testărilor efectuate, timp de două zile, la Liceul Teoretic „Ovidius” de către douăzeci și

școala

COMPETIȚIA EMINENȚELOR CENUȘII

sase de profesori și doi psihologi, au fost selectați șapte sute de elevi dotați, din rândurile cărora s-au constituit zece clase de matematică (de la a III-a la a XII-a), cinci clase de chimie (de la a VII-a până la a XI-a), șase clase de biologie (VII-XII), alte șapte colective de excelență la informatică. Printre obiectivele pe care ni le-am propus în urma acestei riguroase selecții figurează depistarea tinerilor realmente capabili de performanțe școlare superioare, dotați nativ din punct de vedere intelectual, care manifestă un interes categoric pentru activitatea științifică și posedă capacitatea de mobilizare la efort intelectual cu mult peste nivelul normal beneficiind de o rezistență aparte, în condițiile unui regim de muncă intelectuală exigent pentru solicitant. Avem în vedere realizarea unui nivel cât mai ridicat de abilități academice la matematică, informatică, fizică, geografie, biologie și chimie, discipline de studiu la care se organizează Olimpiade Internaționale, precum și antrenarea lor în concursuri academice. Instruirea acestor elevi, din care peste cincizeci aparțin școlilor din județ (Medgidia, Mangalia, Năvodari, Cumpăna, Hârsova, Eforie-Sud, Cernavodă) se efectuează comasat, de regulă sâmbătă și duminică, dar, în funcție de posibilități, și în cursul săptămânii, cu cei mai buni profesori din învățământul constantin. Este vorba despre institutoarele Pavel Aurelia și Ecaterina Rupesac (matematică, clasele III-IV); profesorii Viorica Frecus, Mihai Contanu, Adrian Costea, Osman Adrian, Alexandru Dumitrache, Tudorel Lupu, Nelu Chichirim (matematică, clasele V-X); Andreea Păunescu, Mihaela Giarăp și Visinoiu Mihaela (informatică, clasele V-X); Claudia Dobrin, Valerica Baban, Mariela Mincu, Constantin Vieriu, Sanda Oprea, Ion Băraur și Dănuț Argintaru (fizică, clasele VI-XII); Milica Alexandru, Dumitru Paraschiva, Stan Victoria și Dumitru Monica (chimie, clasele VII-XI); Laurentiu Călin, Carmen Bucovăla, Adriana Popescu, Felicia Scolca și Romica Milea (biologie, clasele VII-XII).

• *Cum sunt remunerați acești profesori care au datoria de a se pregăti în mod special, întrucât lucrează cu mult peste prevederile maximele ale programelor școlare?*

• În arhicunoscutul și deja consacratul sistem de „plată cu ora”. Deci, o recompensă pecuniară comună profesorilor care predau la nivelul cerințelor minime ale programelor analitice. O fac mai mult cu sufletul, dintr-un entuziasm profesional demn de toată lauda și din dorința sinceră de a-i sprijini pe acești tineri merituosi. Nu cred că vreunul dintre ei muncește pentru glorie ori pentru consacra în Pantheonul dascălilor iluștri ai Constantei. Prin pregătirea lor superioară, ei și-au aflat de mult consacrația...

• *Ați înregistrat și cazuri de abandon din partea unor profesori?*

• Doar două, absolut accidentale. Cei în cauză au cedat nervos, convinși că o astfel de trudă sisifică nu le e pe măsură. Au făcut pasul înapoi din front la momentul potrivit...

• *În ce constă, în linii generale, metodologia, ori mai corect spus, tehnologia*

didactică utilizată de cadrele didactice de la CRTCP Constanta?

• Acești slujitori inveterați ai catedrei constantene (în covârșitoarea lor majoritate de la Colegiul Național „Mircea cel Bătrân”, Liceul „Ovidius”, Liceul „Mihai Eminescu”, Liceul „Decebal”, Școala 24) au ținut prelegeri, au inițiat sesiuni de rezolvări de probleme, testări, concursuri gen „top”, au desfășurat lucrări de laborator, izbutindu-se monitorizarea fiecărui elev, de la fiecare clasă, unde există un profesor coordonator. La aceste clase se predă în sistem „team teacher's”, echipa de profesori având posibilitatea să-și distribuie, în funcție de preferințe, de abilități și de experiența didactică, capitolele, secvențele, părțile din domeniile teoretic și practic-aplicativ ale materialului cognitiv ce trebuie parcurs, pornind de la cerințele maximele ale programelor de învățământ până la cunostintele, priceperile și deprinderile cele mai înalte, care-și așteaptă însușirea, constientizarea și convertirea în instrumente operaționale de lucru.

• *Care este atributul esențial al claselor constituite pe discipline de studiu și pe categorii de vârstă?*

• Ele nu reprezintă entități închise, rigide, imobile, ci constituie niște forme de învățământ emancipat deschise (open), în sensul că intră într-însele cine merită (în urma testărilor) și iese cine nu face față sarcinilor de lucru. Periodic, în urma parcurgerii unui volum anume de informații, se procedează la testări și cine nu corespunde exigențelor predă stafeta altuia în stare să-și valorifice disponibilitățile, potențele și virtuțile nu doar reproductive ci, eminemente, creative. Asadar, cine nu face față solicitărilor și trebuie să mai crească, să se mai coacă, se întoarce în anonimul de unde relansarea e dificil de conceput. Nu umblăm cu jumătăți de măsură și nu ne caracterizează simțământul umanitar. Nu manifestăm înțelegere față de tinerii care mimează interesul, animați de dorința de a se afla în polul plus al atenției și, mai ales, al admirației generale. Cine nu este eminentă cenusie, nu are ce căuta printre cei care văd în performanță școlară ratiunea investițiilor lor de efort și de pasiune.

• *Sconțați, la apropiata fază pe școală a olimpiadelor școlare, pe rezultate remarcabile ale tinerilor care beneficiază de o pregătire de elită la CRTCP Constanta?*

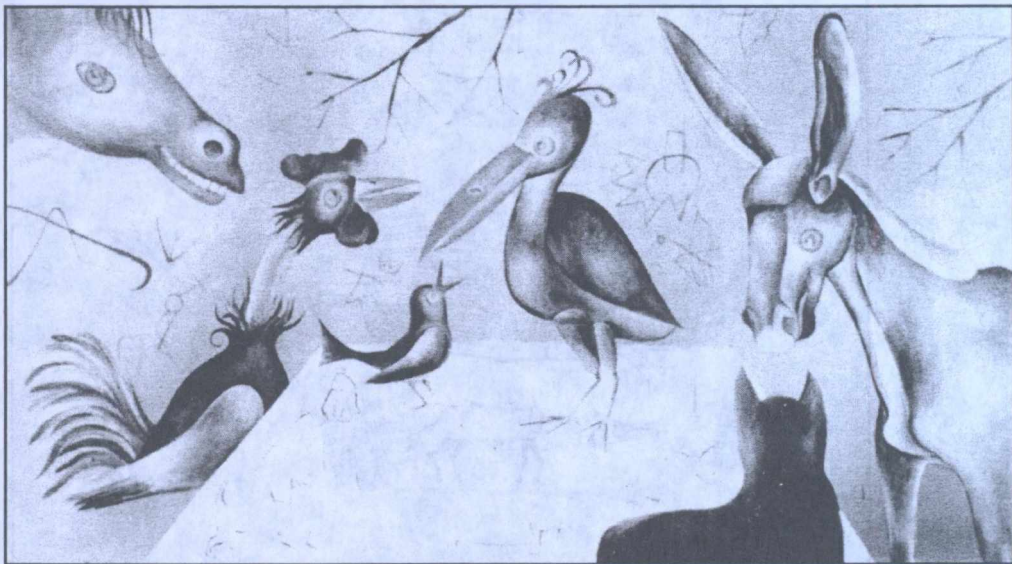
• De fapt, faza evocată de dumneavoastră a concursurilor școlare pe discipline de studiu coincide cu proxima testare la care îi vom supune pe tinerii dotați din Centrul nostru, având la dispoziție un sediu, beneficiind de unele facilități materiale și detinând o bază logistică normală, compusă din calculatoare pentru instruire. În strădania de a ne procura astfel de indispensabile mijloace de acțiune am avut mereu alături conducerea Inspectoratului Școlar, în spetă pe Inspectorul General, Paloma Petrescu, a cărei promptitudine și eficiență în intervenții a fost de bun augur.

• *Fiind vorba de un an experimental (2001-2002), le înțelegem acestor centre o viață ceva mai lungă?*

• Fără a mă încumeta să rostesc vorbe mari, văd în aceste organisme, al căror statut vizează cert autonomia, niște instante formative de la înălțimea cărora vom putea privi, în scurt timp, cu mare încredere, perfecționarea, îmbogățirea, optimizarea, la cote de sporire a actului instructiv-educativ destinat tinerilor supradotați, predispuși la lărgirea și adâncirea cât mai rapidă a orizontului lor de cunoaștere. Mă gândesc la posibilitatea amplificării structurii și la diversificarea componentelor acestor centre care, în condițiile subordonării lor directe Ministerului Educației și Cercetării, ar putea deține servicii specializate menite să faciliteze finanțarea, administrarea, gestionarea corespunzătoare, asigurându-se astfel banii și logistica necesare unei ireproșabile funcționări nu numai din subvenții de la bugetul de stat, ci și din alte surse, inclusiv sponsorizările. Va fi nevoie ca activitatea profesorilor specialiști să nu fie direcționată spre mai multe centre de interes, ci concentrată în municipiul de reședință al județului Constanta, la școlile-pilot unde ar trebui înscrise și instruiți toți elevii cu remarcabile capacități intelectuale. Dispersarea lor în diferite orașe din afara județului (cum s-a încercat, de altfel, cu Tulcea, Călărași și Slobozia) îngreunează activitatea Centrului, aducând deservicii sistemului „team teacher's” și prejudiciind activitatea comasată, pe durata căreia concentrarea și centralizarea demersului instructiv-educativ pot conduce la parametri înalți de responsabilitate și de eficiență.

interviul realizat de
VIRGIL MOCANU

• Andrei Gheorghiu-Cogealac — Întâlnire

SPIRITUL CRITIC ȘI CANONUL LITERAR

Am reținut câteva fraze de o limpezime seducătoare din dialogul purtat de Nicolae Manolescu și Ion Simuț la Oradea (*Familia*, nr.2, dec.2001) despre *Canonul estetic al literaturii române*. Ion Simuț se arată îngrijorat de opiniile celor care susțin că nu mai e nevoie de nici un canon. Si Nicolae Manolescu, calm, îl asigură că „fără canon nu se poate; pentru că, de fapt, canonul este expresia spiritului critic... Or cultură fără spirit critic nu există... Canonul ne ajută să ne descurcăm într-o bibliotecă. Fără el n-am ști „unde sunt anumite cărți, de ce le citim pe aceleași nu altele, cum facem să le folosim când vrem să creăm un anume gust sau o anume stare de spirit în beneficiarii nostri”. Dar spre deosebire de bibliotecă, unde *criteriul* are o viață mai lungă, în literatură *canonul* se schimbă „pentru că noi înșine ne schimbăm. Pentru că nu ne mai citim noi înșine cum ne citeam acum zece, douăzeci sau treizeci de ani. Nu-l mai citim pe Buzura cu *Drumul cenușii* așa cum îl citeam în 1988, pentru că, între timp, mineriile despre care vorbește el acolo au venit de două ori peste noi la București. Ei nu mai sunt eroii care se opuneau comunismului, ci derbedei care voiau să ne spargă capul.”

Ceva mai înainte criticul ne avertizase: „Canonul rezultă Dumnezeu știe din ce necesități și standarde de gust și de epocă și din ce circumstanțe aleatorii, dar rezultă la un moment dat și funcționează.” Se pare că nu se poate spune nimic sigur dacă e bine să teții de un canon sau să-l slidezi: „Eu știu un caz celebru, în care un scriitor a ieșit din canon și n-a intrat nici până astăzi, numai pentru că cel care făcea canonul la data aceea ura scriitorii și cărțile în care era vorba de boală, mă refer la Bleher și Călinescu. Lui Călinescu nu-i plăceau cărțile despre boală. Din cauză că Bleher era bolnav și literatura lui reflecta chestia asta, el i-a dat lui Bleher zece rânduri în *Istoria literaturii*..., făcându-l tândări. Rezultatul a fost că Bleher nu este nici astăzi un scriitor canonic. Devine, începe să, dar nu e.”

La altă întrebare a lui Ion Simuț cu privire la felul cum se formează un nou canon literar, amintind de *falsa bătălie a generației 80* împotriva saizeciștilor, răspunsul lui Nicolae Manolescu nu este mai puțin incitant și convingător: „Eu am spus odată că un canon se reformează, nu se revoluționează. Să ne aducem aminte teza formalistilor ruși despre literatură; ei încercau să spună că în evoluțiile culturale, schimbările se produc cam în felul în care se produc schimbările politice; cu alte cuvinte, marginea tinde să se centralizeze și centrul să fie marginalizat. Fenomene, produse, stiluri, standarde, care sunt la un moment dat în centru și sunt socotite esențiale și care au marginalizat altele diferite, sunt într-un anume timp substituite de celelalte, dar substitutia asta se face încet, fără să știm cum, și la un moment dat ne trezim că în locul unora apar altele, fără să știm când s-a întâmplat. Ceea ce presupune un paralelism”.

Cele două exemple ilustrative pentru tema *canonului estetic* pot fi privite și din alt unghi de vedere. Romanul *Drumul cenușii*, deși părea că răspunde exigentelor unui canon, acela al biruinței estetice față de pretensiile ideologizante ale puterii

ACUL DE BUSOLĂ

politice, și-a dovedit până la urmă perisabilitatea și din vina autorului care a pus un accent prea mare pe *universul unei profesii* (Se știe că romanele cu mineri, medici sau marinari tin de genul unei literaturi de consum...). De asemenea, celălalt caz, al scriitorului care n-a intrat în canon pentru că n-a vrut G. Călinescu, este un exemplu care poate ilustra și cât de nocivă poate fi exercitarea criticii literare din unghiul de vedere al unei subiectivități exagerate chiar dacă (sau mai ales pentru că) aparține unui mare critic și istoric literar.

MEMORIA ROMÂNULUI

„Memoria românului nu funcționează”, spune Mihai Sora, într-un dialog cu Sorin Antohi, publicat sub formă de carte la editura „Polirom” (*Mai avem un viitor? România la început de mileniu*). Al Călinescu, la rubrica *proximități* din revista *Ateneu* (decembrie, 2001), sesizează importanța afirmatiei și o reproduce pentru cititorii săi: „Lui (românului...) îi vine greu să țină minte ziua de ieri. De alaltăieri și de răsalaltăieri, ce să mai vorbim! Memoria, într-adevăr, nu se întinde în trecut decât în măsura în care pătrunde privirea în viitor”. Al Călinescu o comentează, conchizând: „De aici, două consecințe importante: mai întâi, distrugerea memoriei colective a condus la destructurarea completă a societății românești; în al doilea rând, în absența memoriei e imposibil a face proiecte de viitor coerente și care să se înscrie în durată lungă a istoriei”. În ce mă privește as fi de acord cu domnul Sora, dar cu precizarea că memoria colectivă — care este influențată de factori existențiali și istorici așa cum este influențată și memoria unui individ sau altul — nu poate funcționa numai în regim *de alarmă*, ci și *de protecție*. Așa că, în funcție de traumele sociale care i-au marcat existența, nici memoriei românului nu i se poate pretinde să țină minte în egală măsură ce i s-a întâmplat *ieri* și *răsalaltăieri*. Niste diferențe de tensiune și de optică au existat și vor exista întotdeauna.

UN BLAZON LITERAR

Citind paginile consacrate de revista *Porto-Franco* (nr.68) marelui prozatoare Hortensia-Papadat Bengescu, de la nașterea căreia s-au împlinit 125 de ani pe 8 decembrie 2001, cu un melancolic orgoliu de dobrogean prin adopție, mi-am reamintit cât de fertil i-au fost cei treisprezece ani — perioada 1920-1932 — cât a locuit în Constanta; poate tocmai pentru că a trăit într-un fel de exil, departe de lumea literară bucuresteană. În această perioadă îi apar comedia cu accente sociale *Bătrânul* și volumul de nuvele *Sfinxul*. Un an mai târziu va publica *Femeia în fata oglinzii*, iar în 1923 — romanul *Balaurul*. Apoi, după volumele de nuvele *România provincială* și *Desenuri tragice*, văd lumina tiparului romanele *Fecioare despletite* (1926), *Concert de muzică de Bach* (1927) și *Drum ascuns* (1933). Izolarea în care trăia la Constanta era totuși una relativă, de vreme ce în

1921 devine membră fondatoare a Societății Scriitorilor Români. Ca să nu mai vorbesc de relațiile pe care le avea, nu numai prin corespondență, cu marii scriitori contemporani care-i comentau elogios cărțile în presa vremii. Fie și numai pentru că și-a elaborat capodoperele aici, la mare, numele scriitoarei Hortensia-Papadat Bengescu (despre care Eugen Lovinescu spunea că odată cu afirmarea ei definitivă „o nouă literatură începe”) ar trebui să devină, alături de cel al lui Ovidiu, blazonul literar de marcă al Dobrogei. Și în acest scop cei chemați să răspundă de cultura Constantei poate ar fi momentul să inițieze o acțiune de depistare a casei în care a stat scriitoarea (criticul și istoricul literar Enache Puiu detine unele date culese în urma unei investigații pe cont propriu) și să organizeze acolo, cu sprijinul Uniunii Scriitorilor, un muzeu al literaturii care să-i poarte numele.

TÂNĂR AVÂNT MASOCHIST

Acesta este titlul malitios al unei deloc malitioase cronici literare semnate de un tânăr, C. Rogozeanu, despre o carte cu o temă unică (*În căutarea comunismului pierdut*) dar abordată heteroclit, sub aspect stilistic, și nu numai (un talmeș-balmeș de studii culturale, articole despre mentalități, secvențe memorialistice și eseuri literare), de patru autori diferiți, având o singură trăsătură care-i unește: tineretea. Comentariile lui C. Rogozeanu nu țin să ne scoată ochii cu impresia că aparțin unui scriitor deja versat, care se află în posesia unui limbaj bogat și succulent. Sunt, în schimb, extrem de exacte și nuanțate: „Cei patru doresc, în fond, să închidă o etapă, aceea a memoriei marilor comunismului și să deschidă etapa analizei reci, crude, a aceleiași perioade. Cu ei începe însă și etapa uitării *afective* a comunismului. Cu ei începând, nu mai sunt suficiente exemplele autobiografice”.

Tânărul critic C. Rogozeanu, desi scrie despre tineri nu se arată deloc dispus să-i menajeze. Cronica abundă de observații critice, care nu sunt numai de ordin estetic. „Un efect retoric periculos apare în urma parafrazărilor mult prea lungi. Toti cei patru folosesc procedeul cu generozitate. La Ion Stanomir parafraza se transformă într-un ciudat stil indirect liber — autorul își afisează sarcasmul folosind sintagme întregi din retorica specifică epocii. O mișcare simpatcă, dar care, generalizată, se transformă într-un adevărat argou critic. La Paul Cernat sau la Angelo Mitchievici, parafraza ajută la *analiza de text*, practică abuzată din plin de autorii noștri”. O altă obiecție critică sună astfel: „Autorii noștri au intrat într-un paradox al teoriei. Dacă dorești să faci teorie trebuie să dai exemple cunoscute, consacrate. Însă ei lucrează cu un material extrem de perisabil, cu nume de autori care nu mai spun nimic astăzi, cu scrieri pierdute prin biblioteci. Bibliografia lor este aproape imaginară... cărțile citate de ei sunt aproape imposibil de găsit”. Nu știu cât le-a folosit celor patru autori (Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici și Ioan Stanomir) cronica literară din *România literară* (25 decembrie 2001). Dar cu astfel de comentarii pare sigur că este pe cale să se afirme un nou și valoros critic literar.

NICOLAE MOTOC

dramatic; 30.01.1990 — A murit Eugen Lumezianu, prozator, autor dramatic (n.22.04.1937); 30.01.1938 — S-a născut Eugenia Văjia, poet; 30.01.1942 — S-a născut Ioan Popisteanu, bibliolog, editor.

GELU CULICEA

SIMPOZION

Pe 2 martie 2002 va avea loc la Iași Simpozionul Științific cu tema *Ioan Petru Culianu — universul epic*. Sunt asteptati să participe cu eseuri sau grafică elevi și profesori din întreaga țară. Lucrările pot fi trimise, pentru jurizare, până la data de 15 februarie 2002, pe adresa Liceului Teoretic „Vasile Alecsandri”, str. Costache Negri nr. 50, cod 6600, Iași, cu specificația „Comunicări științifice I.P.Culianu”. Pentru relații suplimentare, tel.01-218474, orele 18-20.

de esecuri. Unele tin, în primul rând, de imaginea lui socială. Procese cu reverberație internațională în atletism, acolo unde Beclea se lupta cu Szabo pe la ușile tribunalelor, ori la șah, unde Crisan, un mare maestru contestat pe arena pătrățelelor albe-negre, este luat în răspăr de o altă mare maestră (Elisabeta Polihroniade), și tot prin tribunale (internationale). Dar acestea nu sunt singurele exemple. Si la haltere, la box ori la lupte, avem astfel de cazuri care umbresc imaginea sportului nostru. Ar mai fi de scris, în final de an, despre dopaj și rezultate măsluite, despre can-canuri și scandaluri tip „Becali”. Așadar, încheiem anul 2001 fără coronită, fără artificii. Poate în 2002 va fi altfel!

LIVIU BRUCKNER

Cărți primite la redacție

Falanga de Marta Petreu, Ed.Dacia, Cluj, 2001
Numai tineretii i se iartă totul de Ion Tăranu, Ed.Junimea, Iași, 2001
Anticaragiale de Gelu Negrea, Ed.Cartea Românească, București, 2001
La marginea visului de Vasile Vecinu, Ed.Nona, Piatra Neamț, 2001
Vulturi de noapte (sculptorul) de Aura Christi, Ed.Dacia, Cluj, 2001
Drumul strămt de Adrian Popescu, Ed.Dacia, Cluj, 2001
Dostlarima de Yasar Memedemin, Ed.Europolis, Constanta, 2001
Oglinzile nopții de Aurelia Rânjea, Ed.Astra-Nova, 2001
Răscrucea și semnul de Alexandru Lungu, Ed.Paralela 45, București, 2001
Momente și portrete de Boris Desliu, Ed.Europolis, Constanta, 2001
Cearcănele sfârșitului de veac de Dan Barbu, Ed.Nona, Piatra Neamț, 2001
Noi contribuții la istoria marinei militare române de Ion Ionescu, Georgeta Boroandă, Marian Mosneagu, Ed. Muntenia & Leda, Constanta, 2001
Unele aspecte ale problematicei maritime și fluviale românești de Viceamiral(r) C-tin Iordache, Ed.Ex Ponto, 2001;
Navigație și... politică de Carmen Atanasiu, Mariana Cojoc, Andrea Atanasiu, Ed.Muntenia & Leda, Constanta, 2001
Cuvinte cu pasi de mercur de Nicolae Rădulescu Botică, Ed.Eminescu, 2001
Iar Bianca sta-n Alex de Alexandru Potcoavă, Ed.Marineasa, Timișoara, 2001
La nunta mosilor de Mircea Ioan Casimcea, Ed.Viitorul românesc, 2001
Faima de dincolo de noapte de Constantin Arcu, Ed.Cartea Românească, București, 2001
Romanul vietii și operei lui Al.Odobescu de Florentin Popescu, Ed.Ex Ponto, Constanta, 2001
Dan Bota între poiesis și aiestesis de Giovanni Rotiro, Ed. Pontica, Constanta, 2001
Cioburi de stele de Vasile Nicolau, Ed.Europolis, Constanta, 2001
Apocrifele lui Gengis han de Vasile Leac, Ed.Mirador, Arad, 2001
Rochia nesupunerii de Paulina Popa, Ed.Emia, Deva, 2001
Portret în evantai de Dima Zainea, Ed.Muntenia & Leda, Constanta, 2001
Grenade și ingeri de Lucian Vasiliu, Ed.Junimea, Iași, 2001
Ilion de Dumitru Pană, Ed.Ex Ponto, Constanta, 2001
Ascetul de Vasile Nicolau, Ed.Europolis, Constanta, 2001
Transferul de izvoare de Ion Dragomir, Ed.Ex Ponto, Constanta, 2001
Puzzle de Victor Loghin, Ed.Muntenia & Leda, Constanta, 2001
Amintirea zilelor de duminică de Iulian Talianu, Ed.Semne, București, 2001
Avatarii faraonului Gregor Samsa de Lucian Scurtu, Ed.Biblioteca revistei *Familia*, 2001
Folclor literar de pe valea Tutovei de Dan Ravaru, Silvia Ravaru, Ed.Nona, Piatra Neamț, 2001

EDITURA NICULESCU

Editura Niculescu — firmă privată, cu un profil editorial axat pe carte școlară (inclusiv manuale), limbi străine (o gamă întreagă de dicționare, ghiduri de conversație), lucrări de informare, utilitare, cărți pentru copii. [România, 78182 București, Str. Octav Cocărescu 79, sector 1; tel / fax : 0040-1-224, 2898; 0040-1-222-03.72; E-mail: editura @niculescu.ro; internet: www.niculescu.ro] Printre cărțile publicate: **Dictionar de personalități istorice**. *Voievozi, principii, domnitori, regi* de Petru Demetru Popescu; **Din basmele popoarelor** — traducere de Adriana Lăzărescu; **Bărbatul visurilor noastre** de Cornelia Mangelsdorf; **Literatură universală**. *Lecturi suplimentare pentru clasele 1-4* de Ioana Dincă; **Matematică**. *Algebră. Manual preparator*. *Rezolvarea problemelor din toate manualele alternative* de Viorica Lazăr; **Istorie**. *Manual preparator pe baza tuturor manualelor alternative ale ciclului gimnazial*. *Sinteze, exercitii, probleme rezolvate pentru clasele 5-8* de Magda Stan și Cristian Vornicu; **Chimie**. *Probleme de chimie generală și anorganică pentru liceu, bacalaureat și admitere în facultate* de Georgeta Tănăsescu și Adriana David; **Italiana rapidă** (Larousse). *Progrese vizibile în 2-3 săptămâni* de Alessandra Chioldelli-McCavana.

REDACȚIA

Ovidiu Dunăreanu
 Redactor șef adjunct

Redactori: Nicolae Motoc, Gabriela Inea, Dan Persa, Sorin Roșca, Iulia Pană, Mădălin Roșioru

Culegere și tehnoredactare computerizată:
Aura Dumitrache

calendar dobrogean

3.01.1951 — S-a născut Valentin Sgarcea, prozator; 5/7.01.1889 — S-a născut Ioan D.Chirescu, compozitor, dirijor (m.25.03.1980); 5.01.1940 — S-a născut Cola Fudulea, poet, prozator; 6.01.1883 — S-a născut Stavru Tarasov, pictor (m.18.01.1961); 7.01.1936 — S-a născut Varujan Cozighian, violonist; 8.01.1969 — A murit Gh.Brătescu, arhitect (n.22.02.1891); 9.01.1898 — S-a născut Sandra Cotovu, prozatoare (m.17.07.1987); 9.01.1909 — S-a născut Al.Popescu-Scărisoreanu, poet; 9.01.1922 — S-a născut Ștefan Mangoianu, compozitor (m.1979); 9.01.1942 — S-a născut Olimpiu Vladimirov (Vladimir Alenjin), poet, publicist; 10.01.1927 — S-a născut Stelian Ristescu, poet; 10.01.1906 — S-a născut Grigore Moisil, matematician (m.1973); 11.01.1906 — S-a născut Boris Caragea, sculptor (m.1982); 12.01.1888

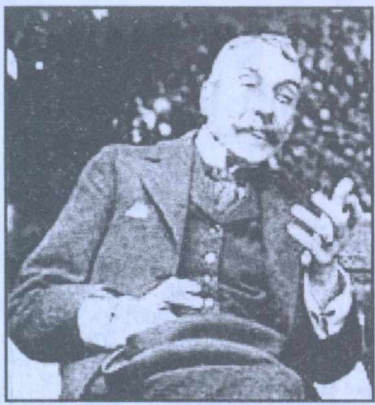
Așa își încheie sportul românesc anul 2001, în care am consemnat prezenta lui Georgiu Cingăraș pe fotoliul ministrului. Cu alte cuvinte, în final de an, nu vor fi „bătăi” cu petale de trandafir sau cu garoafe și vacurce mai puțină șampanie, chiar dacă obisnuitele și uzatele clasamente ale „celor mai buni” nu vor lipsi. De fapt, primii care au lansat campania alegerii la final de an a „celui mai bun dintre cei buni” au fost constăntenii. Nu ne miră atât timp cât aici, la malul Mării Negre, s-a instaurat, de foarte multi ani, ideea că sportul în ansamblu lui, trebuie măsurat prin puncte, diplome, tam-tam, și mai puțin prin performanța adevărată. Ca rezultat, în ultimul moment, Elena Frâncu, conducătoarea a tot ce aleargă, joacă și luptă în arenă, a oferit mass-mediei un nume, cel al gimnastei Andreea Răducan. Întocmai ca Iosefini

(în anii lui de glorie), indiscutabil cea mai bună, cea mai medaliată gimnastă a planetei după Campionatele Mondiale din Belgia, a devenit și cea mai bună sportivă a Constantei. Până aici, nimic de reprotat celor care au avut *clar-viziunea* să o nominalizeze pe Andreea, legitimând-o la Clubul „Farul” cu o lună înainte de întrecerile de la Gent, desi sportiva face parte din Clubul CS Botoșani de la vârsta de nouă ani. Dar, asta e o altă problemă. Important este că la ora actuală, când tragem linie și socotim, în anul 2001 sportul românesc nu prea are cu ce să se laude. Esecuri pe linie, la handbal fete, baschet, volei, ca să nu mai amintim de fotbal, acolo unde rana lăsată de necalificarea echipei naționale la turneul final al Campionatului Mondial din anul 2002 sângerează abundent, iar inimile a

sport

fără cununiță,
fără artificii

milioane de suporteri nu pot uita esecul. O înfrângere care, până la urmă, a însemnat nu numai aducerea la realitate a fotbalului autohton, dar și o constatare: ne-au învins cei care au crezut mai mult în victorie, au luptat pentru ea și au obținut-o. De pomană „bravii” noștri fotbaliști se pot lăuda cu palate, mașini ultraluxoase, hoteluri în proprietate, conturi cu opt zerouri în coadă și câte și mai câte, dacă au plecat capul în fata Sloveniei. Din păcate, sportul nostru a suferit și altfel

EÇA DE QUEIROS

Un titan al literaturii portugheze

José Maria Eça de Queirós s-a născut în 1845 în Póvoa de Varzim, pe coasta Oceanului, ca fiu nelegitim al unui magistrat. În 1861 intră la Facultatea de Drept, în Coimbra, unde se împrietenește cu Antero de Quental, Têofilo Braga și alți scriitori portughezi de marcă. Își începe cariera în domeniul literar scriind la *Gazeta de Portugal*, în 1866.

În 1867 devine redactor al ziarului *Distrito de Evora*, iar la sfârșitul aceluiași an, Queiros este admis ca membru al *Cenaculului*, unde întâlnește figuri ca Batalha Reis, Salamão Saraga și mulți alții.

În octombrie 1869 asistă, împreună cu prietenul său Conde de Resende, la inaugurarea Canalului de Suez. Cei doi, mânați de o vie curiozitate istorică și artistică, vizitează Egiptul și Palestina. Această călătorie în Orientul Apropiat l-a impresionat profund ceea ce-l va determina să rezerve acestor țări un loc în opera sa.

Întorcându-se din Orientul Apropiat, în ianuarie 1870, este invitat de Antero de Quental să colaboreze la *Conferencias Democraticas da Casino Lisbonense*. El ține aici un discurs despre „realismul ca nouă Expresie a Artei”, discurs ce a impresionat enorm asistenta.

În 1852 pleacă la Havana în calitate de consul, începându-și astfel cariera de diplomat. În anul următor vizitează Statele Unite ale Americii de Nord, care nu îl vor impresiona deloc. În 1874 revine în Europa fiind numit consul în New-Castle. În Anglia, se hotărăște să scrie primele două mari romane ale sale: *Crima părintelui Amaro* și *Vărul Basilio*. În aprilie 1885 îl vizitează, la Paris, pe romancierul francez Emile Zola, scriitor care-i va influența opera. În 1888 este numit consul al Portugaliei la Paris continuând să se intereseze de cultura portugheză. El reușește să-și procure de la Paris cărți vechi ale Portugaliei. Opera *Cronicas* a scriitorului Fernando Lopez figurează printre preferințele sale bibliografice.

Ultima sa vizită în Portugalia datează din 1900. Moare în Franța, în august 1900, avându-și alături familia.

„Evoluția ideologică a lui Eça de Queirós a cunoscut mai multe etape, reflectate în operele sale, care preiau și adaptează, în profunzime, aspirațiile și tendințele revoluționare ale romantismului pe de o parte, critica multilaterală de pe pozițiile realismului, a ordinii sociale stabilite, pe de alta” (Micaela Ghiteșcu, *Postfată la Eça de Queirós, Familia Maia*, București, Ed. Univers, 1978, p. 678).

Eça de Queirós și-a început cariera literară cu o serie de foiletoane publicate în *Gazeta de Portugal* reunite mai târziu în volumul *Prosas Barbaras*. Este vorba de un fel de poeme în proză scrise într-un stil cu totul neobișnuit în Portugalia, stil care a stârnit nedumerirea și neînțelegerea contemporanilor săi, obișnuiți cu uneltele retorice ale romanticilor francezi de la 1830. Eça de Queirós introduce în literatura portugheză un romantism de inspirație germană care „exprima un misticism panteist care transforma și antropomorfoza natura”.

Lucrările din tinerețe ale lui Queirós sunt de o mare originalitate întrucât ele abandonează fondul imagistic tradițional și reinnoiesc mijloacele de expresie.

În etapa următoare, scriitorul se vâdește pe deplin integrat în cuprinzătorul program de reformă literară promovat de celebrele *Conferințe democratice* organizate de scriitorul Antero de Quental, manifestare ce-și propune să răspândească în Portugalia curente actuale din gândirea europeană, cum ar fi pozitivismul lui Auguste Comte, critica proudhoniană a instituțiilor burgheze, teoriile hegeliene în istorie și sociologie, evolutionismul. În cadrul acestor conferințe, vorbind despre literatura nouă, Eça de Queirós pledează pentru un realism ca mijloc de expresie artistică, și formulează, sub influența lui Taime și Poudhon, teoria artei conditionate de diverși factori, unii permanenți, alții istorici. Pentru el, arta este investită cu o funcție socială și moralizatoare, iar literatura are misiunea istorică de a fi o „expresie a Revoluției” (Micaela Ghiteșcu).

Eça de Queirós dezvoltă aceste idei și în opera sa *As Harpas*, unde face o critică a literaturii contemporane dar și o serie de investigații asupra societății portugheze contemporane.

În primul articol, intitulat *Starea socială a Portugaliei în 1871*, încearcă să prezinte o panoramă satirică a societății, a vieții politice, a religiei, a opiniei publice, a jurnalismului și a literaturii afirmând: „Ambitia mea este să descriu societatea portugheză așa cum a făcut-o constitutionalismul din 1830 încoace, și să-i arăt, ca într-o oglindă, ce jalnică țară formează — ei și ele...”

Primul roman al lui Eça de Queirós, *Crima părintelui Amaro* (*O Crime de Padre Amaro*), apărut în 1875, vizează viața unui mic oras de provincie (Lucia) scotând în evidență influența clerului, rolul seminarului și al spovedaniei, presiunea oligarhiilor locale.

În *Vărul Basilio* (*O Primo Basilio*), apărut în 1878, puternic influențată de *Madame Bovary*, Queiros face un tablou al unei familii de mici burghezi din Lisabona: femeia dependentă din punct de vedere material de sot, fără o formație morală și fără o altă cultură decât cea pe care și-a făcut-o citind romane de dragoste, care o fac să evadeze din plictiseala vieții conjugale.

La Eça, resortul tragediei este o educație deficientă dublată de lectura unor romane care exaltă valorile romanesti și zugrăvește adulterul în culori atrăgătoare.

Prin *Familia Maia* (*O Maias*), operă complexă, Eça de Queirós pătrunde în intimitatea aristocrației și a propriilor săi prieteni. El arată ignoranța și stupidenia slujitorului monarhiei, influența ocultă a marelui financiar asupra politicienilor, și a oamenilor de afaceri, ticălosia distinsă a omului de lume, frivolitatea și fantezia romanescă a femeilor din înalta societate.

În *Os Maias* sunt prezentate trăsăturile principale ale marilor societăți portugheze și părerea autorului despre perspectivele de viitor ale Portugaliei.

Eça de Queirós este convins de incompetența și de lipsa de valoare a oamenilor politici. El nu are încredere nici în mica burghezie din Lisabona sau din provincie, care i se pare superficială, incultă și ineficientă, urmare a unei false educații, a pasivității și a indolenței în care se complăce, și nici în aristocrație pe care o consideră foarte coruptă.

Din acest tablou al vieții portugheze lipsesc însă

păturile propriu-zis populare: țărani, micii proprietari, muncitorii și meseriașii.

„Familia Maia este, după opinia generală și după proba lungii continuități în atenția publicului și a criticii din întreaga lume, capodopera prozei queiroziene, privită atât sub aspectul ei romanesc, cât și sub cel sociologic” (A.J. Saraiva, op.cit.).

Romanul *Relicva*, apărut în 1884, este o satiră a ipocriziei și bigotismului, relatând strădaniile lui Teodorico Raposo de a câștiga averea bogatei și bigotei sale mătuși, și care suferă un esec în chiar pragul triumfului. El își revine însă repede, iar romanul ajunge la un „sfârșit de operetă ce servește, de asemenea, prin burlescul său, intențiile satirice ale autorului” (Micaela Ghiteșcu, *Prefață la Eça de Queirós*, op.cit.).

În romanele din ultima perioadă a creației lui Eça de Queirós subiectul este aproape în exclusivitate dominat de un singur personaj, izolat de contextul societății, ceea ce, implicit, atenuează forța criticii.

În *A Correspondencia de Fradique Mendes* (1891), Eça de Queirós descrie, cu un oarecare cinism, un ideal de viață rafinată. În *A Ilustra Casa de Ramires* (1897) el evocă un ev mediu pitoresc punând în valoare aristocrația de vită veche, iar în *A Cidade as Serras* (*Orasul și muntele*) scriitorul se delectează ca un turist într-o ambianță idilică.

El aduce nu numai o tehnică romanescă nouă, dar și o limbă literară nouă, precum și unele procedee de exprimare nepracticate până atunci. În romanele sale, el descrie relația dintre diferitele medii sociale, descriere urmată de prezentarea locuitorilor și a modului de viață pe care acestia îl duc.

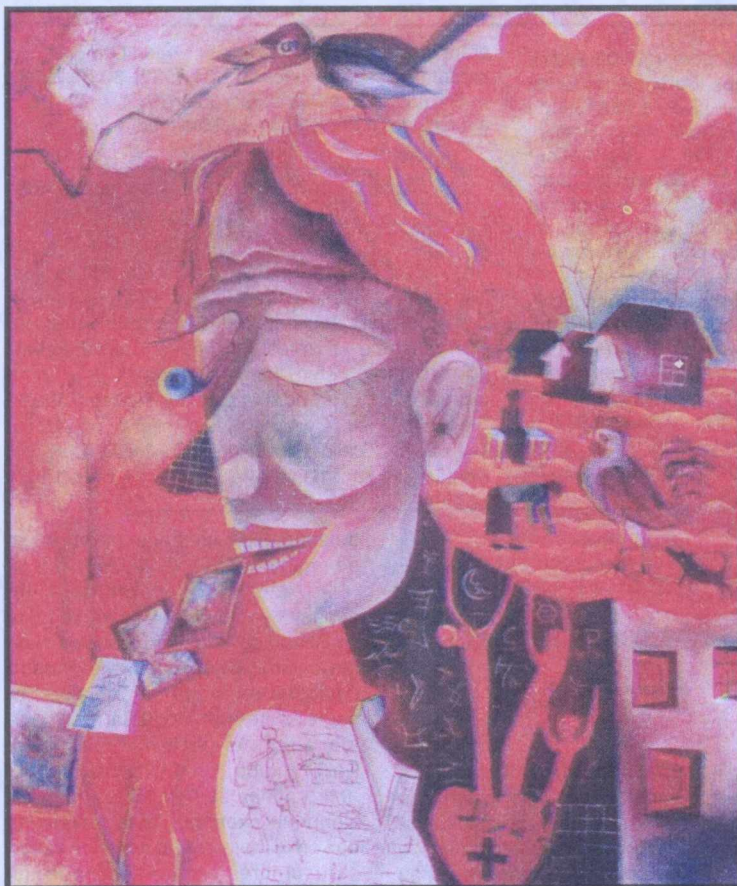
Personajele se caracterizează, treptat, prin limbaj sau comportament. Frază dialogată este caracteristică sau definitorie, menținând constant atenția cititorului.

Influența literaturii franceze a contribuit la simplificarea sintaxei lui Eça de Queirós. El a abandonat construcțiile clasice, turnurile de frază livresti, pentru a institui o ordine constantă și stereotipă a elementelor de vorbire. Eça de Queirós este un realist, nu un naturalist. Afinitatea sa cu romanul lui Flaubert este evidentă nu numai pe plan literar, ci și în interpretarea realităților sociale.

Naturaletă, simplitatea caracterizează dialogurile lui Eça de Queirós, care introduce în literatură adevărata vorbire a lisabonezilor. Pentru el „cuvintele sunt, cum se spune în pictură, valori: pentru a produce deci un anumit efect de forță sau de grație, important nu este să dispui de multe valori, ci să știi să le grupezi bine pe cele trei sau patru necesare. Numai termenii simpli, uzuali, banali, corespunzând lucrurilor, sentimentelor, modalităților simple, nu îmbătrânesc niciodată. Omul gândește în rezumat și simplu, folosind termenii cei mai banali și uzuali. Termenii complicați sunt deja un efort de literaturizare — și cu cât se pune mai puțină literatură într-o operă de artă, cu atât ea va dura mai mult, pentru că limba literară îmbătrânește și numai cea omenească dăinuie”.

Prin proza sa artistică, Eça de Queirós a deschis o nouă eră în arta de a scrie în limba portugheză și a contribuit cel mai mult la făurirea expresiei moderne în această limbă.

CAMELIA POPA

• Aurel Gheorghiu-Cogea — Visătorul

MIA COUTO

identitate

Trebuie să fii un altul pentru a fi eu însumi

Sunt grăunte de stâncă
Sunt vântul care-l macină

Sunt polen fără insectă

Sunt nisip susținând
sexul copacilor

Exist acolo unde nu mă cunosc
asteptându-mi trecutul
jinduind după speranța viitorului

Mor

în lumea pe care o combat
Mă nasc

în lumea pentru care lupt

traieci

în vârtejul oceanului
rătăcesc

Sunt pasăre care cu zborul ei
se îmbată

Străbat reversul cerului
și într-o clipă

inima mi se ridică ușoară

Ca pana lepădată

mă înalță în împărăția inconstanței

pentru a găzdui cuvântul neliniștit

În distanța pe care o parcurg

eu îmi schimb fiinta

îmi permut existența

surprinz oamenii

în obscuritatea lor ascunsă

trec prin încăperi

cu draperii decolorate

și în mâinile calcinate

care au sculptat lumea

mă înfior de parc-aș descheia

prima goliciune a unei femei

cuvânt

pe care-l dezgolesc

Între aripă și zbor

ne schimbăm

ca dulceața și fructul

ne unim

într-un același corp de cenușă

ne mistuim

și de aceea

când îmi amintesc de tine

străbat imperceptibila

frontieră a corpului meu

și sângerez

în coastele tale îndurerate

Tu ești partea acoperită

a cuvântului pe care-l dezgolesc

dezacord (2)

Pe reversul cuvintelor

pe partea opusă

a singurătății mele

eu te-am iubit

și-am dezmiardat

imperceptibila ta creștere

precum carnea lunii

pe buzele nocturne întredeschise

Și te-am iubit fără să știi

te-am iubit fără s-o știu

adorând să te caut

adorând să te inventez

În conturul focului

ți-am desenat chipul

și pentru a te recunoaște

mi-am schimbat corpul

am schimbat nopți

am unit crepusculul și aurora

Pentru a mă obișnui

cu absența ta intermitentă

mi-am învățat tambalul

să aștepte liniștea

traducere din limba portugheză de

ANGELICA RADU

◆ Revistă editată de Consiliul Local al Municipiului Constanța cu sprijinul Ministerului Culturii și al Casei de Editură „Ex Ponto” ◆ Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

• Redactor șef: CONSTANTIN NOVAC

• Adresa: 8700 Constanța, Piața Ovidiu nr. 12, (Muzeul Național de Istorie și Arheologie) • tel.fax: 61.11.72, 61.10.79 • rev.tomis@email.ro • website: www.tomis.seanet.ro • ISSN 12208167 • Tiparul: INFCON S.A. Constanța • Cititorii din străinătate se pot abona prin „RODIPET” S.A. P.O. Box 33-57, fax 0040-1-222.64.07; 222.64.39, telex 11995, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, București, România • Redactor de serviciu: MĂDĂLIN ROȘIORU